

ORTAOKUL VE İMAM HATİP ORTAOKULU

SOSYAL BİLGİLER

5

DERS KİTABI

Yazar

Seçil Büket HARUT

ATA DERSANECİLİK, KİTAPÇILIK, YAYINCILIK, MATBAACILIK
EĞİTİM, TURİZM, İNŞ. SAN. TİC. LTD. ŞTİ.

Örnek Mahallesi Örnek Caddesi No.: 75

Altındağ/ANKARA tel.: (0 312) 341 23 85 - 384 52 58 - 342 41 83

342 41 84 - 384 52 00 • belgeç: 341 23 84

Dil Uzmanı

Mehmet ÖZKAN

Görsel Tasarım Uzmanı

Burcu GÜRCAN

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'm;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlahî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerihamdan İlahî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'sım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalar sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif Ersoy

GENÇLİĞE HİTABE

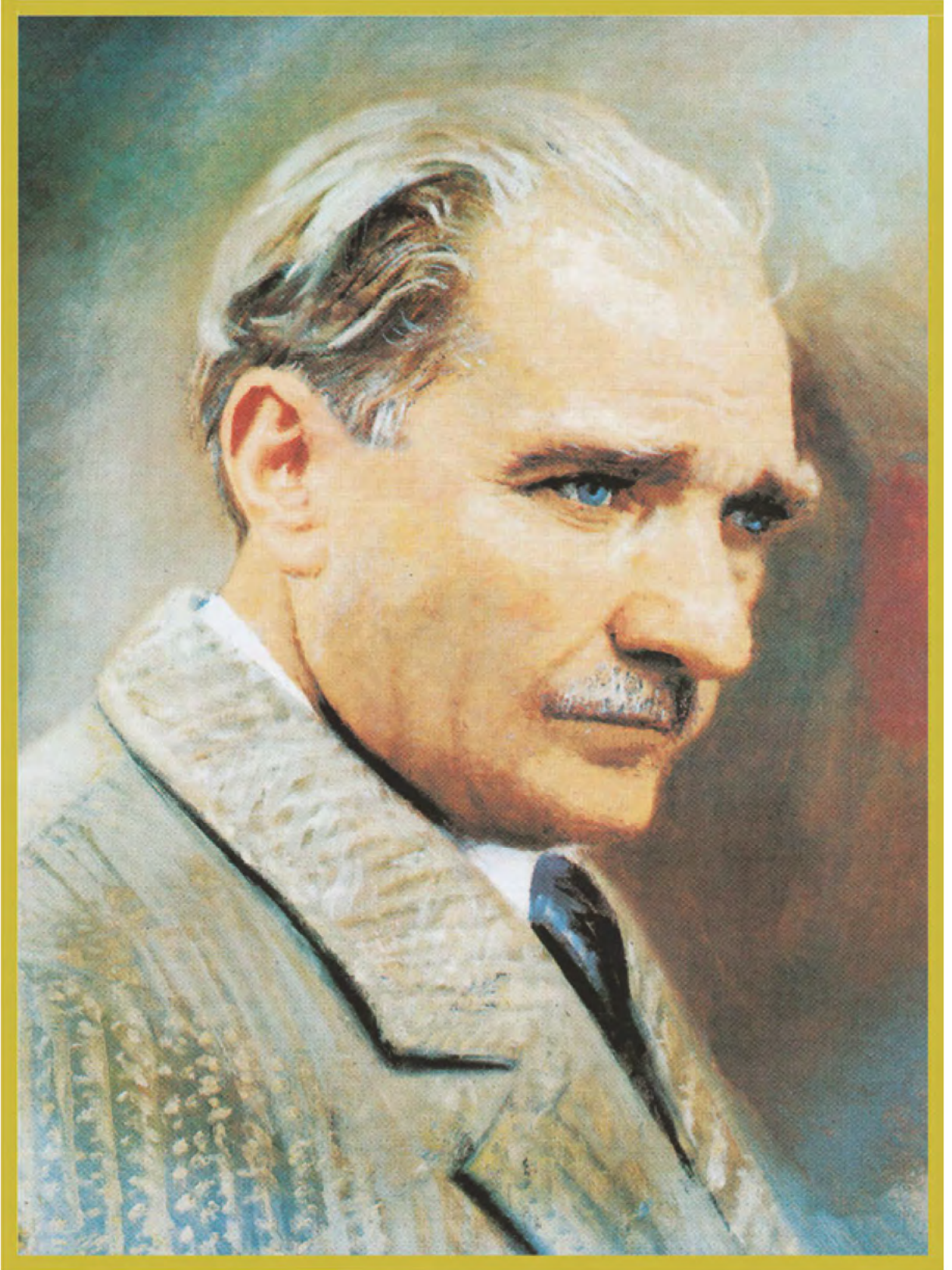
Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

ORGANİZASYON ŞEMASI	8
---------------------------	---

1. ÜNİTE: BİR BÜTÜNÜN PARÇASIYIZ 10

1. ETKİN BİR VATANDAŞIM	12
2. OLAYLARIN ÇOK BOYUTLULUĞU	14
3. ROLLERİMİZ, HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ VAR.....	18
4. HAKLARIMLA VARIM	22
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	30

2. ÜNİTE: GEÇMİŞE YOLCULUK 32

1. UYGARLIKLARI TANIYORUZ	34
2. ÜLKEMİZİN GÜZELLİKLERİ	44
3. ZENGİN KÜLTÜRÜMÜZ	49
4. ORTAK DEĞERLERİMİZ	54
5. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ	56
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	58

3. ÜNİTE: İNSAN VE ÇEVRE 60

1. HARİTALAR NE DİYOR?	62
2. İKLİMİN YAŞAMIMIZA ETKİSİ	66
3. NÜFUS VE YERLEŞME	74
4. NEDEN OLDU?	78
5. DOĞAL AFETLER VE ETKİLERİ.....	82
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	86

4. ÜNİTE: YAŞAMIMIZDA BİLİM VE TEKNOLOJİ 88

1. TEKNOLOJİNİN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ	90
2. CEBİMİZDEKİ KÜTÜPHANE	92
3. ÖNCE GÜVENLİK	99
4. BİLİM İNSANLARI VE ORTAK ÖZELLİKLERİ.....	103
5. ARAŞTIRMACI ÇOCUKLAR	106
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	108

5. ÜNİTE: EKONOMİ VE İNSAN YAŞAMI	110
1. YAŞADIĞIMIZ YER VE ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER	112
2. ÇEVREMİZDEKİ MESLEKLER	118
3. EKONOMİK FAALİYETLER VE SOSYAL HAYAT	123
4. ÜRETİMİN SERÜVENİ VE TÜKETİM	125
5. YENİ FİKİRLER GELİŞTİRİYORUZ	129
6. BİLİNÇLİ TÜKETİCİ	135
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	138
6. ÜNİTE: ETKİN VE SORUMLUYUM	140
1. TOPLUMA HİZMET EDENLER	142
2. YAŞADIĞIMIZ YERDE YÖNETİM	147
3. TEMEL HAKLARIMIZ	151
4. BİZİ BİZ YAPAN SEMBOLLER	155
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	158
7. ÜNİTE: BU DÜNYA HEPİMİZİN	160
1. EKONOMİYE KATKIMIZ	162
2. İLETİŞİM VE ULAŞIMIN TİCARETE ETKİSİ	166
3. BARIŞA GİDEN YOLCULUK	169
4. GEÇMİŞTEN GELECEĞE ARMAĞAN: ORTAK MİRAS	172
ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME	180
SÖZLÜK	182
KRONOLOJİ	183
KAYNAKÇA	184
CEVAP ANAHTARI	190
TÜRKİYE HARİTASI	191
TÜRK DÜNYASI HARİTASI	192

ORGANİZASYON ŞEMASI

1. ÜNİTE BİR BÜTÜNÜN PARÇASIYIZ

Ünite adı

Ünite ile ilgili
görseller

Ünite içerisinde yer
alan konular

KONULAR

1. ETKİN BİR VATANDAŞIM
  2. OLAYLARIN ÇOK BOYUTLULUĞU
  3. ROLLERİMİZ, HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ VAR
  4. HAKLARIMLA VARIM
- ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

Ünite içerisinde yer
alan değerler

 Bu üniteye çal şkanl k, vatansöverlik, duyarlı k, bilimsellik, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve eşitlik değerleri işlenmiştir

Ünite
kazanımları

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimimize katkısını fark edeceğiz.
- Yakın çevremizde yaşanan bir olaydan yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklayacağız.
- Sahip olduğumuz hakların farkında olan bir birey olarak katıldığımız gruplarda aldığımız rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranmayı öğreneceğiz.
- Çocuk olarak sahip olduğumuz haklardan nasıl yararlandığımıza ve bu hakların ihlallerine örnekler vereceğiz.

Değerler eğitimine ait hangi unsurların verildiğini gösteren bölümdür.

Konu başlığının altında bulunan hazırlık soruları ve ön çalışmaların yer aldığı bölümdür.

Öğrendiklerinizi pekiştirecek ya da uygulamanızı sağlayacak etkinliklerin yer aldığı bölümdür.

Farklı görüş ve düşüncelerinizi dile getirebileceğiniz soruların yer aldığı bölümdür.

Görseller ile çeşitli gazete, dergi ya da kitaplardan, metinlerden alınmış sorgulatici soruların yer aldığı bölümdür.

Öğrendiklerinizle ilgili daha ayrıntılı bilgilere ulaşabileceğiniz çeşitli kitaplardan alınan metinlerin yer aldığı bölümdür.

Konuyla ilgili gazete ve genel ağ haberlerinin yer aldığı bölümdür.

Konu ile ilgili şiirlerin yer aldığı bölümdür.

Her ünitenin sonunda kendinizi değerlendirebileceğiniz soruların yer aldığı bölümdür.

1. ÜNİTE

BİR BÜTÜNÜN PARÇASIYIZ

KONULAR

1. ETKİN BİR VATANDAŞIM

2. OLAYLARIN ÇOK BOYUTLULUĞU

3. ROLLERİMİZ, HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ VAR

4. HAKLARIMLA VARIM

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

Bu ünite de çalışkanlık, vatanseverlik, duyarlılık, bilimsellik, aile birliğine önem verme, sorumluluk ve eşitlik değerleri işlenmiştir.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Sosyal Bilgiler dersinin, Türkiye Cumhuriyeti'nin etkin bir vatandaşı olarak kendi gelişimimize katkısını fark edeceğiz.
- Yakın çevremizde yaşanan bir örnekten yola çıkarak bir olayın çok boyutluluğunu açıklayacağız.
- Sahip olduğumuz hakların farkında olan bir birey olarak katıldığımız gruplarda aldığımız rollerin gerektirdiği görev ve sorumluluklara uygun davranmayı öğreneceğiz.
- Çocuk olarak sahip olduğumuz haklardan nasıl yararlandığımıza ve bu hakların ihlallerine örnekler vereceğiz.

1. ETKİN BİR VATANDAŞIM

Geçen yıl tanıştığınız Sosyal Bilgiler dersinde öğrendiğiniz konuların size sağladığı katkılar neler olmuştur? Açıklayınız.

Aşağıdaki öğrenciler Sosyal Bilgiler dersinin etkin bir vatandaş olarak kendilerine neler kazandırdığına ilişkin görüşleri bizimle paylaşmışlardır. Şimdi öğrencilerin bu görüşlerini okuyalım.

Merhaba, ben Aslı. Sosyal Bilgiler dersinde çocuk olarak bizim de birçok hakkımızın olduğunu öğrendim. Üstelik sahip olduğumuz bu haklar hem ulusal hem de uluslararası belgelerle koruma altına alınmış. Örneğin okula gelerek eğitim hakkımızı, hastalandığımızda ise hastaneye giderek sağlık hizmeti veren kurumlardan yararlanma hakkımızı kullanmış oluyoruz.

Merhaba, ben Alp. Okula başladığım günden itibaren Türk halkının Atatürk önderliğinde ülkemizi düşmanlardan kurtarmak için verdiği mücadele ile ilgili birçok şey öğrendim. Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenimiz bu konuları bize ayrıntılı bir şekilde anlattı. Verilen mücadelenin ne kadar büyük olduğunu ve bu mücadelede henüz bizim yaşlarımızda olan birçok çocuk kahramanın görev yaptığını öğrendim. Bu mücadelenin içinde olan tüm insanlara karşı büyük bir minnet borcumuzun olduğunu; bu borcun da vatanımızı sevip çok çalışarak, onu daha güzel günlere taşıyarak ödeneceğini düşünüyorum. Aşağıda Millî Mücadele Dönemi'ndeki bu destansı direnişe ait Sakarya Savaşı Panoraması (Görsel 1.1) ve TBMM'nin açılışına ait bir fotoğraf (Görsel 1.2) yer almaktadır.

1.1 Sakarya Savaşı Panoraması-Anıtkabir ve Kurtuluş Savaşı Müzesi-Ankara

1.2 TBMM'nin açılışı 23 Nisan 1920-Ankara

Merhaba, ben Çınar. Geçen yıl Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenimiz, her birimize ayrı bir ülke ismi vererek bu ülkeler ile ilgili araştırma yapmamızı istedi. Araştırdığımız ülkelere ait hazırladığımız ödevleri bu ülkelere ait harita ve görseller ile zenginleştirdik. Sınıfta yirmi beş ayrı ülkeye ait sunumlar yapıldı. Küçük bir dünya turu yani. Bu sayede dünyanın farklı bölgelerinde kurulmuş devletlerin sosyal, kültürel yapıları ve ekonomik faaliyetleri hakkında bilgiler edindik. Bu toplumların kültürel unsurlarını, kendi kültürümüzle olan benzerlikler ve farklılıklar yönü ile ele aldık. Ben kardeş ülke Azerbaycan'ı araştırdım. Ulaştığım bilgiler Türkiye-Azerbaycan ilişkileri için kullanılan "iki devlet tek millet" sözünün ne kadar doğru olduğunu ortaya koyuyordu. Ödevimde kullandığım Azerbaycan halk oyunlarında giyilen kıyafetleri (Görsel 1.3) ve el sanatlarına ait örnekleri (Görsel 1.4) sizlerle paylaşıyorum.

1.3 Azerbaycan halk oyunları kıyafeti

1.4 Azerbaycan el sanatlarına ait bazı ürünler

Arkadaşlarımızın verdiği bu bilgilerden de yola çıkarak Sosyal Bilgiler dersinin faydaları için şunları söyleyebiliriz:

Sosyal Bilgiler dersi,

- Etkin bir vatandaş olmamıza yardımcı olur.
- Hak ve sorumluluklarımızı öğretir.
- Millet olma bilincimizi güçlendirir.
- Ülkemizi ve dünyamızı daha iyi tanımamızı sağlar.
- Sorun çözme becerimizi geliştirir.
- İçinde bulunduğumuz toplumla uyum içinde yaşamamızı sağlar.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Sosyal Bilgiler dersinin, etkin bir vatandaş olarak gelişiminize diğer katkıları nelerdir? Örnekler veriniz.

2. OLAYLARIN ÇOK BOYUTLULUĞU

“Herhangi bir olayın ortaya çıkması tek bir nedenle açıklanamaz.” ifadesinden ne anlıyorsunuz? Açıklayınız.

Çevremizde her gün çeşitli olaylar yaşanır. Bu olayların bazılarını tanık oluruz, bazılarını ise kitle iletişim araçlarından öğreniriz. Olayların birden fazla nedeni ya da sonucunun olmasına “çok boyutluluk” adı verilir. Örneğin yaşadığınız yerde bir üniversite açılması sizin yaşantınızı birçok yönden etkiler. Öncelikle üniversite okumak için ailenizden ayrılarak başka bir şehre gitmek zorunda kalmazsınız. Bu durum ekonomik açıdan ailenizin bütçesini olumlu yönde etkiler. Ailenizden ayrı kalmayacak olmanız hem sizi hem ailenizi mutlu eder. Bunun yanında üniversiteler, hem yaptığı harcamalar hem de bünyesinde çalışan personel sayesinde yaşadığınız yerin ekonomisine de büyük katkılar sağlar. Üniversiteler kuruldukları kentin sanayi, tarım, hayvancılıkla uğraşan kuruluşlarıyla iş birliği yaparak, sahip oldukları bilgi birikimini bu kesimlere aktararak daha etkin ve verimli olmaları için önemli katkılar sağlayabilir.

Olayların etkileri bazen olayın gerçekleştiği anda bazen de zaman içinde görülebilir. Örneğin yaşadığınız yerde meydana gelen kar yağışı, dolu fırtınası gibi çeşitli hava olayları eğitim-öğretimin aksamasına, trafik kazalarına, tarım alanlarının zarar görmesine neden olabilir. Hava koşullarının kötü olması nedeniyle eğitim ve öğretim faaliyetlerine ara verilmesi sizin okula gitmemenize neden olarak sizi etkilerken tarım alanlarının zarar görmesi hem burada çalışan üreticiyi hem de buradan gelecek ürünleri bekleyen tüketiciyi etkiler. Kötü hava koşulları, sürücülerin dikkatsizliği gibi etkenler eklenince trafik kazalarına yol açabilir. Bu durum o yolu kullanan kişileri, trafik polislerini, yol çalışmalarını etkiler. Bazı olayların etkileri sadece olayın yaşandığı yerlerle de sınırlı kalmaz. Bir ilimizde tarım alanlarının zarar görmesi hem o ilde yaşayan kişileri hem de o ilden gelecek ürünleri bekleyen tüketiciyi, fabrikasında kullanmak üzere ham madde bekleyen sanayiciyi, dağıtım yapacak taşımacılık firmasında çalışan insanları da etkiler.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yandaki görseli inceleyerek trafik kazalarının nedenlerini ve sonuçlarını aşağıya yazınız.

Nedenleri: .....

.....
.....
.....
.....
.....

Sonuçları: .....

.....
.....
.....
.....

Yaşadığımız olayların etkileri kimi zaman kendimizle ya da ülkemizle de sınırlı kalmaz, tüm dünyayı ve canlıları da etkiler. Günlük yaşamımızda alışveriş yaparken kullandığımız plastik torbaların hem kendi yaşantımıza hem de çevremize etkilerini inceleyelim.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin altındaki soruları cevaplayınız.

1.5 Denize bırakılmış plastik atıklar

Plastik Torbalar ve Çevre

Plastik torbaların kullanımı, 1990'lı yıllarda yaygınlaşmaya başladı. Ancak bugün onlara el değmemiş doğal alanlarda bile rastlamak olası. Onları yaşamımızın hemen her alanında kullanıyoruz. Plastik torbaların yaygın olarak kullanılması, ucuzluğuna ve üretim sürecinin kolaylığına dayanıyor. Plastik alışveriş

torbalarının üretimi, kese kâğıtlarına göre %40 daha az enerji gerektiriyor. Dünyada her yıl bir trilyon kadar plastik alışveriş torbası kullanılıyor. Çöpe atılan plastik torbaların önemli bir bölümü akarsulara ve denizlere ulaşıyor (Görsel 1.5); kentlere, kentlerin dışındaki kırsal alanlara ve çöp alanlarının çevresine yayılıyor. Sonuç olarak çöpe atılan plastik torbalar hem büyük bir kirlilik oluşturuyor hem de çeşitli canlıların yaşamını tehdit ediyor. Uzmanlara göre çözüm, yeniden kullanılabilir malzemelerden yapılan alışveriş torbalarının yaygınlaştırılması. Çeşitli yollardan çevreye yayılan plastik torbalar İrlanda, Tayvan, Güney Afrika ve Avustralya gibi ülkelerde öyle büyük bir sorun hâline gelmiş ki bu ülkelerin bazılarında plastik torba kullanımı yasaklanmış, bazılarındaysa bu konuda ağır vergiler getirilmiş. İngiltere'de ve ABD'nin kimi bölgelerinde de bu konu ile ilgili çalışmalar yürütülüyor.

www.bilimcocuk.tubitak.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

1. Plastik torba kullanımının yaygınlaşmasının nedenleri nelerdir?
2. Plastik torba kullanımının yaygınlaşması diğer canlıların yaşamlarını nasıl etkiler?
3. Çevre kirliliği sorununa duyarlı davranan insanlar, bu sorunu gidermek için ne gibi çözüm önerileri getirmişlerdir?

Olayların oluşumundaki unsurlar da tıpkı olayların etkileri gibi tek nedenle açıklanamaz. Örneğin günümüzde tüm canlı türlerinin yaşamını tehdit eden çevre kirliliğinin ortaya çıkmasının birçok nedeni vardır. Çevre kirliliğinin daha önce değindiğimiz plastik torba kullanımı dışında, fabrikalardan çıkan zehirli gazlar, atık sular, evsel ve kimyasal atıklar gibi birçok nedeni vardır. Olayların gerçekleşme nedenlerine ve bu olayların sonuçlarına çok yönlü bakıp bu neden ve sonuçlara yönelik incelemelerimizi, düşüncelerimizi, fikirlerimizi, çıkarımlarımızı bilimsel verilerle desteklememiz olayları daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

TEMA'nın (Türkiye Erozyonla Mücadele, Ağaçlandırma ve Doğal Varlıkları Koruma Vakfı) resmî genel ağ adresinden alınan aşağıdaki metni okuyunuz. Metninle ilgili olarak 17. sayfadaki soruları cevaplayınız.

Varoluş Nedenimiz

Toprak... Toprak...Toprak...

Ülkemiz, yılda 743 milyon ton toprağını erozyonla kaybediyor. Oysa yaşam üreten bir santimetre toprağın oluşması binlerce yıl sürüyor. Toprak, kaybetmeyi göze alamayacağımız kadar kıymetli bir varlık. Bize aşımızı, işimizi, sanayimize ham maddeyi toprak sağlıyor. Eğer toprağımızı kaybedersek hayatımızı da kaybederiz. TEMA'nın amacı, yaşama yani toprağa sahip çıkmak ve toprağı korumaktır.

Ufkumuz, Geleceğe Bakışımız;

Sürdürülebilir yaşam ilkesiyle başta topraklarımız olmak üzere doğal varlıkların korunması için bilim temelli çalışan, topraktan gelen toplumsal barışa inanan, halkla bütünleşen, ülkenin ve dünyanın geleceğinde söz sahibi olan, gönüllü, bilinçli, öncü, uluslararası ve saygın bir sivil toplum kuruluşu olmaktadır.

Amacımız;

- Ülke topraklarımızı tehdit eden erozyon ve çölleşme tehlikesine dikkat çekmek ve bu mücadelenin bir devlet politikası hâline gelmesine katkı sağlamak,
- Toprakla birlikte dünya üzerindeki ekosistemi oluşturan su, orman, biyolojik çeşitlilik gibi tüm doğal varlıkların korunması ve insan kaynaklı iklim değişikliğine dair politikaların ve toplumsal bilincin oluşturulması için çalışmak,
- Doğal ormanları korumak, ağaçlandırma çalışmaları yaparak topluma ağaç sevgisi aşılamak,
- Tarım alanları, çayır ve meraları korumak, geliştirmek ve buraların amacı dışında kullanılmasını önlemek,
- Doğal varlıkların korunması ve bunların doğru şekilde yönetilmesi için gerekli yasal düzenlemelerin yapılmasına öncülük etmek ve destek vermektir.

TEMA'nın Hedefi;

Öncelikle ulusumuza, onun temsilcilerine, siyasi partilere ve hükûmetlere, resmî ve özel kuruluşlara, eğitim kurumlarına, basın yayın organlarına; toprak erozyonunun nedenlerini, vahim sonuçlarını ve ülkemizin çöl olma tehlikesini anlatmaktır. TEMA, bu hedef doğrultusunda; siyasi güçleri, doğal varlıkların yok edilmesi ve erozyon sorununa çare bulmadan iktidar olamayacaklarına inandırma çabasındadır. Bu nedenle başta erozyon sorunu olmak üzere çevre sorunlarına karşı duyarlı, bilinçli ve etkin bir kamuoyu oluşturulmaya çalışılmaktadır.

TEMA, ülkemizin en değerli hazinelerinden birinin toprak olduğunun bilincindedir. Bu nedenle orman, çayır, mera ve tarım alanlarının, su ve bitki gen kaynaklarının korunması, erozyonun önlenmesi ile insan kaynaklı iklim değişikliği konularında belli bir devlet politikasının gerekli ve zorunlu olduğuna inanmaktadır. Bu hedeflere ulaşmak ancak teknik yönden yeterli bir kadro, teşkilat ve mali imkânlarla mümkündür.

Temel Değerlerimiz

- Güvenirlilik ve Saygınlık
- Gönüllülük
- Siyasi Tarafsızlık
- Şeffaflık
- Yaratıcı Katılımcılık
- Herkesi Kucaklama
- Bilimsellik

www.tema.org.tr (Düzenlenmiştir.)

**TEMA'nın
kuruluş amaçları nelerdir?**

**TEMA'nın
çalışmaları, diğer canlı türleri-
nin yaşamını nasıl etkiler?**

**TEMA'nın çalışmaları, insan
yaşamını hangi alanlarda
etkiler?**

**TEMA'nın
çalışmaları, çevre bilincinin gelişmesi
açısından ne gibi sonuçlar doğurur?**

---

3. ROLLERİMİZ, HAKLARIMIZ VE SORUMLULUKLARIMIZ VAR

Okulda ve evde sizden beklenen davranışlar nelerdir? Açıklayınız.

İnsanların günlük yaşamda üyesi olduğu bazı grup ya da kurumlar, bu grup ya da kurumlarda da üstlendikleri bazı roller vardır. “Rol”, grup ya da kurumlarda üzerimize düşen görevdir. Örneğin okulda öğrenci; ailede çocuk, kardeş, abla, ağabey; okul takımında kaptan ya da kaleci olmak rollerimizden bazılarıdır. Aynı anda birden fazla rolümüz olabilir. Bu roller bize bazı haklar da sağlar. Haklarımızı bilip onları yerinde ve zamanında kullanmamız gerekir. Rollerimiz, davranışlarımız üzerinde de etkilidir. Grup içerisinde rolü olan bir kişinin yaptığı işlerin sonucunu üstlenmesine “sorumluluk” denir. Rollerimizin gerektirdiği sorumlulukları yerine getirip haklarımızı bilmemiz uygun davranışları sergilememize yardımcı olur.

Bakalım arkadaşlarımız katıldıkları gruplarda aldıkları rollere ait hak ve sorumluluklara uygun davranışlar için neler söylüyorlar?

Merhaba, ben Emir (Görsel 1.6). Gün içerisinde en fazla vakit geçirdiğimiz grup ailemizdir. Başta ailemiz olmak üzere üyesi olduğumuz diğer gruplarda kişisel zamanımızı planlarken zamanı nitelikli, kitle iletişim araçlarını bilinçli kullanmaya önem vermeliyiz. Evdeki işler, aile üyeleri arasında paylaşılır. Bu paylaşım yapılırken herkese aile içindeki rolüne uygun görevler verilir. Bu görevler bizim sorumluluklarımızı oluşturur. Sorumlulukların yerine getirilmesi aile birliği açısından son derece önemlidir. Bu sorumluluklarımızdan bazıları şunlardır:

- Ailedeki rollerimize uygun davranmak
- Derslerde başarılı olmak için gerekli olan çalışmaları yapmak
- Odamızı ve ortak yaşam alanlarını temiz tutmak

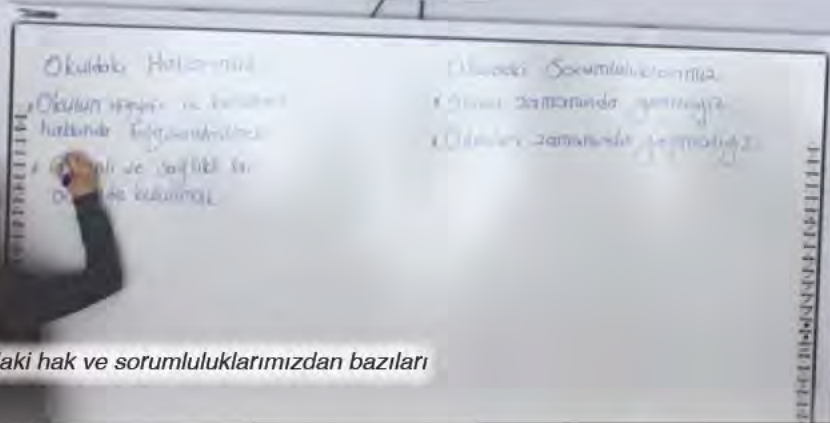
Bununla birlikte bir birey olarak aile içinde sahip olduğumuz bazı haklar da vardır. Bu haklarımızdan bazıları ise şunlardır:

- Ailemizi ilgilendiren konularla ilgili fikirlerimizi söylemek
- Eğitimimiz için gerekli ihtiyaçlarımızın karşılanmasını talep etmek
- Sağlıklı bir birey olarak gelişmemize uygun bir ortamın hazırlanmasını istemek

1.6 Emir ve ailesi

1.7 Okuldaki hak ve sorumluluklarımızdan bazıları

Merhaba ben Dilek. Ortaokula başladığımız ilk gün, hepimizde ortaokul öğrencisi olmanın verdiği bir heyecan vardı. Sınıf arkadaşlarımdan çoğunu zaten eski okulumdan tanıyordum. Okulun ilk günü aynı zamanda sınıf rehber öğretmenimiz olan Sosyal Bilgiler öğretmenimiz ile “okuldaki hak ve sorumluluklarımız” konulu bir etkinlik yaptık. Hepimiz söz alarak görüşlerimizi ifade ettik. Arkadaşlarımızdan gelen bu görüşleri Merve, sınıf tahtasına “Haklarımız” ve “Sorumluluklarımız” başlıkları altında yazdı (Görsel 1.7). Biz de renkli fon kâğıtlarını açarak hepimizin ortak noktada buluştuğu unsurları bu kâğıtlara yazdık. Daha sonra bunları sınıf panomuza astık. Öğretmenimiz bize dönüp “Çocuklar 5/A sınıfı öğrencileri olarak sizler, sınıf anayasasını hazırladınız. Ben de size yardımcı oldum. Unutmayın, haklarınızı bilmeniz ve savunmanız da sizin bir sorumluluğunuzdur. Sizden gelen düşüncelerle oluşan bu unsurlara uymanız hem okuldaki uyum ve düzeni hem de sizin başarınızı artıracaktır.” dedi. Öğretmenimizin bu konuşmasından sonra sınıfça, sınıf anayasasında yer alan tüm maddelere uyacağımıza dair söz verdik. İşte 5/A sınıfı anayasasından bazı maddeler:

Okuldaki Haklarımız:

- Okulun işleyişi ve kuralları hakkında bilgilendirilmek
- Güvenli ve sağlıklı bir okul ortamında bulunmak
- Okulun sunduğu sosyal ve kültürel faaliyetlere katılabilmek
- Sınıf başkanlığı seçiminde aday olabilmek ve oy kullanabilmek
- Derslere etkin bir şekilde katılabilmek
- Düşüncelerimizi özgürce ifade edebilmek

Okuldaki Sorumluluklarımız:

- Okula zamanında gelmeliyiz.
- Ödevleri zamanında yapmalıyız.
- Bireysel farklılıklara saygı göstermeliyiz.
- Okul ve sınıf eşyalarını korumalıyız.
- Okul ve sınıf nöbetlerinde verilen görevleri yerine getirmeliyiz.
- Okul kaynaklarını tasarruflu kullanmalıyız.
- Ortak kullanım alanlarını temiz tutmalıyız.
- Okul çalışanlarına ve tüm öğrencilere saygılı olmalıyız.

1.8 İzci grubu

Merhaba, ben Ahmet. Ekip çalışmasının önemli olduğu gruplardan biri İzcilik Kulübü'dür. Ben de Belediye İzcilik Kulübü'nün bir üyesiyim. Grup üyeleri olarak zaman zaman doğa yürüyüşlerine çıkıp kamplar düzenliyoruz (Görsel 1.8). Yaptığımız çalışmaları önceden hazırladığımız bir plan dâhilinde gerçekleştiriyoruz. Bu planlama ile hem zamanı doğru kullanıyor hem de nitelikli vakit geçiriyoruz. Bu etkinlikler hem bireysel hem de grup olarak sorumluluk duygumuzu geliştirirken çevre bilinci kazanmamıza da yardımcı oluyor. Son etkinliğimiz Ilgaz'daydı. Liderimiz grubun önünde yürüyerek bölgeyi bize tanıttı. Bana verilen görev en arkada yürüyerek grubun dağılmasını engellemekti. Sorumluluğumu eksiksiz bir şekilde yerine getirdim. Selin, kamp yerinin belirlenmesi ve çadırların kurulmasından, Ayşe ise öğle yemeğinin dağıtılmasından sorumluydu. Öğle yemeği sonrasında liderimiz çevreye zarar vermeyecek şekilde bir kamp ateşi yaktı ve bizi yaktığı ateşin etrafında topladı. Hep birlikte günün değerlendirmesini yaptık. Bundan sonraki etkinliklerin neler olduğunu ve kampımızı daha verimli geçirebilmek için neler yapabileceğimizi konuştuk. Grup üyeleri olarak bu konu ile ilgili fikirlerimizi özgürce söyleyebilmek en doğal hakkımızdır.

1.9 Çevreyi temizleyen öğrenciler

Çevre gönüllüsü öğrenciler ormanlık alanın büyük bir bölümünü kısa sürede pırıl pırıl yaptı. Doğayı temizlemek için âdeta birbiriyle yarışıp kilolarca cam ve plastik ambalaj atığı toplayan öğrenciler (Görsel 1.9), büyüklerine "Bize temiz bir doğa, sağlıklı bir çevre bırakın." diye seslendi.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (19.04.2019).

Yukarıdaki haberi vatandaş olma sorumluluğu açısından yorumlayınız. Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Kişisel zaman planlaması, zamanımızı etkili ve verimli bir şekilde kullanabilmek için önemlidir. Kişisel zamanımızı planlarken bir taraftan ders çalışmaya, ailemiz ve arkadaşlarımızla nitelikli zaman geçirmeye, yeterli uyumaya gerekli zamanı ayırabilmeli diğer taraftan oyun oynama, kitap okuma, kitle iletişim araçlarını kullanma gibi etkinlikleri gerçekleştirebilmeliyiz. Sosyal ve duygusal gelişimimiz için arkadaşlarımızla oyun oynamamız, ailemizle vakit geçirmemiz gerekir. Ayrıca büyüme çağında olduğumuz için yeterli ve düzenli uyumalıyız. Ders çalışmak ve kitap okumak ise hem zihinsel gelişimimizi destekler hem de bilgi birikimimizi artırır.

Tüm bu faaliyetlere başlamadan önce yapacaklarımızı planlarsak zamanımızı verimli bir şekilde değerlendirmiş oluruz. Bu planlamayı yaparken haklarımızı yeterince kullanabilmeli, sorumluluklarımızı ihmal etmeden yerine getirmeliyiz. Yani oyun oynama hakkımızı kullanırken ders çalışma sorumluluğumuzu da yerine getirmeliyiz. Ders çalışırken de oyun oynamayı, ailemiz ve arkadaşlarımızla vakit geçirmeyi unutmamalıyız.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

A. Kişisel ihtiyaçlarınızı ve farklı gruptaki sorumluluklarınızı göz önüne alarak nitelikli bir günlük plan hazırlayınız. Bu planı hazırlarken dikkat ettiğiniz unsurları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Saat	Yapacaklarım	Önemi
7.00-7.30	Uyanma-kahvaltı	Gün içerisinde dinç olmamı sağlar.

B. Okul kurumunu esas alarak aşağıdaki kutucukları kendinize göre doldurunuz.

Evdeki

Haklarım

.....

.....

.....

.....

.....

Rollerim

.....

.....

.....

.....

.....

Sorumluluklarım

.....

.....

.....

.....

.....

4. HAKLARIMLA VARIM

“Çocuk hakları” kavramından ne anlıyorsunuz? Sizce bu kavram neden ortaya çıkmış olabilir?

Çocuk hakları; dünya üzerindeki tüm çocukların (Görsel 1.10) din, dil, ırk, renk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın sahip olduğu haklardır. Bu haklar, tüm çocukların sağlıklı ve mutlu bireyler olarak yetişebilmesi için önemlidir.

Gelin şimdi bu hakların neler olduğunu ve nasıl ortaya çıktığını birlikte öğrenelim.

Çocuk hakları kavramı tüm dünyada özellikle son elli yılda büyük bir önem kazanmış, devletler çocuk haklarının korunup geliştirilmesine yönelik önemli çalışmalar yapmıştır.

1.10 Dünya çocuklarını yansıtan bir görsel

Çocuk hakları “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme” ile belirlenmiştir. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, 20 Kasım 1989’da Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda kabul edilmiştir. Sözleşmeye göre 18 yaşına gelene kadar her birey çocuk sayılır. Sözleşme; din, dil, ırk, renk, ülke ve cinsiyetine bakılmaksızın bütün çocukların haklarını tanımlar. Sözleşme ile çocuk haklarının korunması ve hiçbir ayırım gözetilmeden çocukların toplumsal yaşama etkin bir şekilde katılmaları amaçlanmaktadır. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme pek çok ülke tarafından imzalanmıştır. Ülkemiz Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’yi 1990 yılında imzalamıştır. Sözleşmeyi imzalayan devletler çocuklar için ülkelerindeki tüm koşulları sözleşmeye uygun hâle getirmekle sorumludur.

Peki, böyle bir sözleşmeye neden ihtiyaç duyulmuş olabilir? Bu sorunun cevabı için aşağıdaki haberi okuyalım.

Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne neden ihtiyaç duyuldu? Bu soruya Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonunun (UNICEF) basın sözcüsü Helga Kuhn (Helga Kohn) şöyle cevap veriyor:

“Bir kere, çocuklar yetişkin insanlar değil. Yetişkinlerin her yaptığını yapamazlar. Onlar özel korumaya muhtaçtırlar. Bu nedenle de onları koruyacak özel bir çevreye ihtiyaçları vardır. Bundan ise yetişkinler sorumludur. Bu hakların uygulanmasını sağlayabilmek için de çocukların kendi haklarına sahip olduklarının önceden bilinmesi gerek.”

Genel ağıdan düzenlenerek alınmıştır (06.11.2009).

“Çocuk Hakları Sözleşmesi’ne neden ihtiyaç duyuldu?” sorusuna siz nasıl bir cevap verirdiniz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.11 UNICEF logosu

Birleşmiş Milletlerin önemli bir birimi olan UNICEF (Yunisef) 190 ülkede güçlü bir varlığa sahip, dünyanın öncü çocuk hakları savunucusudur (*Görse! 1.11*). Birleşmiş Milletler tarafından onaylanan Çocuk Haklarına Dair Sözleşme doğrultusunda uluslararası topluluğun çocuklara verilen sözleri yerine getirmesi için çaba gösterir. Çocukların refahını artırmak, tüm çocuklara iyi bir yaşam olanağını sunmak için çeşitli ortaklarla birlikte çalışır. UNICEF’in çalışmalarının büyük bir kısmı dünyanın yoksul bölgelerinde ve özellikle savaş ya da doğal afetler gibi acil durumlarda çocukların temel ihtiyaçlarının karşılanmasıyla ilgilidir. Çocuklar sadece ailelerinin, yaşadıkları ülkelerin değil tüm dünyanın geleceğidir. Bu nedenle çocukların korunmaları, ihtiyaçlarının karşılanması, mutlu bir yaşam sürmeleri için sözleşmeyi imzalayan tüm devletler söz vermiştir.

Gelin şimdi çocuk olarak hangi haklara sahip olduğunuzu arkadaşlarınızın çalışmalarından öğrenelim.

Merhaba, ben Ayşe. Arkadaşım Uras, Esma ve Çınar sahip olduğumuz hakları araştırdık. **Çocuk Haklarına Dair Sözleşme**'de yer alan maddelerden bazılarını görsellerle destekledik. Altlarına da gerekli açıklamaları yazarak sınıfta arkadaşlarımıza sunduk. İşte çalışmamızdan bazı bölümler:

Taraf devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul ederler. (Madde 6)

Devletlerin aileyi ve aile yaşamını koruyacak tedbirler alması bu hakkın yaşatılması ile ilgilidir (Görsel 1.12).

1.12 Ailesiyle birlikte olan çocuklar

Taraf devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanır. Taraf devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler. (Madde 24)

1.13 Sağlık hakkından yararlanan çocuk

Sağlıklı bireyler olarak yaşamımıza devam edebilmek için bu hak son derece önemlidir. Hastalandığımızda aile sağlık merkezleri ve hastanelere gitmemiz bu hakkın kullanımına örnek olarak gösterilebilir (Görsel 1.13).

Taraf devletler, çocuğun eğitim hakkını kabul ederler ve bu hakkın fırsat eşitliği temeli üzerinde gerçekleştirilmesi için çalışırlar. (Madde 28)

Eğitim-öğretim hakkı bizim en önemli haklarımızdan biridir. Okulların varlığı bu hakla ilişkilendirilebilir (Görsel 1.14).

1.14 Eğitim hakkından yararlanan çocuk

Taraf devletler çocuğun dinlenme, boş zaman değerlendirme, oynama ve yaşına uygun eğlence (etkinliklerinde) bulunma ve kültürel ve sanatsal yaşama serbestçe katılma hakkını tanır. (Madde 31)

Oyun oynamak bizim hem beden hem de zihinsel gelişimimiz için son derece önemlidir. Belediyelerin parklar yaparak bizler için güvenli oyun alanları oluşturması bu hakla ilişkilendirilebilir (Görsel 1.15).

1.15 Sanatsal faaliyetlere katılan çocuklar

Merhaba, ben Miray. Selim, Ufuk, Hanife ve Dilek ile dünyadaki çocuk hakları ihlallerini araştırdık. Savaş, doğal afet ve yoksulluk gibi pek çok nedene bağlı olarak dünyanın farklı bölgelerindeki arkadaşlarımızın en temel haklarını kullanmakta bile zorluk çektiğini gördük. Konuyla ilgili ulaştığımız haberleri derleyerek sınıf panosuna astık. İşte çalışmamızdan bazı bölümler.

Dünyanın birçok bölgesinde çocuklar yaşlarına uygun olmayan iş ortamlarında çalıştırılıyor (Görsel 1.16).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 12 Haziran Çocuk İşçiliğiyle Mücadele Günü'nde, dünya üzerinde hâlâ milyonlarca çocuğun kötü koşullarda çalışmak zorunda olduğuna dikkat çekti.

Birleşmiş Milletler Cenevre Ofisinde düzenlenen basın toplantısında, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) yetkilisi Corinne Vargha (Korin Varga), "Dünyadaki Çocuk İşçiliği 2015" raporu hakkında bilgi verdi.

Vargha, düşük gelirli ülkelerde çocukların yaklaşık yüzde 30'unun 15 yaşında çalışmaya başladığına ve 5 ila 14 yaş grubu arasında dünya genelinde 168 milyon çocuk işçi bulunduğuna dikkati çekti. Yaşları 15 ila 17 arasında değişen 47,5 milyon çocuğun ise tehlikeli işlerde çalıştığını ifade eden Vargha, çocuk işçi sayısındaki azalmanın bu yaş grubunu etkilemediğini söyledi. ILO yetkilisi Azfar Khan (Azfar Han) çocuk işçilerin sayısının yaklaşık 78 milyon ile en fazla Asya-Pasifik Bölgesi'nde olduğunu, Asya-Pasifik Bölgesi'ni, 59 milyon çocuk işçiyle Sahraaltı Afrika Bölgesi'nin izlediğini belirtti. Khan, çocuk işçilerin en çok tarım sektöründe çalıştırıldığını ifade etti.

Gazete haberi, 13.06.2015 (Düzenlenmiştir.)

Dünya'nın farklı bölgelerinde, çalışan çocuklar hangi haklarını kullanamamaktadırlar? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

1.16 Çocuk işçiler

Dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan iç savaşlar nedeniyle birçok çocuğun yaşamı tehdit altında. Savaşlar, doğrudan ya da dolaylı bir şekilde çocukların yaşamına farklı yönleri ile zarar vermektedir.

Birleşmiş Milletler Suriye’de en fazla çocuk ölümünün 2016 yılında yaşandığını açıkladı.

UNICEF’in yayımladığı son rapora göre, Suriye’de çocuklara yönelik ciddi hak ihlalleri yaşandı. Raporda en az 652 çocuğun hayatını kaybettiği belirtildi. Bu ölümlerin en az 255’inin okulda gerçekleştiği ifade edilirken birçok çocuğun savaşmaları için zorlandığı tespiti yapıldı. Rapora göre Suriye’de iç savaşın başladığı 2011 yılından itibaren 2,3 milyondan fazla çocuk Türkiye, Lübnan, Ürdün, Mısır ve Irak’ta mülteci konumunda (Görsel 1.17). Suriye’de kalan ve kuşatma altında yaşayan yaklaşık 280 bin çocuk ise insani yardım götürülmesinin çok zor olduğu bölgelerde hayatta kalma mücadelesi veriyor. Raporda, okulların üçte birinin yıkıldığı, geri kalanların ise barınak olarak ya da askerî amaçlarla kullanıldığı ortaya konuyor. Buna bağlı olarak Suriye’de 2 milyon çocuk okula gidemiyor.

Gazete haberi, 13.03.2017 (Düzenlenmiştir.)

1.17 Mülteci Kampı-Şanlıurfa

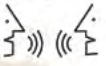
Başta Afrika olmak üzere dünyanın farklı bölgelerinde yaşayan birçok çocuk, yeterli beslenme olanaklarına sahip değil. Hatta yetersiz beslenmeye bağlı olarak (Görsel 1.18) yaşamlarını kaybeden çocuklar da var.

“Dünya Küresel Açlık Raporu” açıklandı. Raporda, “Açlıkla mücadeleye rağmen durum kötü.” deniyor. Rapora göre, dört çocuktan biri yetersiz besleniyor ve saatte üç yüz çocuk açlıktan ölüyor. Özellikle Afrika’daki bazı ülkelerde durumun daha da kötüleştiği belirtiliyor. Sadece rakam olarak algılanabilir ancak bu istatistikler gerçek. İngiliz Save The Children (Seyv Dı Çıldırın) (Çocukları Kurtarın) adlı insani yardım kuruluşunun hazırladığı “2011 Dünya Açlık Endeksi” raporunda da çarpıcı tespitler var. Rapor, dünyada açlığa karşı mücadele edilmesine rağmen, çocuklarda kronik yetersiz beslenmenin hâlâ büyük ölçüde görmezden gelindiğini gösteriyor. Gelecek on beş yılda yaklaşık yarım milyar çocuk açlık yüzünden, kalıcı hasar riskiyle karşı karşıya.

Rapor, çocukların yetersiz ve yanlış beslenme oranlarına da dikkat çekiyor. Rapora göre iki yaşından sonra bunun etkilerini geri çevirmek neredeyse imkânsız. Son yirmi yılda küresel açlık endeksinde düşüş olsa da özellikle Afrika’daki bazı ülkelerde çocukların beslenme durumu 1990’lara göre daha kötü.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (16.02.2012).

Açlık sorunu ile etkili bir mücadele için neler yapılabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız?

1.18 Afrika’da yiyecek, içecek sırasındaki çocuklar

Aşağıdaki gazete haberini okuyunuz. Haberin altındaki soruları cevaplayınız.

1.19 Mersin’de asılan uyarı afişleri

Mersin’de T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı Çocuk Hakları Komitesi tarafından kentin işlek kavşaklarına çocuklardan alışveriş yapılmaması için uyarı afişleri asıldı (Görsel 1.19).

Çocukları sokağın tehlikesinden korumak için çalıştıklarını belirten İl Çocuk Hakları Koordinatörü “Çocuklarımızı sokağın riskinden korumak için herkesin yapacağı birçok

şey vardır. Bunlardan en önemlisi trafik ışıklarında, caddelerde dilenen ya da cam silen çocuklara para vermemektir. Çünkü kendini ve sürücülerini trafikte tehlikeye atarak dilenen ya da cam silen çocuklar, zamanla sokağa bağımlı hâle gelip evlerinden ve okullarından kopuyor. Bu ise çocukların geleceğini karartmaktır.” dedi.

Sokakta dilenen ve çalıştırılan birçok çocuğun aileleri tarafından dilendirildiğini ifade eden koordinatör, şunları söyledi:

“Bu nedenle çocuklara destek olmak istiyorsak onlara para vererek değil onları yardım kuruluşlarına yönlendirerek, onların eğitimlerine devamını sağlayarak destek olabiliriz. Mobil ekiple-
rimiz aracılığı ile tespit ettiğimiz çocukların ailelerine devletimiz gerekli yardımı yapmaktadır. Çocukların yeri evleri, okul ve oyun merkezleridir. Bu konuda kamuoyu duyarlılığı oluşturmak amacıyla elli pankartı şehrin işlek noktalarına astık. Binlerce el ilanı ve broşürle kamuoyunu bilgilendirmeyi hedefliyoruz. Amacımız geleceğimizin teminatı çocuklarımızı sokakta karşılaşacakları tehlikelerden korumak ve geleceklerini kazanmaları için onlara destek olmaktır.”

Gazete haberi, 14.08.2017 (Düzenlenmiştir.)

1. Yapılan bu çalışma çocukların hangi haklarını korumaya yöneliktir?

.....
.....

2. Bu çalışmanın çocuklara ne gibi faydaları olabilir?

.....
.....

3. Sizin yaşadığınız bölgede çocuk haklarının korunmasına yönelik ne gibi çalışmalar yapılıyor?

.....
.....

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki görsellerin yanına çocukların sahip olduğu haklardan hangisiyle ilişkili olduğunu yazınız.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Tekirdağ'ın Çerkezköy ilçesi, ülkemizde sanayinin en hızlı geliştiği yerlerden biridir. Otuz yıl önce-
sinde küçük bir kasaba olan bölgede, bugün birçok fabrika vardır. Bu değişim insanların yaşamları-
nı farklı şekillerde etkilemektedir.

**Buna göre, aşağıdakilerden hangisi bu olayın insanların ekonomik yaşamlarına olan etkisi-
ne örnek olarak gösterilebilir?**

- A) Bölgede yeni iş kollarının ortaya çıkması
- B) Bölgenin doğal ortamında değişikliklerin yaşanması
- C) Bölgedeki eğitim seviyesinin yükselmesi
- D) Bölgedeki canlı çeşitliliğinin azalması

2. Sosyal Bilgiler dersi sayesinde eleştirel düşünebilmeyi öğrenir, kendi kararlarımızı verebilmenin
önemini anlar, ilgi ve yeteneklerimizin farkına varırız.

Buna göre Sosyal Bilgiler dersinin bireye sağladığı faydalarla ilgili,

- I. İlgi ve yeteneklerimizin farkına varmamızı sağlar.
- II. Etkin ve üretken bir yurttaş olmamıza yardımcı olur.
- III. Teknolojinin gelişimine ayak uydurmamızı sağlar.

yargılarından hangileri ne ulaşılabilir?

- A) Yalnız III.
- B) I ve II.
- C) I ve III.
- D) II ve III.

3. “Çocuk, düşüncesini özgürce açıklama hakkına sahiptir. Bu hak ülke sınırlarına bağlı olmaksızın;
yazılı, sözlü, basılı, sanatsal biçimde veya çocuğun seçeceği başka bir araçla her türlü haber ve
düşüncelerin araştırılması, elde edilmesi ve verilmesi özgürlüğünü içerir.”

Birleşmiş Milletler

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Madde 13

Bu maddeye göre;

- I. Çocuklara tanınan bu hak tüm dünya ülkelerinde geçerlidir.
- II. Çocuklar istedikleri herhangi bir yolla düşüncelerini ifade edebilir.
- III. Çocukların özel hayatlarının gizliliği güvence altına alınmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I.
- B) Yalnız II.
- C) I ve II.
- D) II ve III.

4. Bireyin içinde yaşadığı toplumun bir üyesi olma sürecine “sosyalleşme” denir.
Bu süreçte birey, toplumun kültürel değerlerini öğrenir ve kendine has beceriler edinir.

Buna göre;

- I. Sabah uyandığımızda ailemize “Günaydın.” demek,
- II. Kahvaltı bittikten sonra annemize “Eline sağlık anneciğim.” demek,
- III. Aile büyüklerimiz işe giderken onları güler yüzle uğurlamak

davranışlarından hangileri sosyalleşmeye örnek olarak verilebilir?

- A) Yalnız III.   B) I ve II.   C) II ve III.   D) I, II ve III.

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kavramlardan uygun olanı ile tamamlayınız.

sağlık	sonucu	Sosyal Bilgiler	on sekiz	aile	eğitim	barınma
--------	--------	-----------------	----------	------	--------	---------

- 1. Tarihimizin ve kültürümüzün öğrenilmesinde ..... dersi önemli bir yere sahiptir.
- 2. .... toplumsal yapının en küçük kurumudur.
- 3. Devletimizin yeni okullar açması ..... hakkının kullanılmasına yönelik bir çalışmadır.
- 4. Hastanelerin varlığı ..... hakkı ile ilişkilendirilebilir.
- 5. Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye göre, her birey ..... yaşına kadar çocuk kabul edilir.
- 6. Bir olayın birden fazla nedeni ya da ..... olabilir.

C. Aşağıdaki eşleştirmelerden doğru olanların sonuna “D” yanlış olanların sonuna “Y” yazınız.

	Rol	Sorumluluk	
1	Çocuk	Varsa kardeşi ile ilgilenmek	.....
2	Öğretmen	Ders anlatmak	.....
3	Öğrenci	Ödevlerini zamanında yapmak	.....
4	Sınıf başkanı	Ödev vermek	.....

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

- 1. Sosyal Bilgiler dersinin etkin bir vatandaş olarak size sağladığı katkılar nelerdir?
- 2. Çevre kirliliği ve trafik kazalarının tek bir nedene bağlı olmaması neyin göstergesidir?
- 3. Kişisel zamanımızı planlama size ne gibi faydalar sağlar?
- 4. Ailenizde söz alıp düşüncelerinizi ifade ederek hangi hakkınızı kullanmış oluyorsunuz?

2. ÜNİTE

GEÇMİŞE YOLCULUK

KONULAR

1. UYGARLIKLARI TANIYORUZ
  2. ÜLKEMİZİN GÜZELLİKLERİ
  3. ZENGİN KÜLTÜRÜMÜZ
  4. ORTAK DEĞERLERİMİZ
  5. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ
- ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu ünite estetik, kültürel mirasa duyarlılık ve saygı değerleri işlenmiştir.

- Somut kalıntılardan yola çıkarak Mezopotamya ve Anadolu uygarlıklarının insanlık tarihine önemli katkılarını fark edeceğiz.
- Çevremizdeki doğal varlıkları ile tarihî mekân, nesne ve eserleri tanıyacağız.
- Ülkemizin çeşitli yerlerinin kültürel özellikleri ile yaşadığımız çevrenin kültürel özelliklerini karşılaştırarak bunlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirleyeceğiz.
- Kültürel öğelerin insanların bir arada yaşamasındaki rolünü analiz edeceğiz.
- Günlük yaşamdaki kültürel unsurların tarihî gelişimini değerlendireceğiz.

1. UYGARLIKLARI TANIYORUZ

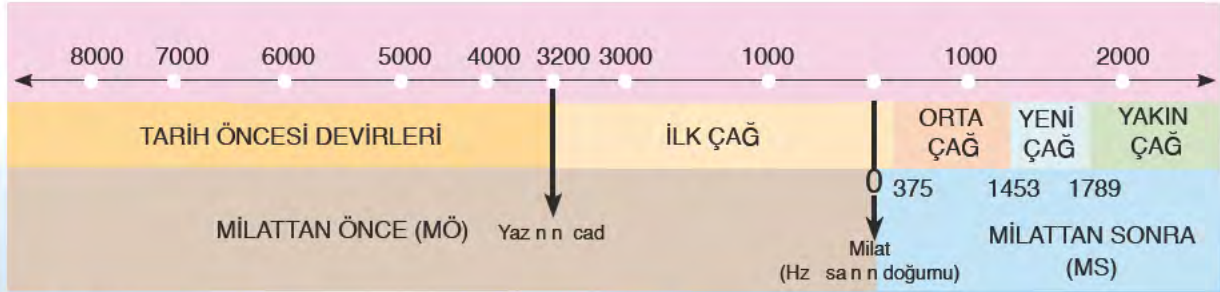
Aşağıdaki gibi bir zaman makineniz olsa hangi yıllara yolculuk yapmak isterdiniz? Neden?

İnsanlar tarihsel süreç içerisinde zaman ölçüsü olarak çeşitli takvimler kullanmışlardır. Binlerce yıl öncesine dayanan ilk takvim sistemleri, geliştirilerek günümüze kadar ulaştırılmıştır.

Bilim insanları geçmişten günümüze kadar uzanan zaman sürecini hem araştırmayı hem de öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla çağlara ayırmışlardır. Önemli bir olayla başlayıp önemli bir olayla biten tarihteki en uzun zaman dilimine “çağ” adı verilir. Bu ayırmada esas alınan unsur yazının icadıdır. Yazının icadından önceki döneme “tarih öncesi çağlar” yazının icadından sonraki döneme ise “tarih çağları” adı verilmiştir. Hz. İsa’nın doğumu “milat” (başlangıç) olarak kabul edilmiş ve bu tarih 0 (sıfır) olarak alınmıştır. Hz. İsa’nın doğumundan

önceki yıllara milattan önce (MÖ), sonraki yıllara ise milattan sonra (MS) denilmiştir. Bu bölümde işlenecek olan İlk Çağ Anadolu uygarlıklarına ait bazı eserler Ankara’da bulunan Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenmektedir (Görsel 2.1). Müzecilik faaliyetleri insanlarda geçmiş uygarlıklara olan farkındalığı artırmaktadır.

Tarih Şeridi

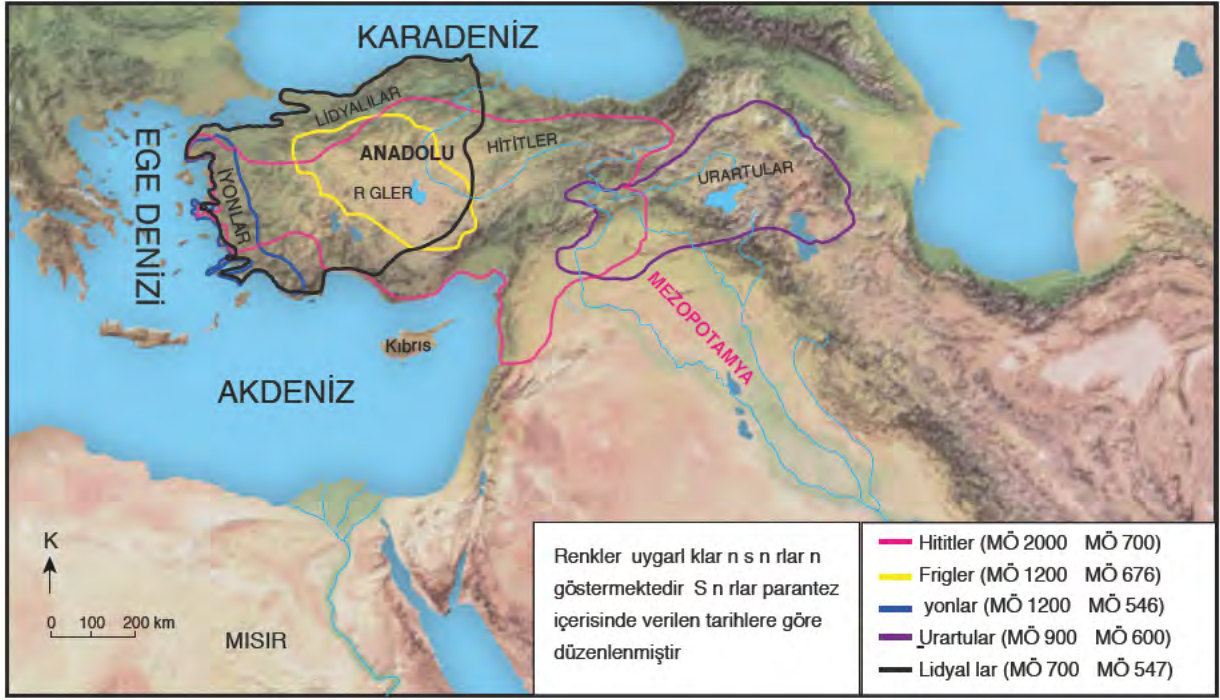

2.1 Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara

Anadolu Uygarlıkları

Anadolu; elverişli iklim koşullarına, zengin su kaynaklarına yakın bereketli ovalara ev sahipliği yapması ve önemli ticaret yollarının geçtiği bir bölgede bulunmasından dolayı dünyanın en eski ve en önemli yerleşim merkezlerinden biri olmuştur. Konya yakınlarında bulunan Çatalhöyük, dünyanın bilinen eski yerleşim yerlerinden biridir. Son dönemlerde yapılan arkeolojik kazılarla ortaya çıkarılan Şanlıurfa yakınlarındaki Göbeklitepe de dünyanın bilinen en eski ibadet merkezlerinden biridir (Görsel 2.2). İlk Çağ'da Anadolu'da insanlık tarihine önemli katkılar sunan birçok uygarlık kurulmuştur (Harita 2.1).

Harita 2.1 Anadolu Uygarlıkları haritası

2.2 Göbeklitepe-Şanlıurfa

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinle ilgili verilen soruyu cevaplayınız.

Konya ilinin Çumra ilçesine bağlı Küçükköy'ün yakınlarında bulunan Çatalhöyük, MÖ 7400 yıllarında kurulmuştur (*Görsel 2.3*). En kalabalık olduğu dönemde yaklaşık 8000 kişinin yaşadığı tahmin edilen köy, o yıllarda dünyanın en büyük yerleşim yerlerinden biriymiş. Köyün ilk sakinleri buraya yerleştiğinde Konya Ovası'nda bataklık ve küçük göller varmış. Çatalhöyük kurucuları ovada buldukları elverişli bu alana, kerpiçten evler yaparak yerleşmişlerdir. Çatalhöyük 2012 yılında UNESCO (*Yunesko*) Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

2.3 Çatalhöyük-Konya

Gülay Sert, *Keşfedilen Anadolu Uygarlıkları*, s.21 (Düzenlenmiştir.)

Çatalhöyük'ün hangi özellikleri, yerleşim yeri olarak tercih edilmesinde etkili olmuştur?

Şimdi İlk Çağ Anadolu uygarlıklarını inceleyelim.

Hititler

İlk Çağ'da Anadolu'da kurulmuş olan en güçlü devlettir. Merkezî krallıkla yönetilen Hititlerin başkenti Çorum'un Boğazköy ilçesinde bulunan Hattuşaş şehriydi. Hitit krallarına yönetimde "Tavananna" adı verilen kraliçe yardımcı olurdu. Soylulardan oluşan "Pankuş" meclisi de krallara yönetimde yardımcı olan bir kurumdu.

Hititler, Mısırlılar ile yaptıkları savaş sonunda dünyanın ilk yazılı antlaşması olarak bilinen Kadeş Antlaşması'nı MÖ 1280 yılında imzalamışlardır (*Görsel 2.4*). Hitit kralları, tanrılarına hesap vermek amacıyla kendi dönemlerindeki olayları "Anıl" adı verilen yıllıklara yazdırmışlardır. Anallar tarih yazıcılığının ilk örnekleridir.

2.4 Kadeş Antlaşması tableti (İstanbul Arkeoloji Müzesi)

Mimari alanda ileri giden Hititler büyük barajlar yapmışlardır. Ayrıca başkentleri Hattuşaş'a büyük tapınaklar yapıp şehirlerinin etrafını surlarla çevirmişlerdir. Aslanlı Kapı (Görsel 2.5) ve İvriz kabartmaları Hititlerden günümüze ulaşan en önemli eserlerdir.

Frigler

İlk Çağ Anadolu uygarlıklarından biri de Friglerdir. Friglerin başkenti Ankara'nın Polatlı ilçesinde bulunan Gordion şehridir. Şehri, Frig Kralı Gordios kurmuştur. Frigler en parlak dönemlerini Kral Midas zamanında yaşamışlardır. Friglerin temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılıktır. Frigler dokumacılık, mobilyacılık ve maden işçiliğinde çok ileri gitmişlerdir. "Fibula" (Görsel 2.6) adı verilen çatal iğneyi Frigler icat etmiştir. Evlerin tabanlarını renkli taşlarla süslemişlerdir. Frig kilimleri ve mobilyaları Anadolu'nun birçok pazarında satılmıştır. Friglerden günümüze ulaşan en önemli eserler Kral Midas Tümülüsü ve Kral Midas Anıtı'dır (Görsel 2.7-2.8).

2.5 Hattuşaş Aslanlı Kapı-Çorum

2.6 Fibula (Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara)

2.7 Kral Midas Tümülüsü-Polatlı-Ankara

2.8 Kral Midas Anıtı-Eskişehir

Friglerde kral ailesi ve asil zenginler öldükten sonra üzeri büyük toprak tümseklerle örtülür, ardıç ve sedir ağacı gibi kütüklerle yapılmış mezar odalarını içeren tümüslere gömülüyorlardı. Bu tarzda yapılmış odaların ağaç yapıları işçiliği ileri bir teknik göstermektedir. Çok defa toprağa geniş uzun çukurlar kazılıyor, çukurun içine tahtadan odalar yapılıyor ve çukurun etrafı moloz taşlarla dolduruluyordu. Ölü, tahta odaya yerleştirildikten ve ölü hediye üzerine konulduktan sonra üstüne çatı örtülüyor ve çatının üzerine büyük taş yığını konuluyordu. Bunun üzerine de toprak veya kil yığılmak sureti ile tümülüs yapılıyordu. Sayıları yüze yaklaşan ve bugün yirmi beş kadarı kazılan tümülüslerin mezar odalarındaki ölü hediye-lerinin zenginliği ve çeşitliliği gömülen kişinin önemini belirtmektedir. Gordion'dan başka en önemli Frig Tümülüsleri Orta Anadolu'nun güney batısında Afyon, Eskişehir yöresinde ve Ankara civarında bulunmuştur.

Prof. Dr. Veli Sevin, *Anadolu Arkeolojisi*, s. 198-201. (Düzenlenmiştir.)

İyonlar

İlk Çağ'da Ege kıyılarında şehir devletleri hâlinde kurulmuş bir uygarlıktır. Efes, Milet, Foça ve İzmir'de kurulan bu şehir devletlerine "polis" adı verilmiştir. İyonlar kuruldukları bölgenin coğrafi konumuna bağlı olarak deniz ticareti ile uğraşmışlardır. Ekonomik olarak oldukça zengin bir uygarlık olan İyonlarda bu durum sosyal ve kültürel yapıyı da etkilemiştir. Farklı uygarlıklarla yaşanan kültürel alışveriş ve siyasi baskının da olmamasına bağlı olarak İyonlar, bilim ve sanat alanında çok ileri gitmişlerdir. Bu dönemde Hipokrat tıp, Pisagor matematik, Herodot tarih, Diyojen ise felsefe alanında yaptığı çalışmalar ile insanlığa katkı sağlamıştır. İyonlar, Fenikelilerden öğrendikleri alfabeyi geliştirerek günümüzde kullanılan Latin alfabesinin oluşumuna katkı sağlamışlardır. Artemis Tapınağı ve Efes Antik Kenti, İyonlardan günümüze ulaşan en önemli eserlerdir (Görsel 2.9).

2.9 Efes Antik Kenti-İzmir

Urartular

İlk Çağ'da Doğu Anadolu Bölgesi'nde kurulmuş bir uygarlıktır. Merkezî bir krallıkla yönetilen Urartuların başkenti bugünkü adı Van olan Tuşpa'dır. Kuruldukları bölgenin coğrafi özelliklerine bağlı olarak tarım, hayvancılık ve madencilikle uğraşmışlardır. Mimari alanda ileri giden Urartular, şehirlerinin etrafını sağlam surlarla çevirmişlerdir. Akarsuların önlerine yaptıkları bentlerde biriken suyu, kanallar ile şehirlerine ve tarım alanlarına getirmişlerdir. Urartulardan günümüze kadar ulaşan eserlerden biri de Van Kalesi'dir (Görsel 2.10).

2.10 Van Kalesi-Van

Taş işlemeciliğinde de ileri giden Urartular, ölülerini kaya mezarların içine günlük eşyaları ile birlikte gömmüşlerdir. Bu durum, Urartularda ölümden sonra yaşamın devam ettiği inancının olduğunu gösterir.

Lidyalılar

İlk Çağ'da Anadolu'nun batısında Gediz ve Menderes Irmakları arasındaki bereketli ovalarda kurulmuştur. Merkezî krallıkla yönetilen Lidyalıların başkenti, Manisa yakınlarındaki Sard şehridir. Tarım ve hayvancılıkla da uğraşan Lidyalıların en önemli geçim kaynağı ticarettir. Takas yoluyla ticarete zorlanan Lidyalılar parayı icat etmiş, maden işlemeciliğinde ileri gitmişlerdir. (Görsel 2.11). Paranın icadı ticaretteki zorlukların aşılmasını ve ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Lidyalılar ticari gelirlerini artırmak için, Sard şehrinden başlayıp Mezopotamya'ya kadar uzanan Kral Yolu'nu açmışlardır (Harita 2.2). Kral Yolu, devletler arasındaki ticareti geliştirmiş ve uygarlıklar arasındaki kültürel etkileşimi artırmıştır.

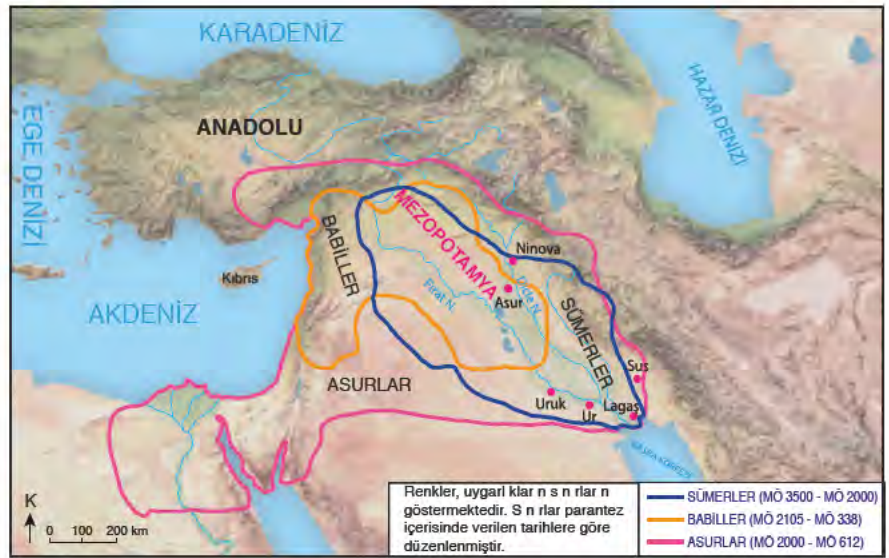
Harita 2.2 Kral Yolu haritası (MÖ 6. yy)

2.11 Lidya parası ve takıları (Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara)

Mezopotamya Uygarlıkları

Toros Dağlarından başlayıp Basra Körfezi'ne kadar uzanan Dicle ve Fırat Nehirleri arasında kalan bölgeye Mezopotamya adı verilmiştir. Uygun iklim koşulları, Dicle ve Fırat Nehirleri tarafından sulanan bereketli toprakları ve ticaret yolları üzerinde bulunması nedeniyle İlk Çağ'da bu bölgede birçok devlet kurulmuştur. Bunlardan en önemlileri Sümerler, Asurlar ve Babillerdir (Harita 2.3).

Harita 2.3 Mezopotamya Uygarlıkları haritası

Bilim, sanat, eğitim gibi alanlarda önemli çalışmalar yapan ve insanlık tarihine önemli katkılar sunan bu uygarlıklar; Anadolu, Mısır ve Hindistan uygarlıklarını etkilemiştir. Şimdi bu uygarlıkları inceleyelim.

Sümerler

Mezopotamya’da kurulmuş ilk uygarlıktır. Site adı verilen şehir devletleri hâlinde yaşamışlardır. Ur, Uruk, Lagaş ve Eridu gibi siteler (şehirler) bu devletlerden bazılarıdır. Bu sitelerin başında “patesi” ya da “ensi” adı verilen bir kral bulunurdu. Sümerlerin insanlık tarihine en büyük katkısı yazıyı icat etmeleridir. Kil tabletler üzerine yazılan yazıların şekilleri çiviye benzediği için bu yazı “çivi yazısı” olarak adlandırılmıştır. Sümerlerin icat ettiği çivi yazısı İlk Çağ Anadolu uygarlıklarından bazıları tarafından da kullanılmıştır (Görsel 2.12).

2.12 Sümer Çivi Yazısı Örneği-Irak

Yazının icadı insanların yaşamlarını hangi alanlarda kolaylaştırmıştır? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Sümerler, şehir devletlerinin tam ortasına “zigurat” adı verilen çok katlı tapınaklar inşa etmişlerdir (Görsel 2.13). Şehirler bu zigguratların etrafına kurulmuştur. Piramide benzeyen bu yapıların en üst katı gözlemevi (rasathane) olarak kullanılmıştır. Ay’ı, gezegenleri ve yıldızları gözlemleyen Sümerler ay yılı esasına dayanan takvimi icat etmiş, ayrıca Ay ve Güneş tutulmalarını hesaplamışlardır. Günümüzde Ramazan ve Kurban Bayramlarının tarihleri ay takvimine göre belirlenir. Zigguratlar aynı zamanda okul ve tüketim fazlası malların saklandığı depo olarak da kullanılmıştır. Sümerler tekerleği icat ederek ulaşım ve ticaretin gelişmesini sağlamışlardır.

2.13 Ziggurat-Irak

Babiller

Mezopotamya’da kurulan önemli uygarlıklardan biri de Babillerdir. Merkezî krallıkla yönetilen Babillerin başkenti Babil şehridir. Babil şehri binaları ve mimarisi ile bilinir. Şehre mavimsırlı tuğlalardan yapılmış, üzerinde yazı ve resimlerin bulunduğu İştar Kapısı’ndan girilirdi (Görsel 2.14). Babil Kulesi ve Asma Bahçeleri de bu şehirde bulunurdu (Görsel 2.15). Babiller en parlak dönemlerini, ünlü hükümdarları Hammurabi zamanında yaşamışlardır. Hammurabi, Sümer kanunlarını daha sistemli bir şekilde düzenlemiş ve “Hammurabi Kanunları” olarak bilinen, Mezopotamya’nın en gelişmiş yasalarını hazırlamıştır. Bu yasalar “kısasa kısas” esasına dayanırdı. Bu esasa göre işlenen suç, işleyene aynen uygulanırdı. Temel geçim kaynakları tarım ve ticaret olan Babiller, tıp ve astronomi alanında çok ileri gitmişlerdir.

2.14 İştar Kapısı (Temsilî)-Irak

2.15 Babil’in Asma Bahçeleri (Temsilî)-Irak

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin altındaki soruyu cevaplayınız.

Hammurabi Kanunlarında yer alan maddelerden bazıları şunlardır:

- Bir kişi başka bir kişinin özgürlüğünü kısıtlayacak harekette bulunursa aynı ceza ona verilir.
- Birini suçlayan, ispata mecburdur. İspat etmezse ölüm cezasına çarptırılır.
- Bir kişi başkası için bina yapıyorsa, bina tamamlanmamış olsa bile, duvarı yıkılmışsa inşaatı yapan kişi kendi imkânlarıyla duvarı daha sağılam bir şekilde yapmak zorundadır.

Cořkun Can Aktan, *Hak ve Özgürlükler Antolojisi*, s.39. (Düzenlenmiştir)

Hammurabi Kanunlarının bu kadar sert olması neyle açıklanabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Asurlar

Mezopotamya'da kurulan bir diğer uygarlık ise Asurlardır. Merkezî krallıkla yönetilen Asurların başkenti Ninova'dır. Geniş sınırlara ulaşmış bir imparatorluk kuran Asurlar egemenliklerini koruyabilmek için güçlü bir ordu kurmuşlardır. Haberleşmeyi sağlamak için de posta teşkilatını oluşturmuşlardır. Diğer Mezopotamya uygarlıkları gibi Asurlar da mimari ve süsleme alanında (Görsel 2.16 - 2.17) çok gelişmiştir. Kral II. Sargon, pişmiş tuğladan yapılmış, iç ve dış cephesi resimlerle süslenmiş yüzlerce odası olan büyük bir saray yaptırmıştır. Asurlar su ihtiyacını karşılamak için barajlar yapmışlardır.

2.16 Asur Kabartması-Irak

Asurların en önemli geçim kaynağı ticarettir. Asurlu tüccarların ticaret için geldikleri yerlerden biri de Anadolu'dur. Kayseri Kültepe'de bulunan Kaniş Karum, Asurların Anadolu'daki ticaret merkezidir. Bu ticari faaliyetler sayesinde Anadolu halkı Asurlardan yazıyı öğrenmiştir.

Asurlar eğitim ve bilime de önem vermişlerdir. Asur kralları eğitim ve bilimi geliştirmek amacıyla önemli çalışmalara öncülük etmişlerdir.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin altındaki soruları cevaplayınız.

MÖ VII. yüzyılda tahta çıkan Asur kralı Asurbanipal okumaya meraklıydı. Okuma yazma bilen ender krallardan biriydi. Tarihte bilinen ilk kütüphaneyi de o kurdu. Onun saray kütüphanesinde edebiyat, tıp, hukuk, tarih ve dualar içeren tabletler bulunmuştur. Asurbanipal hem kral hem askerî bir lider hem de bilim insanıydı. Bulunan bu tabletlerde kralın çivi yazısını nasıl öğrendiği, Sümerce ve Babilce yazılmış tabletleri okuyabildiği, matematik problemlerini çözebildiği anlatılmaktadır.

Çiğdem Maner, *Tarih Canavarı Mezopotamya*, s.54-55. (Düzenlenmiştir.)

1. Asurbanipal'in bu çalışması insanlık tarihine hangi alanlarda katkı sağlamış olabilir?
2. Verilen metinden hareketle Asurlar için diğer kültürlerden etkilenmiştir denilebilir mi? Neden?

2.17 Asur kabartması-Irak

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki uygarlıkların insanlığa katkılarını altlarındaki kutucuklara yazınız.

Hititler

Frigler

İyonlar

Urartular

Lidyalılar

Sümerler

Babiller

Asurlar

2. ÜLKEMİZİN GÜZELLİKLERİ

Yaşadığınız çevrede yerli ve yabancı turistlerin görmek için geldikleri yerler nelerdir?

Doğada insan etkisi olmadan oluşan vadi, göl, deniz, plato gibi gezip görülebilecek unsurların tümüne “**doğal varlık**” adı verilir. Ülkemiz doğal varlıklar bakımından son derece zengindir. Bu doğal varlıklar her yıl binlerce turist tarafından ziyaret edilir. Doğal varlıkları koruyup bu noktada duyarlı davranmak etkin bir vatandaş olarak hepimizin görevidir.

2.18 Pamukkale Travertenleri-Denizli

Yer altından çıkan sıcak suların teraslardan akmasıyla oluşan Pamukkale Travertenleri, Denizli ilinin Pamukkale ilçesinde bulunur (Görsel 2.18). Şifa kaynağı olan kaplıcaları ve travertenlere çok yakın olan Hierapolis Antik Kenti ile Pamukkale, her yıl binlerce turist uğrak yeri olmaya devam etmektedir.

2.19 Uzungöl-Trabzon

Trabzon'da bulunan Uzungöl, ülkemizin en önemli doğal varlıklarından biridir (Görse 2.19). Vadinin ortasında bulunan göl, yamaçlardan düşen kayaların Haldizen Deresi'nin önünü kapatmasıyla oluşmuştur. Uzungöl; turistik pansiyonları, yürüyüş alanları, doğal manzarasıyla gezi ve konaklama için tercih edilen bir yerdir.

Harita 2.4 Türkiye Doğal Varlık ve Tarihî Eser Haritası

2.20 Peribacaları-Nevşehir

Ülkemizin en önemli doğal varlıklarından biri de Nevşehir ili sınırlarında bulunan Göreme Tarihî ve Millî Parkı'dır. Geçmişte aktif birer volkan olan Erciyes ve Hasan Dağlarından çıkan ve zamanla sertleşen tüflerin rüzgâr ve suların aşındırmasıyla ortaya çıkardığı kaya şekilleri, peribacaları olarak bilinir (Görse 2.20). UNESCO Dünya Miras Listesi'nde yer alan bölge çok eski bir yerleşim merkezi olup tarihî eserler bakımından da son derece zengindir.

Geçmişte yaşamış insan topluluklarına ait kalıntıların bulunduğu yapı ve alanlara “**tarihî mekân**” adı verilir. Birçok uygarlığa ev sahipliği yapan ülkemiz, tarihî mekânlar bakımından da oldukça zengindir. Şimdi bu tarihî mekânlardan bazılarına göz atalım.

2.21 Celsus Kütüphanesi-İzmir

1996 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne alınan Hattuşaş (Görsel 2.22) Çorum ilimizin Boğazkale ilçesinde bulunur. Hitit İmparatorluğu'nun başkenti olarak yüzyıllar boyunca Anadolu'nun çok önemli bir merkezi olmuştur. Geniş bir alana yayılan bu bölgede yapılan arkeolojik kazılarda birçok esere ulaşılmıştır. Bölge her yıl gerek yerli gerekse yabancı çok sayıda turist tarafından ziyaret edilmektedir.

2.22 Hattuşaş-Çorum

Geçmişte yaşamış insanların farklı alanlardaki ihtiyaçlarını karşılamak için yaptıkları ve günümüze kadar ulaşan han, köprü, cami, kilise gibi yapıların tamamına “**tarihî eser**” adı verilir. Anadolu, dünyanın en eski yerleşim merkezlerinden biri olup birçok uygarlığa ev sahipliği yapmıştır. Bu uygarlıklardan günümüze kadar ulaşan kale, cami, medrese, köprü, heykel, han, hamam, antik kent gibi tarihî eserler ile ülkemiz bir açık hava müzesi gibidir. Şimdi gelin bu tarihî eserlerden bazılarına göz atalım.

2.23 Çanakkale Şehitleri Abidesi-Çanakkale

Çanakkale Şehitler Abidesi, Çanakkale'de Gelibolu Yarımadası'nda bulunur (Görsel 2.23). Abide, Türk tarihinin önemli savaşlarından biri olan Çanakkale Muharebelerinde şehit düşen askerlerimizi simgelemekte ve onların anısını yaşatmaktadır. 1960 yılında yapımı tamamlanan abidenin mimarı Doğan Erginbaş bu eseri “Tüm coğrafyalardan gelen şehitlerimizin toplu bir şekilde göğe yükselişini temsil etmektedir.” şeklinde ifade etmiştir.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yaşadığınız yerdeki tarihi mekanları araştırarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

2.24 Selimiye Camii-Edirne

Mimar Sinan'ın 80 yaşında yaptığı ve “ustalık eserim” dediği Selimiye Camii, Edirne’de bulunur (*Görsel 2.24*). Cami, Osmanlı Padişahı II. Selim’in emriyle yaptırılmıştır. Yapının dışı gibi içi de ince bir sanat örneğidir.

2.25 Balıklı Göl-Şanlıurfa

Şanlıurfa’nın en çok turist çeken yeri olan Balıklı Göl, Hz. İbrahim Peygamber’in ateşe atıldığında düştüğü yer olarak bilinmektedir (*Görsel 2.25*). Kutsal olduğuna inanılan gölün içinde balıklar ve çevresinde tarihî yapılar bulunmaktadır.

2.26 Sümla Manastırı-Trabzon

Sümla Manastırı, tarihî dokusu ile Trabzon’un en önemli yerlerinden biridir (*Görsel 2.26*). Deniz seviyesinden 1.150 metre yükseklikte bir dağ yamacına yapılan Manastır, Hristiyan dünyası açısından önemli bir merkezdir. Her yıl gerek yerli gerekse yabancı binlerce turiste ev sahipliği yapmaktadır.

2.27 Nemrut Harabeleri-Adiyaman

Adiyaman sınırları içerisinde bulunan Nemrut Dağı Millî Parkı’nda, Kommagene Krallığı’ndan kalma antik bir kent bulunur (*Görsel 2.27*). Kral Antiochos’un (Antiyokos) ataları ve tanrıları adına yaptırdığı devasa heykeller bu millî parkta binlerce yıldan beri zamana meydan okumaktadır.

Geçmişte yaşamış uygarlıklardan kalan alet ve araçlara “**tarihî nesne**” adı verilir. Arkeolojik kazılar sonucunda ulaşılan kap, kacak, vazo, takı, kılıç ve tarım aleti gibi araçlar tarihî nesnelere örnek olarak gösterilebilir. Tarihî nesneler müzelerde sergilenir.

Ülkemizdeki müzelerde sergilenen tarihî nesnelerden bazıları şunlardır:

2.28 Kaşıkçı Elması (Topkapı Sarayı Müzesi-İstanbul)

Topkapı Sarayı Müzesi’nde sergilenen 86 kırıntı ağırlığındaki Kaşıkçı Elması (Görsel 2. 28) dünyada en çok bilinen 22 elmas arasında yer alır. Elmanın şeklinin kaşığa benzetilmesinden dolayı elmasa bu isim verilmiştir.

2.29 Hitit Güneş Kursu (Anadolu Medeniyetleri Müzesi-Ankara)

Hitit Güneş Kursu, Hitit uygarlığı ve sanatının simgesi kabul edilen bir nesnedir (Görsel 2. 29). Güneşi simgeleyen dairesel biçimin etrafına yerleştirilmiş öğelerden oluşur. Günümüzde Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde sergilenmektedir.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

- Yaşadığınız çevrenin tarihî eserlerini ve doğal güzelliklerini anlatan bir broşür hazırlayınız.
- Aşağıdaki tarihî eserlerden ya da doğal varlıklardan çevrenizde bulunanlara “✓” işareti koyup karşılıklarına isimlerini yazınız.

Tarihî Cami		
Mağara		
Göl		
Medrese		
Türbe		
Tarihî Kilise		
Yayla		
Kale		
Han		
Orman		

3. ZENGİN KÜLTÜRÜMÜZ

Kültür kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bir toplumun geçmişten günümüze taşıdığı gelenek, görenek, örf ve âdetler gibi manevi değerler ile yemek, kıyafet, halk oyunları gibi maddi unsurların tamamına “kültür” adı verilir. Ülkemiz binlerce yıllık geçmişe uzanan zengin bir kültüre sahip Anadolu coğrafyasında kurulmuştur. Yemekler, halk oyunları, el sanatları, kıyafetler, müzik aletleri, oyunlar ve türküler bu muhteşem kültürel dokunun birer parçasıdır. Kültürel değerler, bir milleti millet yapan ve yarınlara taşıyan en önemli unsurlardan biridir.

Kültürel değerlerimizin birçoğu ülke genelinde aynı olsa da coğrafi özelliklere bağlı olarak farklılıklar gösterebilir. Gelin şimdi kültürümüzdeki bu benzerlik ve farklılıklara birlikte göz atalım.

Kültürümüzün en önemli öğelerinden biri geleneksel yemeklerimizdir (*Görsel 2.30*). İklim ve coğrafi özellikler geleneksel yemeklerin ülkemiz genelinde farklılık göstermesine neden olmuştur. Örneğin ülkemizde balıkçılığın en çok yapıldığı Karadeniz kıyılarında yemek kültürü balık çeşitlerine dayanır. Hamsi tava ve hamsili pilav bunlardan bazılarıdır. Ilıman bir iklime sahip olan ve zeytin üretimi yapılan İzmir, Aydın ve Muğla gibi şehirlerimizde ise yemek kültürü zeytinyağlı sebze yemeklerine dayanır. Zeytinyağlı fasulye, enginar, börülce bunlardan bazılarıdır. Buğday ülkemizde en çok iç bölgelerimizde yetiştirilir. Bu yüzden Ankara, Konya, Kayseri gibi illerimizde gözleme, bazlama, yufka, mantı gibi ürünler çokça tüketilir. Hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı yerlerde ise et yemekleri ön plana çıkar. Şanlıurfa ve Mardin kebapları, büryan bunlardan bazılarıdır.

Hamsi Tava

Enginar

Manti

Kebap

2.30 Geleneksel yemeklerimiz

2.31 Horon

Ülkemizde farklılık gösteren başka bir kültürel öge de halk oyunlarımızdır. Trabzon, Rize, Artvin gibi şehirlerimizde oynanan “horon”, bölge insanının hareketli yaşamını yansıtır (Görsel 2.31). Kemençe eşliğinde oynanan oyunda erkekler mintan, kara cepken ile zıpka adı verilen bir pantolon giyerler. Giydikleri ayakkabıya ise sapuk adı verilir. Kızlar üç etek, peştamal ve şalvar giyerler. Başlarına süslü bir tepelik takarlar. Tepeliğin üzerine ise işlemeli bir yaşmak bağlarlar.

Gaziantep, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Diyarbakır gibi şehirlerimizde oynanan yöresel oyuna “halay” adı verilir (Görsel 2.32). Halayda erkekler geniş bir pantolon üzerine cepken giyerler. Başlarına poşu, bellerine şal takarlar. Kızlar ise üç etek ve şalvar giyerler. Başa takılar ile süslenmiş fes takarlar. Fesin üzerine oyali bir yemeni bağlarken bellerine ise kemer takarlar.

2.32 Halay

Ege kıyılarında oynanan halk oyununa ise “zeybek” adı verilir (Görsel 2.33). Zeybek, tek kişi ile oynandığı gibi grup hâlinde de oynanabilir. Zeybek oynayanların başındaki kişiye “efe” adı verilir. Oyun, grupla oynandığında oyuncular çember şeklinde dizilir. Eller, baş hizasına gelecek şekilde kollar yukarıya doğru kaldırılır. Oyun, büyük adımlar ve ağır hareketlerle oynanır. Oyuncular diz altına kadar şalvar, üstüne işlemeli cepken giyerler. Başlarına, fes üstüne sarılmış işlemeli bir börk takarlar. Ayaklarına ise yün çorap ve çizme giyerler.

2.33 Zeybek

Geleneksel el sanatlarımız da kültürel bir zenginliğimiz olup bölgeler arasında farklılık gösterir. Bu farklılığın oluşmasında hem doğal kaynaklar hem de ihtiyaçlar etkili olmuştur.

Gümüşün ince bir şekilde işlenmesi esasına dayanan telkâri sanatı (*Görsel 2.34*), Mardin ilimizle özdeşleşmiştir. Günümüzde özellikle Midyat ilçesinde bu alanda çalışmalarına devam eden birçok işletme vardır. Kolye, bilezik, küpe, broş, anahtarlık gibi ürünler telkâri sanatının en güzel örneklerindendir.

2.34 Telkâri işçiliği

2.35 Çinicilik

Pişirilmiş killerin ince bir ustalıkla boyanması esasına dayanan çinicilik (*Görsel 2.35*), Türk sanatında önemli bir yer tutar. Çinicilik denildiğinde akla gelen ilk yerlerden biri İznik'tir. İznik'te üretilen çiniler birçok cami, saray, medrese, türbe gibi eserin duvarlarını süslemiştir. Özellikle İstanbul ve Bursa'da yer alan Türk-İslam mimarisine ait eserlerde İznik'te üretilen çiniler kullanılmıştır.

Halicilik, Türklerin en eski sanat dallarından biri olup zaman içerisinde gelişerek günümüze kadar ulaşmıştır. Dünyanın en eski halılarının biri olan Türklere ait Pazırık Halısı yaklaşık 2.300 yıllıktır (*Görsel 2.36*). Halıcılık birçok bölgemizde yapılıyor olmasına rağmen kullanılan ham maddeye göre bölgeler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin Kocaeli'ye bağlı Hereke'de halılar ipekten dokunur. Muğla'ya bağlı Milas'ta ise halıcılıkta kök boyaları ile renklendirilen yün iplikler kullanılır (*Görsel 2.37*).

2.36 Pazırık Halısı [Hermitage (Ermitaj) Müzesi St.Petersburg]

2.37 Halı dokuma

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Çevrenizde hangi geleneksel el sanatları yapılmaktadır? Araştırınız.

2.38 Büyüklerinin bayramını kutlayan bir çocuk

Millî bayramlarımız, Millî Mücadele Dönemi'nde kazandığımız önemli başarıları simgelemektedir. Her yıl ülkemizde coşku ile kutlanan bu bayramlar birlik ve beraberliğimizi güçlendirip geleceğe umutla bakmamızı sağlar. Bu bayramlar arasında, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı, 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı (Görsel 2.39), 15 Temmuz Demokrasi ve Millî Birlik Günü, 30 Ağustos Zafer Bayramı ve 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı yer alır.

Dinî bayramlarımız olan Ramazan ve Kurban Bayramlarında aileler, akrabalar, komşular bir araya gelir. Küçükler büyükleri ziyaret eder, küskünler barışır. Bayramlarda insanlar en güzel kıyafetlerini giyerler. Gelen konuklar için yemekler yapılır. El öpen çocuklara harçlıklar, hediyeler verilir (Görsel 2.38). Milletçe kutladığımız bu bayramlar, toplumdaki birlik ve beraberlik ruhunu güçlendirir. Sevgi, saygı, yardımlaşma ve dayanışmayı artırır.

2.39 19 Mayıs Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı Töreni

Bu bayramlar dışında 21 Mart tarihinde kutlanan Nevruz Bayramı ve 6 Mayıs tarihinde kutlanan Hıdırellez Bayramı gibi mevsimlik bayramlarımız da bulunmaktadır.

2.40 Kına gecesi

Düğünlerdeki bazı uygulamalarda farklılıklar görülse de ülkemizin her yerinde düğünler aynı coşku ile kutlanır. Kına geceleri düzenlenir (Görsel 2.40). Gelen konuklar için hazırlıklar yapılır. Davul zurna eşliğinde oyunlar oynanıp halaylar çekilir. Misafirlere ikramda bulunulup eğlenceler tertip edilir. Yeni çiftte hediyeler verilip çiftin mutlu olmaları için dua edilir. Gelen davetliler arasındaki kaynaşma ve mutluluğun paylaşılması toplumdaki birlik ve beraberliği güçlendirir.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıda iki ayrı şehrimize ait kültürel unsurların özelliklerini araştırarak ulaştığınız bilgileri ilgili kutucuklara yazınız. Bu bilgileri benzerlik ve farklılıkları açısından arkadaşlarınızla paylaşınız.

İZMİR		
Düğünler	El Sanatları	Geleneksel Kıyafetler

ARTVİN		
Düğünler	El Sanatları	Geleneksel Kıyafetler

4. ORTAK DEĞERLERİMİZ

“Mutluluklar paylaşıldıkça çoğalır, acılar paylaşıldıkça azalır.” sözünden ne anlıyorsunuz?

Aşağıdaki gazete haberini okuyunuz. Haberin altındaki soruları cevaplayınız.

Daha önce evlerinde başsağlığı dileklerini kabul eden vatandaşlar, artık ölüm acısını paylaşmaya gelenleri taziye evlerinde ağırlıyor. Sivil toplum kuruluşları, hayırseverler ve belediyelerce yaptırılan taziye evlerinin sayısında büyük bir artış oldu. Dicle Üniversitesi öğretim görevlisi Prof. Dr. Rüstem Erkan, Anadolu Ajansına yaptığı açıklamada “Köylerde vatandaşların daha çok, cami avlusunda taziye kabul ettiğini; göçler, nüfus artışı ve çok katlı yapılaşmalar ile birlikte bu geleneğin kentlerde sürdürülemez olduğunu; bu sorunu çözebilmek için iyi bir uygulama olarak taziye evlerinin ortaya çıktığını söyledi.

Gazete haberi, 27.11.2014 (Düzenlenmiştir.)

1. Taziye evlerinin toplumdaki birlik, beraberlik ve dayanışma ruhu üzerindeki etkileri neler olabilir?
2. Kültürel öğelerimizdeki başka hangi unsurlar toplumun birlik ve beraberlik ruhunu güçlendirir?

2.41 Asker uğurlama

Türk kültüründe askerliğe büyük bir önem verilir. Halk arasında ordu “peygamber ocağı” olarak adlandırılır. Asker uğurlamaları da toplumdaki birlik ve beraberliği artıran kültürel öğelerimizdendir (Görsel 2.41). Askere gidecek Mehmetçiklerin ellerine kınalar yakılır. Askere gidecek kişi için yemekler verilir. Eş, dost ve akrabalar bu yemeklere katılarak gurur ve mutluluğu paylaşırlar.

2.42 Halk ozanı Neşet Ertaş

Türkülerimiz de ortak kültürümüzün önemli bir parçasıdır. Türklere ait anlamına gelen türk; milletimizin acılarını, mutluluklarını, sevinçlerini, hüznlerini ve yaşanmışlıklarını yansıtır. Halkımızın içtenliğinin ifadesi ve ortak duygularımızın yansması olan türküler toplumsal birliğimizi güçlendirir. Neşet Ertaş bu alandaki en önemli isimlerden biridir (Görsel 2.42).

Osmanlı Devleti'nin I. Dünya Savaşı'nda mücadele ettiği cephelerden biri de Hicaz-Yemen Cephesi'dir. Anadolu'nun farklı yerlerinden Yemen'e giden askerlerin birçoğu burada şehit düşmüştür. Bu cephede yaşanan acılar ve kaybedilenlere duyulan özlem Yemen Türküsü'ne konu olmuştur.

Havada bulut yok bu ne dumandır.

Mahlede ölüm yok bu ne şivandır.

Şu yemen elleri ne de yamandır.

Adı Yemen'dir, gülü çimendir.

Giden gelmiyor, acep nedendir?

(...)

Remzi Oktar, *Şarkılar Bizi Söyler*, s.138 (Kısaltılmıştır.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Siz de Çanakkale Türküsü'nü araştırarak bu türküyü millî birlik ve beraberliğimiz açısından değerlendirip yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Çanakkale Şehitler Abidesi Rölyef-Çanakkale

5. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE KÜLTÜRÜMÜZ

Ankara Etnografya Müzesinin genel ağ sayfasını ziyaret ederek sitedeki görselleri inceleyiniz. Verilen görselleri günümüzle karşılaştırınız. Karşılaştırdığınız görsellerin günümüzle bir farklılık oluşturup oluşturmadığını söyleyiniz.

İnsan yaşamında meydana gelen değişim ve teknolojiadaki gelişmeler, kültürel unsurların da değişmesine yol açar. Geleneksel seyirlik oyunlarımız da bu değişimlerden payına düşeni almaktadır. “Gölge oyunu” ve “orta oyunu” seyirlik oyunlarımızdan bazılarıdır. “Karagöz ve Hacivat” (Görsel 2.43) olarak da bilinen gölge oyunu, geriden ışıkla aydınlatılmış bir perde arkasında hareket ettirilen resimlerin gölgelerinden yararlanılarak oynatılan bir oyundur. İzleyiciler perdenin karşısına yerleşir. Oyunda bir konu olsa da metne bağlı kalınmaz. Doğaçlamaya dayanan oyun müzik ve danslarla da renklendirilir. Geleneksel

2.43 Karagöz ve Hacivat

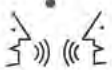
oyunlarımızdan orta oyunu ise sahne, perde ve dekor kullanmadan halkın ortasında oynanan bir halk tiyatrosudur. Bu oyunlarda güldürü unsuru diyaloglardaki yanlış anlaşılmalara dayandırılır. Günümüzde seyirlik oyunların yerini evdeki televizyonlarımız, sinema ve tiyatro salonları almıştır.

Kültürümüzün önemli unsurlarından biri de mutfaktır. Dünyanın en ünlü birkaç mutfağından biri olan Türk mutfağı; çeşit ve lezzet, yiyecek hazırlama ve pişirme teknikleri, mutfak araç ve gereçleri ile düğün, taziye, asker uğurlama vb. özel gün yemekleri açısından çok zengindir.

“Yusuf Has Hacı, Kutadgu Bilig’de 11. yüzyılın ziyafet türleri olarak altı çeşit yemekten bahsetmekte ve bu ziyafetlere gidilmesi gerektiği görüşünü çok açık bir şekilde ifade etmektedir. Bu yemekler; düğün yemeği (küdenke aş), sünnet yemeği (sünnet aş), ad san alma yemeği (ad aş), doğum yemeği (togum aş), arkadaş yemeği (koldaş aş) ve ölü yemeğidir (yoğ = yuğ aş). Yusuf Has Hacı, ziyafetlerde ikram edilen yiyecek ve içeceklerin görgü kuralları çerçevesinde yenmesi gerektiğini belirtmekte “Arkadaş, kardeş, uzak ve yakın, herkesin hakkını gözet ve onları yemeğe davet et ve davet edildiğin yere git, gönüllerini kırma; onları sevindir ve kendin de sevin ey oğul...” demektedir.

www.ayk.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

Günümüzde bu geleneklerden hangileri devam etmektedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Anadolu kültürünün önemli özelliklerinden bir diğeri de misafirperverliktir. Kapıyı çalan herkes Tanrı misafiri olarak kabul edilip en iyi şekilde ağırlanmaya çalışılır. Misafir ağırlamada özellikle yemeklere ve yemeklerin sunumuna büyük bir önem verilir.

Önceden mutfaklarda bakırdan yapılmış tencere ve tabaklar kullanılırken (Görsel 2.44) günümüzde çelik ya da teflon tencereler ve porselen tabaklar kullanılmaktadır. “Tatlı ye, tatlı söyle.” atasözünü hepimiz duymuşsunuzdur. Kültürümüzde bayramlarda, düğünlerde, kız isteme gibi özel günlerde konuklara tatlı ikram edilir (Görsel 2.45).

2.44 Eski bir sofra sunumu

2.45 Baklava

Eskiden konuklara geleneksel tatlımız olan lokum ve Türk kahvesi (Görsel 2.46) ikram edilirken günümüzde daha çok şeker ve çikolata ikram edilmektedir. Günümüzde ikram geleneğimizdeki süreklilik devam ederken ikram ettiğimiz ürünlerde değişim yaşanmıştır.

2.46 Lokum ve Türk kahvesi

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Kültürümüzü yansıtan bir konuda, sözlü tarih çalışması yaparak değişen veya aynı kalan unsurları tespit edip arkadaşlarınızla paylaşınız.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Merkezî bir krallıkla idare edilen Friglerin başkenti Gordion'dur. Temel geçim kaynakları tarım ve hayvancılık olup bu durum onların dinî yaşamlarını da etkilemiştir. Öyle ki en büyük tanrıları toprak ve bereket tanrıçası Kibele'dir.

Yukarıdaki paragrafta Friglerin hangi yönüne ait bir bilgi verilmemiştir?

- A) Siyasi B) Sanat C) Ekonomik D) Dinî

2. "Merhaba. Ben Ahmet. Antalya'da çalışan bir turist rehberiyim. Dünyanın farklı bölgelerinden ülkemize gelen turistlere bölgemizdeki doğal ve tarihî güzellikleri gezdirip onlar hakkında bilgiler veriyorum."

Buna göre, Ahmet Bey rehberliğini yaptığı turist gruplarını aşağıdaki yerlerden hangisine götürüyor olamaz?

- A) Manavgat Şelalesi B) Aspendos Tiyatrosu
C) Alanya Kalesi D) Selimiye Camii

3. Selim, Karadeniz'deki kültürel özellikler ile Ege'deki kültürel özellikleri araştırıp ulaştığı bilgileri "Farklılıklar" ve "Benzerlikler" başlıkları altında toplamıştır.

Buna göre, Selim'in ulaştığı aşağıdaki kültürel unsurlardan hangisi "Benzerlikler" başlığı altında yer alır?

- A) Halk oyunları B) Yöresel yemekler
C) Dinî bayramlar D) Yöresel kıyafetler

4. Tarihte Günümüzde

Kapı tokmağı

Zil

Görselde verilenler üzerinden aşağıdaki yargılardan hangisine ulaşamaz?

- A) Tarihten günümüze kullandığımız eşyalar değişebilmektedir.
B) Teknolojinin gelişmesi yaşam şartlarının değişimine neden olmaktadır.
C) İhtiyaçların karşılanmasında farklı araçlar kullanılmıştır.
D) Kültürel değerler geçmişten günümüze aynı kalmıştır.

5. Dinî bayramlarımızdaki;

- I. küçüklerin, büyükleri ziyaret etmesi,
- II. küskünlerin barışması,
- III. bayrama özel yemek ve tatlıların yapılması

uygulamalarından hangileri birlik ve beraberliğimizin güçlenmesinde olumlu bir etkiye sahiptir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III   D) I, II ve III

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri, verilen kavramlardan uygun olanı ile tamamlayınız.

ziggurat	doğal varlıklar	Pazırık	lokum	çinicilik	süreklilik	tarihî eser
----------	-----------------	---------	-------	-----------	------------	-------------

1. Türk kültürü tarih boyunca değişim ile birlikte ..... göstermiştir.
2. .... insan müdahalesi olmadan kendiliğinden oluşur.
3. Sümer şehir devletlerinin ortasında ..... adı verilen çok katlı binalar bulunurdu.
4. .... İznik ile özdeşleşen geleneksel bir el sanatımızdır.
5. .... Halısı, Türk dokuma sanatının en eski örneğidir.
6. Geleneksel tatlılarımızdan biri de .....dur.

C. Aşağıdaki tabloyu örnekteki gibi tamamlayınız.

		Doğal Varlık	Tarihî Eser	Bulunduğu Şehir
1.	Uzungöl	✓		Trabzon
2.	Peribacaları			
3.	Selimiye Camii			
4.	Balıkli Göl			
5.	Celsus Kütüphanesi			

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Yazının icadı insanların yaşamına hangi alanlarda katkı sağlamıştır?
2. Şehrinizde bulunan tarihî eser ve doğal varlıklara örnekler veriniz.
3. Ülkemizdeki kültürel çeşitliliğin zengin olmasında etkili olan unsurlar nelerdir?
4. Dinî ve millî bayramların sosyal yaşam üzerindeki etkileri nelerdir?

3. ÜNİTE

İNSAN VE ÇEVRE

KONULAR

1. HARİTALAR NE DİYOR?
  2. İKLİMİN YAŞAMIMIZA ETKİSİ
  3. NÜFUS VE YERLEŞME
  4. NEDEN OLDU?
  5. DOĞAL AFETLER VE ETKİLERİ
- ### ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

Bu ünite de doğal çevreye duyarlılık, dayanışma, sorumluluk ve tasarruf değerleri işlenmiştir.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Haritalar üzerinde yaşadığımız yer ve çevresinin yeryüzü şekillerini genel olarak açıklayacağız.
- Yaşadığımız çevrede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini günlük yaşamımızdan örnekler vererek açıklayacağız.
- Yaşadığımız yer ve çevresindeki doğal ve beşerî özelliklerin nüfus ve yerleşme üzerindeki etkilerine örnekler vereceğiz.
- Yaşadığımız çevrede etkili olan afetlerin ve çevre sorunlarının oluşum nedenlerini sorgulayacağız.
- Doğal afetlerin toplum hayatı üzerindeki etkilerini örnekler ile açıklayacağız.

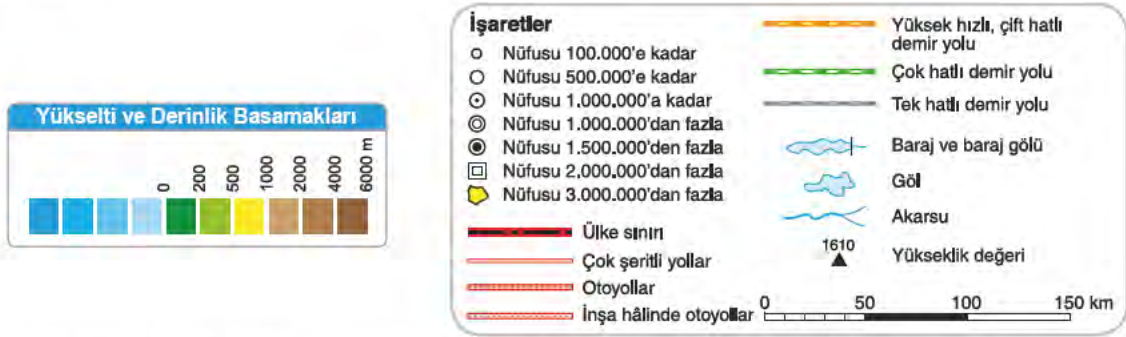
1. HARİTALAR NE DİYOR?

Kitabınızdaki 64 ve 65. sayfalarda bulunan haritayı inceleyiniz. Sizce bu haritada kullanılan renkler neleri ifade ediyor olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yeryüzünün tamamının veya bir kısmının belirli bir oranda küçültülerek düzlem üzerine aktarılmasına “harita” adı verilir. Farklı amaçlar için çizilmiş farklı harita türleri vardır. Ulaşım için yolları gösteren yol haritaları, doğal varlıkları ve tarihî eserleri gösteren turizm haritaları, maden kaynaklarını gösteren maden haritaları bunlardan bazılarıdır. Haritalarda kullanılan özel işaretler vardır. Bu işaretler ve bunların ne anlama geldiği, haritaların işaretler bölümünde (lejant) işlenir.

Sınırları belirli bir alanda dağ, ova, plato, akarsu gibi yeryüzü şekillerini gösteren haritalara “fiziki harita” adı verilir. Fiziki haritalarda kullanılan renklerin ne anlama geldiğini öğrenmeye ne dersiniz?

Deniz ile karanın birleştiği yerde yükselti “0 (sıfır)” metre olarak kabul edilir. Fiziki haritalarda deniz, göl, akarsu gibi su kütleleri mavi renkle gösterilir. Denizlerdeki derinlik arttıkça mavinin tonu koyulaşır. Deniz seviyesine yakın, yükseltinin az olduğu yerler yeşil ve yeşilin tonları ile gösterilir. Yükselti artmaya başladıkça yeşilin yerini sarı renk alır. Yükseltinin çok fazla olduğu yerler (1.000 metre ve üstü) kahverengi ile gösterilir. Yükselti arttıkça kahverenginin tonu koyulaşır.

Haritalardaki küçültme oranına “ölçek” adı verilir. Diğer bir ifade ile ölçek, yeryüzündeki gerçek uzunluğun haritada kaç cm ile gösterildiğini ifade eder.

Şimdi gelin fiziki haritalarda gördüğümüz yeryüzü şekillerini yakından inceleyelim.

3.1 Göl-Borçka Karagöl (Artvin)

Karalar içindeki çukurlarda birikmiş durgun su kütlelerine “göl” adı verilir (Görsel 3.1).

3.2 Plato-Perşembe Platosu (Ordu)

Akarsular tarafından derin bir biçimde yarılmış, çevrelerine göre yüksekte kalan düzlüklere “plato” adı verilir (Görsel 3.2).

3.3 Vadi-Ayder (Rize)

Akarsuların yataklarını aşındırarak oluşturduğu yeryüzü şekillerine “vadi” adı verilir (Görsel 3.3).

3.4 Ova-Trakya Ovası (Edirne)

Çevrelerine göre alçakta kalan, akarsular tarafından yarılmamış geniş düzlüklere “ova” adı verilir (Görsel 3.4).

3.5 Dağ- Ağrı Dağı (Ağrı)

Çevrelerine göre daha yüksek ve tabandan zirveye kadar eğimli yamaçları olan yeryüzü şekillerine “dağ” adı verilir (Görsel 3.5).

3.6 Akarsu- Manavgat Köprüsü Kanyonu (Antalya)

Yeryüzünde, belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulara “akarsu” adı verilir (Görsel 3.6).

3.7 Ada-İstanbul adaları (İstanbul)

Etrafı sularla çevrili kara parçasına “ada” adı verilir (Görsel 3.7).

3.8 Körfez-Kemer (Antalya)

Denizin kıyısının içine doğru sokulduğu büyük su girintilerine “körfez” adı verilir (Görsel 3.8).

3.9 Boğaz-İstanbul Boğazı (İstanbul)

İki denizi birbirine bağlayan su geçitlerine ise “boğaz” adı verilir (Görsel 3.9).

Bozcaada

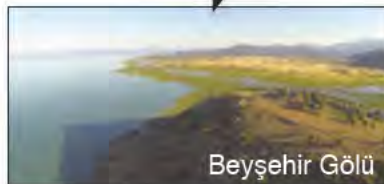
İstanbul Boğazı

Terme Ovası

Gökova Körfezi

Beyşehir Gölü

Ihlara vadisi

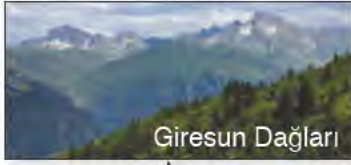
Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki soruları verilen haritaya göre defterinize cevaplayınız (Harita 3.1).

- Yaşadığınız yerdeki dağ, ova, plato, göl ve akarsuları yukarıdaki fiziki haritadan bulup defterinize yazınız.

Giresun Dağları

Çoruh Nehri

Harita 3.1 Türkiye fiziki haritası

Şanlıurfa Platosu

2. Haritaya göre yükseltinin en fazla olduğu yerler nelerdir? Bu yargıya nasıl ulaştınız?
3. Haritaya göre yükseltinin en az olduğu yerler nelerdir? Bu yargıya nasıl ulaştınız?
4. Haritaya göre ülkemizde batıdan doğuya doğru gidildikçe yeryüzü şekillerinde nasıl bir değişim yaşanmaktadır? Bu yargıya nasıl ulaştınız?

2. İKLİMİN YAŞAMIMIZA ETKİSİ

İnsanların televizyon, gazete ya da genel ağdan hava durumu tahminlerine bakmalarının nedenleri ne olabilir?

Belirli yerde ve kısa bir süre içinde etkili olan atmosfer tabakasındaki gelişmelere “hava durumu” adı verilir. Yaşadığımız bölgede hava durumu hep aynı olmaz. Kimi zaman güneşli, kimi zaman yağmurlu, kimi zaman sıcak, kimi zaman soğuk olur. Bu durum günlük yaşamımızı çeşitli yönleri ile etkiler. İnsanlar hava olaylarından olumsuz yönde etkilenmemek için hava durumunu takip ederler. Örneğin, hava soğuk olacaksa daha kalın kıyafetler giyerken yağmurlu olacaksa yanlarına şemsiye alırlar. Hava durumu ulaşım üzerinde de etkilidir. Havanın fırtınalı, rüzgârın çok şiddetli olduğu günlerde deniz ulaşımındaki seferler iptal edilebilir. Ya da buzlanmanın olacağı günlerde araç sahipleri lastiklerine zincir takarlar.

3.10 AFAD yetkililerinin kurtarma çalışmaları

Türkiye'nin doğusunda tipiyle birlikte etkili olan kar yağışı, ulaşımı olumsuz etkiledi. Gece başlayan ve etkisini artırarak sürdüren kar yağışı ve tipi nedeniyle Erzincan-Sivas kara yolundaki Sakaltutan ile Kızıladağ Geçitlerinde ulaşım yaklaşık altı saat durdu. Çok sayıda yolcu otobüsü, akaryakıt istasyonlarında beklemek zorunda kaldı. Tırlar kayma riskine karşı yola devam edemezken kara yolları ve polis ekipleri, iş makinesi desteğiyle yoğun çalışma yürüttüler. İş makinelerinin yoğun çalışması ve kar yağışının etkisini azaltması sonucu Sakaltutan ile Kızıladağ Geçitlerinde ulaşım kontrollü olarak yapılmaya başladı.

Kar yağışının etkili olduğu Muş'ta da yüz seksen köy yolu ulaşımına kapandı. Dün akşam, şehir merkezine gitmek için yola çıkan Alaniçi Köyü'ne ait iki minibüs ise tipi nedeniyle mahsur kaldı. İhbar üzerine bölgeye İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü (AFAD) ile İl Özel İdaresi ekipleri sevk edildi (Görsel 3.10). Ekipler, içerisinde çocukların da bulunduğu toplam yirmi dört yolcu için kurtarma çalışması başlattı. Tekerlerine zincir takılan minibüsler, iş makinelerine bağlanan halatlar ile çekildi. Kurtarılan iki minibüse AFAD ve İl Özel İdaresi ekipleri şehir merkezine kadar eşlik etti.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (31.01.2020).

Hava durumu ekonomik faaliyetler üzerinde de etkilidir. Balıkçılar hava durumunu takip ederek avlanmaya çıkarlar. Yine çiftçiler de ekim ve hasat işlemlerinde hava durumunu göz önünde bulundururlar.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metnin altındaki soruyu cevaplayınız.

Yağışların yüzde 50 azaldığı Trakya'da, çiftçilerin kuraklık endişesi

3.11 Meriç Nehri'nde oluşan kum adacıkları

Trakya'da son yılların en kurak mevsimi yaşanıyor. Meriç Nehri'nde kuraklık nedeniyle adacıklar oluşurken endişe içerisinde olan çiftçiler yağış bekliyor. Edirne Meteoroloji Mühendisleri Odası İl Temsilcisi geçen yıla oranla Edirne, Tekirdağ ve Kırklareli'de yağışların yüzde 50 azaldığına dikkat çekti.

Türkiye'nin önemli bir tarım bölgesi olan Trakya'da yaşanan kuraklık, çiftçileri kaygılandırıyor. Çiftçilerin sulamada kullandığı Meriç ve Tunca nehirleri kuruma noktasına geldi. Meriç Nehri'nde kuraklık nedeniyle kum adacıkları oluşurken (Görsel 3.11) su çekilmesi nedeniyle Tunca Nehri'nin yatağının genişlediği görüldü. Aynı şekilde komşu iller olan Kırklareli ve Tekirdağ'da da aynı ölçümler yapıldı. Yine 2019'un son üç ayında Kırklareli'de bu azalmanın yüzde 35 olduğunu, Tekirdağ'da ise yüzde 61 olduğunu görüyoruz.

Trakya'da yaşanan iklim olayları, ekonomik faaliyetleri ne şekilde etkileyebilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (25 Ocak 2020).

Doğuda Kar Cefası, Batıda Güneş Sefası

Türkiye'nin doğu illeri karla mücadele ederken Tekirdağlılar güneşli havanın tadını çıkartıyor.

3.12 Tekirdağ merkez

Termometrelerin hava sıcaklığını 15 derece ölçtüğü Tekirdağ merkeze bağlı Süleymanpaşa'da bahardan kalma günler yaşayan vatandaşlar, güneşli havanın keyfini çıkartıyor. Kasım ayında böylesine sıcak bir hava ile karşılaşmanın güzel olduğunu ifade eden vatandaşlar, bu fırsatı parkta oturarak değerlendirdiklerini

söyledi. Kimi vatandaşlar açık alanda kahvaltı yaparak güneşli havanın tadını çıkarırken kimi vatandaşlar da güneşli günleri sahil boyunca yürüyerek geçiriyor (Görsel 3.12).

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (25.11.2017).

Haberde de görüldüğü gibi ülkemizde aynı zaman dilimi içerisinde farklı hava olayları görülebilmektedir. Belirli bir bölgede sıcaklık değerleri, rüzgâr, yağış gibi hava olaylarının uzun yıllardaki ortalamasına “iklim” adı verilir. Bu durum ülkemizde farklı iklim tiplerinin görüldüğünü gösterir. Ülkemizde birbirinden farklı özelliklere sahip üç ayrı iklim tipi görülür (*Harita 3.2*). Bu iklim tipleri insanların yaşamlarını farklı şekillerde etkiler. Şimdi gelin bu iklim tiplerini ve bu iklim tiplerinin insanların yaşamlarını nasıl etkilediğini inceleyelim.

Harita 3.2 Türkiye iklim haritası

Karasal İklim

Ülkemizde denizden uzak iç kesimlerde görülen iklim tipidir (*Harita 3.3*). Bu iklimin etkili olduğu yerlerde yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve karlı geçer. Ülkemizde görülen iklim tipleri içerisinde en geniş alanda etkili olan iklim tipidir.

Harita 3.3 Karasal iklim haritası

3.13 Bozkır-Aksaray

Karasal iklimin görüldüğü yerlerde bitki örtüsü, ilkbahar yağmurları ile yeşeren, yaz sıcaklığı ile kuruyan bozkırlardan oluşur (*Görsel 3.13*).

3.14 Buğday tarlası-Konya

Karasal iklimin görüldüğü yerlerde en çok yetiştirilen tarım ürünü; yetiştirme döneminde yağmur, olgunlaşma döneminde kuraklık isteyen buğdaydır (Görsel 3.14).

3.15 Kışın kardan kapanan bir yol-Erzurum

Karasal iklimin görüldüğü yerlerde kışın kar yağışı ve buzlanma görülür. Bu durum ulaşımı olumsuz yönde etkiler (Görsel 3.15).

3.16 Kerpiç evler-Şanlıurfa

Karasal iklimin görüldüğü köylerde konut yapımında kerpiç daha çok kullanılır (Görsel 3.16). Kerpiçten yapılan evler yazın serin, kışın ise sıcak olur.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Karasal iklimin hayvancılık faaliyetleri üzerindeki etkisini araştırarak ulaştığınız bilgileri aşağıdaki boşluğa yazınız.

Bilgi

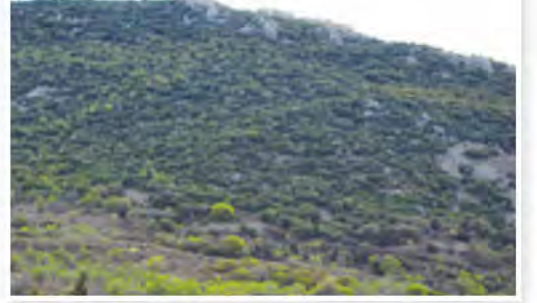

Akdeniz İklimi

Ülkemizde Ege, Marmara ve Akdeniz kıyılarında görülen iklim tipidir (Harita 3.4). Bu iklimin etkili olduğu yerlerde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ise ılık ve yağışlı geçer.

Harita 3.4 Akdeniz iklimi haritası

3.17 Maki bitki örtüsü-Muğla

Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde bitki örtüsü; kısa boylu, yaz sıcağına dayanıklı “maki” adı verilen çalı ve ağaçlardan oluşur (Görsel 3.17).

3.18 Sera-Mersin

Bir ürünün kendi mevsimi dışında yetiştirilmesine “seracılık” adı verilir (Görsel 3.18). Akdeniz ikliminin görüldüğü yerlerde kışların ılık geçmesi seracılık faaliyetlerini geliştirmiştir.

3.19 Taş evler-İzmir

Akdeniz ikliminin görüldüğü köylerde konut yapımında taş daha çok kullanılır (Görsel 3.19). Kışın hava ılık geçtiği için ısınma sorun oluşturmaz. Yazın ise taş evler daha serin olur.

3.20 Sahil Şeridi-Antalya

Akdeniz ikliminin görüldüğü bölgelerde yaz mevsiminin uzun sürmesi ve sıcaklık değerlerinin yüksek olması kıyı (Görsel 3.20) turizminin gelişmesini sağlamıştır.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Akdeniz ikliminin tarım faaliyetleri üzerindeki etkisini araştırarak ulaştığınız bilgileri aşağıdaki boşluğa yazınız. Yazınızı görsellerle destekleyiniz.

Bilgi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Karadeniz ikliminin turizm faaliyetleri üzerindeki etkisini araştırarak ulaştığınız bilgileri aşağıdaki boşluğa yazınız. Yazınızı görsellerle destekleyiniz.

Bilgi

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Görsel

3. NÜFUS VE YERLEŞME

İnsanlar, hangi özelliklere sahip alanlara yerleşmeyi tercih eder?

İnsanlar, tarih boyunca ihtiyaçlarını kolayca karşılayabilecekleri alanları yerleşim yeri olarak seçmişlerdir. Bu tercihlerinde doğal ve beşerî unsurlar etkili olmuştur. Ülkemizde nüfus dağılımı; iklim, yeryüzü şekilleri ve su kaynakları gibi doğal unsurlar ile ulaşım, tarım, turizm, eğitim ve ticaret gibi beşerî unsurlara bağlı olarak farklılık göstermektedir. Sınırları belirli bir alan (köy, ilçe, il, bölge, ülke vs.) içerisinde yaşayan insan sayısına “nüfus” adı verilir. Dünyada olduğu gibi ülkemizde de nüfus dağılımı da farklılık göstermektedir. Şimdi gelin bu unsurların ülkemizde nüfus dağılımını nasıl etkilediğini birlikte inceleyelim.

Doğal Unsurlar

Yeryüzü şekilleri: Yeryüzü şekillerinin sade olduğu yerler yerleşme için uygundur. Ova ve platoların geniş yer kaplamasına bağlı olarak ülkemizde Bursa, Adana (Görsel 3.25), Konya ve Samsun gibi illerimizde nüfus fazladır. Dağlık ve engebelik alanlar ise ekonomik faaliyetlerin yapılmasını zorlaştırır. Yeryüzü şekillerinin engebeli olduğu Hakkâri, Muş ve Artvin gibi illerimizde nüfus azdır.

3.25 Adana

İklim: Yerleşmeyi etkileyen önemli faktörlerden biri de iklimdir. Ülkemizde denize kıyısı olan yerlerde iklimin daha yumuşak olması bu yerlerdeki nüfusu artırmıştır. Buna karşın karasal iklimin çok sert geçtiği Tunceli, Hakkâri (Görsel 3.26) ve Iğdır gibi şehirlerimizde ise nüfus azdır.

3.26 Hakkâri-Yüksekova

Su kaynakları: Su, insan yaşamının devamı için en temel kaynaklardan biridir. Bu yüzden tarihin ilk dönemlerinden itibaren insanlar su kaynaklarının çevresini yerleşim alanı olarak tercih etmişlerdir. Sakarya Nehri'nin kenarına kurulan Sakarya (Görsel 3.27); Ceyhan ve Seyhan Nehirlerinin kenarlarına kurulan Adana'da nüfusun fazla olmasında su kaynaklarının da etkisi vardır.

3.27 Sakarya

Bitki Örtüsü: Orman varlığı bakımından zengin olan yerlerde nüfus azdır. Gür bitki örtüsü ulaşımı, tarımı ve konut yapımını olumsuz yönde etkiler. Trabzon, Rize (*Görsel 3.28*) ve Giresun'un kırsal alanlarında nüfusun az olmasında bitki örtüsü de etkilidir. Orman varlığı bakımından zengin yerlerde yerleşime uygun arazinin azlığı nedeniyle dağınık yerleşme görülür.

3.28 Rize'de bir köy

Beşerî Unsurlar

Tarım: İklimin uygun olduğu su kaynaklarına yakın ovalar tarım için elverişlidir. Çukurova, Konya Ovası (*Görsel 3.29*), Bafra ve Çarşamba Ovaları bu yerlere örnek olarak gösterilebilir. Tarımsal faaliyetlere bağlı olarak üretilen ürünlerin sanayide ham madde olarak kullanılması bu bölgelerde tarıma bağlı sanayiye de geliştirmiştir.

3.29 Konya Ovası

Ulaşım: Ulaşım birçok beşerî faktör üzerinde etkili olan bir unsurdur. Ulaşım imkânlarının geliştiği yerlerde sanayi ve ticaret de gelişmiştir. Bu durum iş imkânlarını artırdığı için ulaşımın geliştiği yerlerde nüfus da fazla olur. İstanbul (*Görsel 3.30*), Bursa, İzmir, Mersin ve Adana'da nüfusun fazla olmasında ulaşım imkânlarının gelişmiş olması da etkilidir. Ulaşım imkânlarının gelişmediği Ağrı, Şırnak, Kastamonu ve Artvin'de ise nüfus azdır.

3.30 İstanbul

Sanayi ve Madencilik: Sanayi tesisleri ham madde kaynaklarına yakın ve ulaşım imkânlarının geliştiği yerlere kurulmuştur. Sanayi tesislerinin fazla olduğu ve madenciliğin geliştiği yerlerde iş imkânları fazladır. Bu duruma bağlı olarak dışarıdan alınan göçler nüfusu artırmıştır. Ülkemizde Zonguldak'ta (*Görsel 3.31*) madenciliğe; İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa ve Kayseri gibi şehirlerimizde sanayiye bağlı olarak nüfus fazladır.

3.31 Zonguldak/Ereğli

Hizmet Sektörü: Eğitim, sağlık, ulaşım, bankacılık, turizm gibi faaliyetler hizmet sektörü içerisinde yer alır. Dışarıdan göç aldıkları için hizmet sektörünün geliştiği yerlerin nüfusları da fazladır. Antalya (Görsel 3.32), Ankara, Eskişehir, İstanbul ve İzmir gibi şehirlerimizde nüfusun fazla olmasında hizmet sektörü de etkilidir.

3.32 Antalya

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yukarıda ülkemizdeki farklı iki şehir yerleşimi gösterilmiştir. İki şehir arasındaki bu farklılığın oluşma nedenleri nelerdir? Aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

.....

2. Aşağıdaki soruları, Türkiye'nin illere göre nüfus dağılımı tablosuna göre (Görsel 3.33) cevaplayınız.

1. Ülkemizde nüfusu

500.000'den fazla olan şehirlerin genel özellikleri neler olabilir?

.....

.....

.....

.....

2. Yaşadığınız şehrin nüfus aralığını tablodan bularak aşağıya yazınız.

.....

.....

.....

İLLERE GÖRE NÜFUS DAĞILIMI				
≡	15.000.000 1.000.000	1.000.000 500.000	500.000 250.000	250.000 ≡
İSTANBUL	SAKARYA	GİRESUN	KARAMAN	
ANKARA	MUĞLA	ISPARTA	YALOVA	
İZMİR	ESKİŞEHİR	MUŞ	KARABÜK	
BURSA	MARDİN	YOZGAT	KIRŞEHİR	
ANTALYA	MALATYA	AKSARAY	ERZİNCAN	
ADANA	TRABZON	EDİRNE	SİNOP	
KONYA	ORDU	DÜZCE	BİLECEK	
ŞANLIURFA	ERZURUM	KASTAMONU	İĞDIR	
GAZİANTEP	AFYON	USAK	BARTIN	
MERSİN	ADİYAMAN	NİĞDE	ÇANKIRI	
KOCAELİ	SİVAS	BITLİS	ARTVİN	
DIYARBAKIR	BATMAN	KIRKLARELİ	GÜMÜŞHANE	
HATAY	ZONGULDAK	RİZE	KİLİS	
MANİSA	ELAZIĞ	SİİRT	ARDAHAN	
KAYSERİ	TOKAT	AMASYA	TUNCELİ	
SAMSUN	KÜTAHYA	BOLU	BAYBURT	
BALIKESİR	OSMANİYE	NEVŞEHİR		
KAHRAMANMARAŞ	AGRI	KARS		
VAN	ŞIRNAK	HAKKARİ		
TEKİRDAĞ	ÇORUM	BİNGÖL		
AYDIN	ÇANAKKALE	KIRIKKALE		
DENİZLİ		BURDUR		

3.33 İllere göre nüfus dağılımı

Dünya üzerindeki bütün canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için hava, su ve toprağın oluşturduğu doğal ortam çok önemlidir. İnsanoğlu, tarih boyunca hayat şartlarını iyileştirmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için doğal ortam üzerinde değişiklikler yapmıştır. Şimdi bu değişikliklerden bazılarına göz atalım.

3.34 Cinciva Tarihî Osmanlı Köprüsü (Rize)
İnsanlar; ulaşımı kolaylaştırmak için yol, köprü ve viyadükler yaparlar (Görsel 3.34).

3.35 Borçka Barajı (Artvin)
İnsanlar, ihtiyaç duydukları enerjiyi ve suyu karşılamak için akarsu üzerine barajlar yaparlar (Görsel 3.35).

3.36 Tarla-Pamuk tarlası (Adana)
İnsanlar, ihtiyaç duydukları besin maddelerini üretmek için toprağı işleyerek tarım yaparlar (Görsel 3.36).

3.37 Demir çelik fabrikası (Ereğli)
İnsanlar, doğadan çıkardıkları madenleri işleyerek çeşitli ürünler elde ederler (Görsel 3.37).

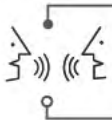

3.38 Şehir (Bursa)
İnsanlar, barınmak için doğal çevre üzerinde konutlar yaparlar (Görsel 3.38).

3.39 Liman (İstanbul)
İnsanlar, ticaret ve ulaşım için deniz kıyılarına limanlar yaparlar (Görsel 3.39).

Doğal kaynakların sınırsız olmadığını göz önünde bulundurarak bu kaynakları bilinçli kullanmak ve doğal çevreyi değiştirirken diğer canlılara ve doğaya zarar vermemek hepimizin sorumluluğudur.

Doğal ortamı çevreye zarar vermeden değiştirmek mümkün müdür? Düşüncelerinizi örneklendirerek arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. NEDEN OLDU?

Çevremizde yaşanan doğal afetler ve çevre sorunları bir tesadüf müdür?

Merhaba, Ben Miray. Öğretmenimiz bize derste doğal afetler ve çevre sorunları hakkında bir belgesel izletti. Bu belgeselde anlatılanlara göre can ve mal kaybına neden olan deprem, sel, erozyon, çığ gibi olaylara “doğal afet” adı veriliyormuş. Doğal kaynakların aşırı ölçüde ve yanlış kullanılması nedeniyle doğal dengenin bozulmasına ise “çevre sorunları” deniliyormuş. Bu belgeseli izledikten sonra öğretmenimiz, doğal afetler ve çevre sorunları çeşitlerini nedenleriyle araştırmamızı istedi. Ulaştığımız bilgileri görsellerle destekleyerek sınıf panomuza astık.

Şimdi doğal afetlerden bazılarını yakından inceleyelim.

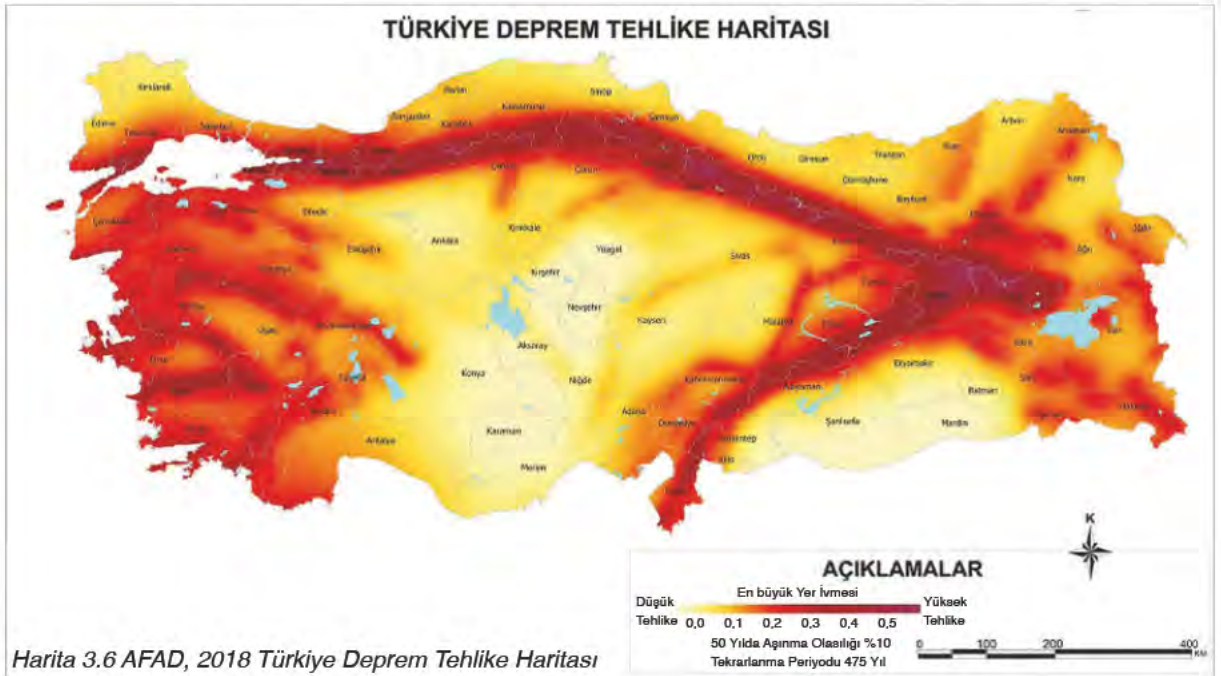
3.40 Depremde yıkılan binalar (Yalova)

Deprem (Görsel 3.40), yer kabuğunun altındaki hareketlere bağlı ani sarsıntı olup can ve mal kayıplarına neden olur. Aşağıda Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından hazırlanan Türkiye Deprem Tehlike Haritası verilmiştir. (Harita 3.6).

3.41 Sel suyunun sürüklediği taşıt (Antalya-Olimpos)

Sel (Görsel 3.41), eriyen kar suları ve aşırı yağışlara bağlı olarak oluşur. Eğimli alanlardan akan bu sular, toprakla birlikte her şeyi sürükler. Sel felaketi, ülkemizin tamamında görülüyor olmakla birlikte akarsu yataklarına yerleşimin fazla olduğu yerlerde daha sık görülür.

3.42 Çığ anı (Kafkasya-Rusya)

Çığ (Görsel 3.42), kar yağışının fazla olduğu bölgelerde kar kütlelerinin koparak aşağı doğru akmasıdır. Yuvarlandıkça büyüyen ve geçtiği yerlere zarar veren çığ ülkemizde yükselti ve kar yağışının yoğun olduğu yerlerde görülür.

3.43 Heyelan yaşanan bir karayolu (İspanya)

Heyelan (Görsel 3.43), eğimin fazla olduğu yerlerde aşırı yağışlara bağlı olarak toprağın aşağı doğru kaymasıdır. Karadeniz kıyısındaki yerlerde yaşanan aşırı yağışlar ve eğimli arazi heyelanların yaşanmasına neden olmaktadır.

3.44 Erozyona uğramış bir bölge (Ukrayna)

Erozyon (Görsel 3.44), toprağın üst bölümündeki verimli kısmın rüzgâr ve akarsular ile taşınmasıdır. İklim ve bitki örtüsünün cılız olması erozyon üzerinde etkilidir. Ülkemizde erozyonun en yoğun görüldüğü yerler, karasal iklimin etkili olduğu yerlerdir.

3.45 Hortum anı (ABD)

Hortum (Görsel 3.45), ani hava değişimlerine bağlı olarak oluşan, kendi eksenini etrafında dönerek hareket edebilen, yüksek hızlara ulaşabilen ve yıkıcı etkileri olan şiddetli bir rüzgâr çeşididir. Son yıllarda ülkemizin farklı yerlerinde oluşan hortumlar yerleşim yerlerine ve tarım alanlarına zarar vermektedir.

Aşağıdaki haberi okuyunuz. Haberle ilgili soruyu cevaplayınız.

Türkiye'deki doğal afetlerin %61'ini deprem %15'ini erozyon, %14'ünü sel, %5'ini heyelan, %4'ünü orman yangını, %1'ini çığ oluşturuyor. 20. yüzyılın başından bu yana meydana gelen doğal afetlerde yaklaşık 100 bin insan hayatını kaybetmiş, 175 bin insan yaralanmış, yaklaşık 650 bin konut yıkılmış ya da ağır hasar görmüştür.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (10.02.2018).

Farklı doğal afetlerin yaşandığı ülkemizde, doğal afetlerin zararlarını azaltmak için neler yapılabilir?

Aşağıda verilen görseldeki çevresel sorunların oluşumunda etkili olan unsurlar nelerdir? Düşüncelerinizi görselin yanındaki boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

İnsanlar, yaşamlarını devam ettirebilmek için ihtiyaç duydukları unsurları doğadan karşılar. Bazı ihtiyaçlarını karşılamada doğal kaynakları doğrudan kullanırken bazılarında ise doğal kaynakları değiştirerek kullanırlar. Doğal kaynakların aşırı ya da bilinçsizce kullanımı doğadaki dengeyi bozar ve çevre sorunlarının yaşanmasına neden olur. Bu sorunlar dünyadaki tüm canlıların yaşamlarını tehdit eder. İnsanların çeşitli faaliyetleri, çevre sorunlarının yaşanmasındaki en önemli faktördür. Örneğin ormanlık bölgelerde tarla açma, çarpık kentleşme ve tesis yapımı ormanlara zarar verir. Bu sorunların yaşanmaması ya da yaşanan sorunların azaltılmasında bilinçli davranılıp doğaya karşı duyarlı olunması çok önemlidir.

Gelin şimdi doğal dengeyi bozan **çevre sorunlarından** bazılarını yakından inceleyelim.

Farklı gazların bileşiminden oluşan atmosfer, dünyayı yaşanabilir bir gezegen hâline getirmiştir. Ulaşım araçları, fabrika ve konutlardan çıkan zararlı gazlar, sanayi faaliyetleri hava kirliliğine neden olmuştur. Bu değişim beraberinde **küresel ısınmayı** getirmiştir.

Orman yangınları (Görsel 3.46) insanlara bağlı kusur ve ihmaller ile yıldırım düşmesi gibi doğal nedenlere bağlı olarak oluşan bir çevre sorunudur. Orman yangınları yaz aylarının çok sıcak geçtiği Ege ve Akdeniz kıyılarında daha çok yaşanır.

3.46 Orman yangını yaşanan bir bölge

Suyun doğal yapısını bozacak zararlı maddelerin suya karışmasıyla su kirliliği oluşur. Sanayi atıkları, kimyasal ilaçlar, suni gübreler ve evsel atıklar **su kirliliği**nin oluşmasının başlıca nedenleri arasında yer alır (Görsel 3.47). Doğaya karışan atık sular, tüm canlıların yaşamını olumsuz yönde etkiler.

3.47 Doğaya karışan atık su

3.48 Doğaya bırakılmış katı atıklar

İçinde bulunduğumuz dönemde ortaya çıkan kirlilik türlerinden biri de gürültü kirliliğidir. Ulaşım araçları (Görsel 3.49), sanayi kuruluşları ve inşaat çalışmaları vb. nedenler **gürültü kirliliği**ne yol açar. Bu kirlilik, insanları hem fiziksel hem de ruhsal yönden olumsuz bir şekilde etkiler.

3.49 Taşıtlar gürültü kirliliğine neden olur.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazarak arkadaşlarınızla paylaşınız.

1. Yaşadığınız yerin özellikleri hangi doğal afetin ortaya çıkmasında etkili olmuştur?
2. Yaşadığınız yerde görülen çevre sorunları hangileridir? Bu sorunlara karşı ne gibi önlemler alınabilir?

5. DOĞAL AFETLER VE ETKİLERİ

Doğal afetlere maruz kalan insanlar hangi duyguları hisseder? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hiç beklenmedik bir anda meydana gelen deprem, çığ, sel ve heyelan gibi doğal afetler can ve mal kayıplarına neden olur ve insanların yaşamlarını farklı alanlarda etkiler.

Depremler, can ve mal kayıplarına neden olur. Deprem sonrası birçok konut kullanılamaz duruma gelir (*Görsel 3.50*). Eğitim, ulaşım, sağlık gibi alanlarda sorunlar yaşanır. Depreme maruz kalan insanlarda korku, endişe ve çaresizlik durumları oluşur. Dayanışma ve iş birliği, bu sorunların azaltılması ve yaşanan acıların paylaşılmasında önemli bir yere sahiptir.

17 Ağustos 1999 Depremi

3.50 Marmara depreminden bir fotoğraf

17 Ağustos 1999 sabahı, yerel saatle 03.02'de gerçekleşen, Kocaeli/Gölcük merkezli deprem ağır (*Görsel 3.50*) kayıplara neden oldu. 7,5 büyüklüğünde gerçekleşen deprem, büyük çapta can ve mal kaybına yol açtı. 17 Ağustos depremi, tüm Marmara Bölgesi'nde ve Ankara'dan İzmir'e kadar geniş bir alanda hissedildi. Yaklaşık 16 milyon insan, bu depremden değişik düzeylerde etkilendi. Bu nedenle bu deprem Türkiye'nin yakın tarihini derinden etkileyen en önemli olaylardan biridir.

Bu, gerek büyüklük gerek etkilediği alanın genişliği gerekse sebep olduğu maddi kayıplar açısından son yüzyılın en büyük depremlerinden biridir. Deprem, Türkiye'nin önemli bir sanayi bölgesi olan Marmara Bölgesi'nde meydana gelmiş ve çok geniş bir coğrafyayı etkilemiş olması nedeniyle ülkede büyük sıkıntılara neden olmuştur. Yapılan araştırmalar sonucunda 17.480 ölüm vakası, 23.781 yaralı, 505 engelli birey tespit edilmiştir. Bu depremde ayrıca 285.211 konut da hasar görmüştür.

Gazete haberi, 17.08.2017 (Düzenlenmiştir.)

Orman yangınları sadece doğal güzelliklerimizin yok olması anlamına gelmez. Yangınlarda birçok canlının yaşam alanı da yok olur. Yangınlar çevre sorunlarını beraberinde getirirken yangın sonucunda ormana bağlı ekonomik faaliyetler de yapılamaz hâle gelir.

İzmir'de 7 Dönümlük Zeytinlik Arazi Kül Oldu

İzmir'in Dikili ilçesindeki zeytinlik alanda, henüz belirlenemeyen bir nedenden çıkan yangında 7 dönümlük zeytinlik alan kül oldu (Görsel 3.51). Yangın, cumartesi saat 16.00 sıralarında Bademli Mahallesi İskelesi'nin arkasında bulunan zeytinlik alanda çıktı. Bölgeden yükselen dumanları gören çevredekiler durumu itfaiye ekiplerine bildirdi.

3.51 Yanan zeytinlik

İhbar üzerine gelen itfaiye ekipleri yangına müdahale ederek çevredeki vatandaşların da yardımıyla alevleri söndürdü. Yangında herhangi bir can kaybı olmazken 7 dönümlük zeytinlik alan alevlerden etkilendi. Yangının kesin çıkış nedenini belirlemek için başlatılan soruşturma sürüyor.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (05.09.2017).

Türkiye'nin yaşadığı en büyük sorunlardan biri olan erozyon, insanların yaşamını olumsuz yönde etkilemektedir. Daha önce tarım yapılabilen birçok arazimiz bugün erozyon nedeniyle kullanılamaz hâle gelmiştir. Erozyonun yaşandığı bölgelerde doğal yaşam da olumsuz yönde etkilenebilir.

Erozyon Savaşta Beter

3.52 Erozyona uğramış bir bölge

Ordu Üniversitesi Ziraat Fakültesi Öğretim Üyesi Prof. Dr. Tayfun Aşkın, Anadolu topraklarında erozyonun (Görsel 3.52) giderek arttığını belirterek "Toprak sadece savaşlarla kaybedilmez. En büyük kayıp erozyon ile olandır." dedi.

Prof. Dr. Tayfun Aşkın, Türkiye'de her yıl 1 milyar 400 milyon ton toprağın erozyon sebebiyle kaybedildiğini söyledi. Bu miktarın 500 milyon tonunun tarım toprağı olduğunu kaydeden Prof. Dr. Aşkın "1 milyar 400 milyon ton toprağın kamyon kasasında taşındığı düşünülürse 30 bin kamyonu denkleştirebilir. Bu tablo bile erozyonun Türkiye açısından korkunç boyutunu anlatmaya yeter." diye konuştu.

Gazete haberi, 29.08.2015 (Düzenlenmiştir).

Çığ felaketi; ulaşımı, eğitimi ve ekonomik faaliyetleri olumsuz yönde etkiler.

Tokat Erbaa Yolu Çığ Düşmesi Sonucu Kapandı

3.53 Gökalp beldesi yolu

Tokat'ın Erbaa ilçesine bağlı Gökalp beldesi yolu (Görsel 3.53), Yayla mevkisinde çığ düşmesi sonucu ulaşımına kapandı. Sabah saatlerinde Erbaa'ya gitmek için bu yolu kullanan vatandaşlar yolun kapandığını görünce durumu yetkililere bildirdi. Gökalp beldesi ekipleri ile İl Özel İdaresine bağlı ekipler Yayla mevkisine giderek burada çalışma başlattı. Yaklaşık 2 saat süren çalışma sonrası yol tekrar trafiğe açıldı.

Gazete haberi, 03.02.2017 (Düzenlenmiştir.)

Sel felaketi; çevre kirliliğine, maddi zarara ve can kayıplarına neden olur.

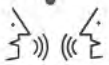
Rize'de Sel Felaketi

3.54 Gürpınar'da selde sürüklenen bir kamyon

Rize'nin Çayeli ilçesine bağlı Gürpınar köyünde sağanak yağmurun ardından oluşan sel nedeniyle (Görsel 3.54) çöken evin enkazı altında kalan 1 kişi öldü. Enkazdan 1 kişi de yaralı olarak çıkarıldı. Selden dolayı mahsur kalan 10 kişiyi kurtarmak için ise bölgeye arama, kurtarma ekipleri sevk edildi. Rize'de şiddetli yağış nedeniyle Çamlıhemşin ve Hemşin ilçelerinde bazı yollarda toprak kaymaları meydana geldi. Ulaşımındaki aksamalar yüzünden iki ilçede taşımali eğitime bir gün ara verildi.

Gazete haberi, 28.09.2017 (Düzenlenmiştir.)

Doğal afetler, toplum hayatının başka hangi alanlarını olumsuz yönde etkiler? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Doğal afetlerin yıkıcı etkileri insanlarda derin izler bırakır. Yaşanan üzüntü, endişe, korku ve çaresizlik; türkü, şarkı ve şiirlerimizde yer alır. Büyük halk ozanı Âşık Veysel (Görse! 3.55), sel felaketini işlediğı “Kızılırmak Seni Seni” adlı şiiri ile bunun en güzel örneklerinden birini vermiştir.

Kızılırmak Seni Seni

Bahar gelir gudurursun
Kızılırmak seni seni
Ne uyursun ne durursun
Kızılırmak seni seni

Gelin yedin, kızlar yedin
Nice ela gözler yedin
Seksen doksan yüzler yedin
Kızılırmak seni seni

Genç de yersin, koca yersin
Gündüz yersin, gece yersin
Hâkim benden sormaz dersin
Kızılırmak seni seni
(...)

3.55 Âşık Veysel

Âşık Veysel ŞATIROĞLU, *Dostlar Beni Hatırlasın*, s.65. (Kısaltılmıştır.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Doğal afetlerin insan yaşamı üzerindeki etkilerini konu alan bir şiir bularak yan tarafa yazınız.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Türkiye fiziki haritasına bakan Serhat incelediği bir bölgenin genelde yeşil renk ve bu rengin tonlarından olduğunu görür.

Buna göre, Serhat'ın incelediği bölge için aşağıdakilerden hangisi söylenemez?

- A) Yükseltisi azdır.
- B) Yeryüzü şekilleri sadedir.
- C) Genel olarak 0–500 metre arası yükseltiye sahiptir.
- D) Platolar geniş yer kaplar.

2. Akdeniz ikliminin hâkim olduğu yerlerde yazlar sıcak ve kurak, kışlar ılıman ve yağışlıdır. Kış mevsiminin ılık geçmesine bağlı olarak seracılık faaliyetleri yoğun olarak yapılmaktadır. Yaz mevsimi sıcak geçtiği ve uzun süreli olduğu için yılda birden fazla ürün alınan yerler vardır.

Bu parçada iklimin aşağıdakilerden hangisine olan etkisinden söz edilmiştir?

- A) Turizme
- B) Sanayiye
- C) Tarıma
- D) Hayvancılığa

3. Ova ve plato gibi düz alanlar tarım, sanayi ve ulaşım gibi ekonomik faaliyetleri yapmak için daha uygundur. Örneğin; düz bir alana sahip olan Adana, Konya ve Bursa gibi illerimizin nüfusu fazla iken dağlık ve engebeli arazi üzerine kurulmuş yerleşim birimlerinde nüfus daha azdır.

Buna göre, verilen bilgilerde nüfusun dağılışında etkili olan faktörlerin hangisi vurgulanmıştır?

- A) Bitki örtüsü
- B) İklim şartları
- C) Yeryüzü şekilleri
- D) Toprak yapısı

4. Deprem ülkemizde can ve mal kaybına neden olan doğal afetlerden biridir. Halk arasında zelzele olarak da bilinen deprem yer kabuğunun altındaki hareketlere bağlı olarak oluşur.

Aşağıdakilerden hangisi depremin yıkıcı etkisini azaltmak için yapılan çalışmalardan biri değildir?

- A) Konutları inşaat yönetmeliklerine uygun yapmak
- B) Konutları yumuşak zemin ve fay hatları üzerine yapmak
- C) Konut yapımında dayanıklı ve kaliteli malzeme kullanmak
- D) Uygun olmayan bölgeleri yerleşime kapatmak

5. Barış, ara tatilde ziyaret amacıyla dayısının yaşadığı şehre gitmiştir. Buraya çok kar yağdığını gören Barış, yolculuğu esnasında bazı yerlerde dağların yamaçlarından kayan kar kütlelerinin yolları kapadığına tanık olmuştur.

Buna göre, Barış'ın gittiği yerde aşağıdaki doğal afetlerden hangisi yaşanmaktadır?

- A) Sel
B) Çığ
C) Heyelan
D) Deprem

B. Aşağıdaki ifadeler doğru ise ifadelerin başına "D", yanlış ise "Y" yazınız. Yanlış olan cümlelerin doğrularını altlarına yazınız.

1. ( ) Ülkemizde denizlerden uzak iç kesimlerde Akdeniz iklimi görülür.
.....
2. ( ) Doğal afetler, insanların yaşamlarını olumsuz yönde etkiler.
.....
3. ( ) Ülkemizde nüfusun en fazla olduğu il Ankara'dır.
.....
4. ( ) Ülke, şehir ve ilçe sınırlarını fiziki haritalara bakarak öğrenebiliriz.
.....
5. ( ) Doğal afetler engellenemez olsa da alınacak önlemler doğal afetlerin etkilerini azaltabilir.
.....
6. ( ) İklim, bitki örtüsü ve su kaynakları nüfusun dağılışını etkileyen beşerî özellikler arasında yer alır.
.....

C. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kavramlardan uygun olanı yazınız.

iklim	ova	ahşap	karasal iklim	deprem	vadi
-------	-----	-------	---------------	--------	------

1. Belirli bir bölgede sıcaklık değerleri, rüzgâr, yağış gibi hava olaylarının uzun yıllardaki ortalama-sına ..... denir.
2. Akarsular tarafından yarılmamış, çevresine göre düz olan yeryüzü şekillerine ..... denir.
3. Karadeniz ikliminin etkili olduğu kırsal yerleşimde konut yapımında daha çok ..... kulla-nılır.
4. Akarsuların yataklarını aşındırması ile oluşan yeryüzü şekillerine ..... denir.
5. Buğday ..... uyum sağlamış bir tarım ürünüdür.

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Fiziki haritalarda yükselti basamaklarının gösteriminde hangi renkler kullanılır?
2. İklim, insan yaşamını hangi alanlarda etkiler?
3. İnsanların doğal ortamı değiştirmeleri ile ilgili beş örnek veriniz.

4. ÜNİTE

YAŞAMIMIZDA BİLİM VE TEKNOLOJİ

KONULAR

1. TEKNOLOJİNİN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ
  2. CEBİMİZDEKİ KÜTÜPHANE
  3. ÖNCE GÜVENLİK
  4. BİLİM İNSANLARI VE ORTAK ÖZELLİKLERİ
  5. ARAŞTIRMACI ÇOCUKLAR
- ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

Bu ünite de sorumluluk, bilim etiği, duyarlılık, dürüstlük, çalışkanlık ve saygı değerleri işlenmiştir.

- Teknoloji kullanımının sosyalleşme ve toplumsal ilişkiler üzerindeki etkisini tartışacağız.
- Sanal ortamda ulaştığımız bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini sorgulayacağız.
- Sanal ortamı kullanırken güvenlik kurallarına uyacağız.
- Buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini belirleyeceğiz.
- Yaptığımız çalışmalarda bilimsel etiğe uygun davranacağız.

1. TEKNOLOJİNİN TOPLUM ÜZERİNDEKİ ETKİSİ

Eskiden uzaktaki arkadaş, dost ve akrabalarımıza mektup yazar, onlardan da mektup beklerdik. Mektubun gitmesi de gelmesi de günler alırdı. Şimdi ise cep telefonu ile yollanan kısa mesajlar var.

Sizce teknolojiye yaşanan gelişmeler insan ilişkilerini nasıl etkilemiştir?

4.1 Görüntülü konuşma yapan bir çift

Gelişen teknolojiyle birlikte artık hayatımızın neredeyse tamamını teknolojik cihazlar üzerinden yürütüyoruz. Mutfakta kullandığımız araç gereçlerin çoğu, çamaşır ve bulaşık makineleri, televizyon, bilgisayar ve telefon teknolojisini birleştiren akıllı telefonlar ve daha aklımıza gelmeyen birçok ürün... Teknoloji, günlük hayatımızı birçok alanda kolaylaştırıyor, her an her şeye ulaşabilmemize imkân tanıyor ve zamandan tasarruf etmemizi sağlıyor. Teknoloji sayesinde insanlar, artık tüm dünyada yaşanan gelişmelerden anında haberdar olabiliyor.

Televizyon, radyo, genel ağ gibi kitle iletişim araçlarıyla sorunlar daha büyük kesimlere duyurulabiliyor, aynı anda daha çok kişi bilinçlendiriliyor ve amaca giden yolda daha hızlı adımlarla ilerleme sağlanabiliyor.

Teknoloji ile birlikte mesafeler kısaldı, iletişim arttı. Uçak ya da hızlı trenler sayesinde sizden uzaktaki yakınlarınıza birkaç saat içinde ulaşabiliyorsunuz. Tanıdıklarınızla görüntülü konuşmalar yapabiliyorsunuz (Görsel 4.1).

Teknolojinin olumlu yönleri olmakla birlikte özellikle sosyal yaşam üzerinde olumsuz etkileri de bulunmakta. Sanal ortam üzerinden sağlanan iletişim, zaman içinde yüz yüze iletişimi zayıflattı. Sosyal medya üzerinde yüzlerce arkadaşı olan bireyler, günlük hayatta yalnız kalabiliyor. Önceden evlerde akşam çay kahve eşliğinde aile bireyleri arasında hoş sohbetler yapılırdı. Günümüzde ise tablet, TV ve bilgisayar ekranına kilitlenildiği için aile içi ilişkiler de bu olumsuzluktan nasibini aldı.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki görseller ve metinden hareketle teknoloji kullanımının sosyalleşmeyi ve toplumsal ilişkileri nasıl etkilediğini verilen bölüme yazınız. Yazdıklarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Teknoloji, hayatımızı kolaylaştırıyor; diğer taraftan da bizi kolaycılığa alıştırıyor. Bayram, doğum günü, yılbaşı gibi özel günler için birileri tarafından hazırlanmış mesajlardan gönderiveriyoruz. Değer verdiğimiz insanların ziyaretlerine gitmek yerine sosyal medya üzerinden onları takip ediyoruz. Seslerini duymaya gerek görmeden mesajla gideriveriyoruz hasretimizi. Sevgimizi, mutluluğumuzu hatta öfkemizi iki nokta, parantez ve emoji-lerle anlatıyoruz. Hatta aynı evin içinde yaşadığımız kardeşimiz, anne ya da babamızla haberleşmek için bile mesaj yazıyoruz. Uzun süredir görüşemediğimiz arkadaşlarımızla sosyal medya aracılığıyla görüşüyoruz. Önce masanın, sonra kendimizin fotoğraflarını çekip sosyal medyaya koyuyoruz. Bilgimizi, fikirlerimizi başka insanlarla paylaşmak tabii ki güzel ama yediğimiz, içtiğimiz, giydığımız, gezdiğimiz ve gördüğümüz her şeyi paylaşıyoruz. Neredeyse sosyal medyada paylaşmak için bunları yapıyoruz. Eskiden arkadaş sofralarında ekmeğimizi paylaşıyorduk şimdi çektiğimiz öz çekimleri...

(Yazar tarafından bu kitap için yazılmıştır.)

.....

.....

.....

.....

.....

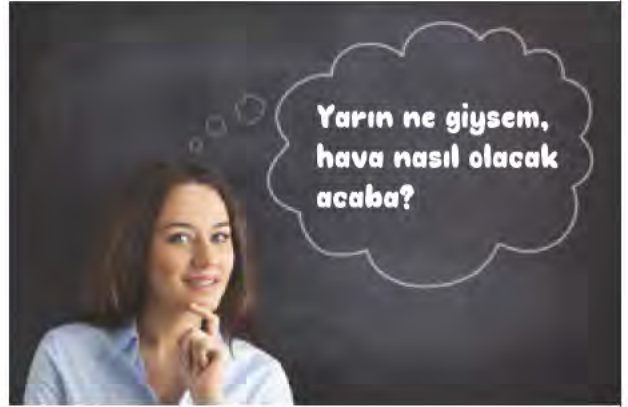
.....

.....

2. CEBİMİZDEKİ KÜTÜPHANE

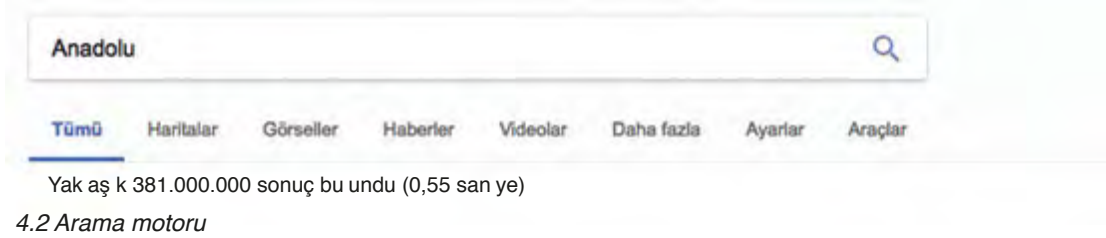
Siz de aşağıdaki düşünce balonuna cevabını merak ettiğiniz bir soru yazınız.

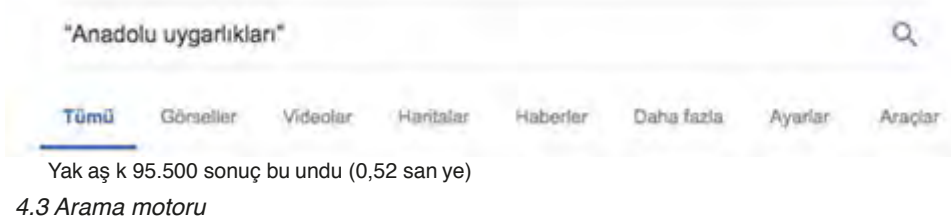
Günlük yaşamımızda merak ettiğimiz herhangi bir konuya ya da öğrenmek istediğimiz bilgiye genel ağ aracılığı ile ulaşabiliyoruz. İhtiyaç duyduğumuz bilgiyi araştırmak için arama motorlarına anahtar kelimeyi yazmak yeterli oluyor. Birkaç saniyede önümüze o konu ile ilgili yüzlerce belki binlerce site açılıyor. Genel ağ erişiminin bu kadar yaygın ve kolay olmadığı zamanlarda araştırma yapmak daha zor oluyordu. Geçmişte bilgiye ulaşmak günümüzdeki kadar hızlı ve kolay olmuyordu. Örneğin annenizin sizin sevdiğiniz pastanın tarifine ulaşmak için tarif defterine, yemek kitabına bakması ya da komşusuna sorması gerekiyordu. Ev ödeviniz için Anadolu medeniyetlerini araştırmanız gerekiyorsa kitap, dergi veya ansiklopedilere başvurmanız gerekiyordu. Hatta bu araştırmaları yapabilmeniz için okulunuzdaki ya da yaşadığınız yerdeki kütüphanelere gitmeniz lazımdı. Günümüzde bilgiye ulaşmak hem hızlandı hem kolaylaştı ama bu kez zorlaşan başka bir durum söz konusu oldu. Ulaşılan bilgiler içinde araştırdığımız konuyla ilgi doğru ve güvenilir kaynakları bulabilmek zorlaştı.

Günümüzde, bulunduğumuz yerden telefonumuz ya da bilgisayarımız aracılığı ile araştırma yapabilmekteyiz. Arama motoruna yazdığınız bir kelime ile ilgili olarak önünüze yüzlerce hatta binlerce sonuç gelmektedir. Aşağıdaki örnekte olduğu gibi Anadolu medeniyetleri ile ilgili bir araştırma yapmak istiyorsunuz. Arama motoruna Anadolu yazdığınızda bile yüz binlerce sonuç karşınıza çıkmaktadır (*Görsel 4.2*). Bu sonuçların arasında üniversite, müze gibi kuruluşların yanı sıra birçok ticari firmayla ilgili bilgiyle de karşılaşabilirsiniz.

Örneğin arama motoruna “Anadolu uygarlıkları” yazarsanız 1 saniyeden az bir sürede binlerce sonuç karşınıza çıkmaktadır (*Görsel 4.3*).

Bir önceki sonuca göre daha az sayıda bir sonuç çıkmakla beraber aranan bilgiye yine de ulaşamamıştır. Çıkan tüm siteleri tek tek tıklayıp incelemek çok da mümkün değildir. Görüldüğü gibi genel ağın bize ulaştırdığı bilgi yığını içinden araştırdığımız konu ile ilgili, doğru ve güvenilir bilgilere ulaşmak hiç kolay değildir. Genel ağ üzerindeki bilgilerin tamamı derlenip toparlanmış, kontrolden geçirilmiş bilgiler değildir. Kişinin karşılaştığı bu bilgi yığını içerisinde gerekli ayıklama ve sorgulamaları yaparak güvenilir bilgi kaynaklarına en kısa sürede ulaşması gerekmektedir. Bunca bilginin arasından hangi bilginin ne kadar güvenilir olduğuna nasıl karar vereceğiz? İşte size bu noktada dikkat etmeniz gereken unsurlar:

İLGİLİ OLANA ERIŞİM İÇİN

- Karşımıza çıkan sonuçların azaltılması, gereksiz ve ilgisiz sonuçların hızlıca elenmesi için arama yapacağınız anahtar kelime ya da kelimeleri tırnak işareti (“ ”) içersine alabilirsiniz.
- Arama yaparken aranan bilginin niteliğine göre sınıflandırma yapmak yani görseller, haberler, haritalar kısmından arama yapmak işinizi kolaylaştırır.

GÜVENİLİR OLANA ERIŞİM İÇİN

- Uzun süredir yayın yapan ve bu süre içinde toplumun güvenini kazanan genel ağ sitelerini tercih edin.
- Genel ağ sitelerinin uzantıları da bu konuda bize bazı ipuçları verebilir. Devlet kurumlarına ait “gov” ya da eğitim kurumlarına ait “edu” uzantılı sitelerin daha güvenilir bilgiler içerdiğini unutmayın.

- Bilgiyi araştırırken tek bir bilgi kaynağına bağlı kalmayın. Bilginin birden fazla kaynaktan aynı şekilde yer alıp almadığını kontrol edin.
- Paylaşılan bilginin ve verilen genel ağ sitesinin güncellenme tarihini kontrol edin. Bilgi güncel mi, içerik bilimsel mi yoksa popüler öğeler ve reklamlar içeriyor mu? Dikkat edin.
- Genel ağda bilgiler doğrudan veya dolaylı yollarla çeşitli kaynaklardan elde edilir. Bu yüzden genel ağ üzerinden ulaşılan bilgilerin kaynağına dikkat edilmelidir. “Söylenenlere göre...”, “Uzmanların belirttiği gibi...” ya da “Bilim insanlarının yaptığı son araştırmaya göre...” gibi kaynağı belirsiz haber ve bilgilendirmelere karşı şüpheyle yaklaşılmalıdır.

Beslenmeyle ilgili, iki ayrı kaynaktan alınan bilgileri okuyunuz. Bilgilerle ilgili soruları altta verilen boşluklara yazınız.

İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Sürekli Tıp Eğitimi Etkinlikleri kapsamında Sağlıkta ve Hastalıkta Beslenme Sempozyum Dizisi’nde yayımlanan “Çocukluk Çağında Beslenme: Okul Çocuğunun Beslenmesi” konulu makalesinde Prof. Dr. Özlem Durmaz Süoğlu çocukluk çağında beslenme ile ilgili bilgiler vermektedir.

Okul çocuğu, hâlen büyüme döneminde- dir. Büyüme gereksinimleri ve fiziksel aktivite, vücut yapısı okul çocuğunun besinsel gereksinimlerini belirler. Bu yaş grubunda çocukların gereksinim duyduğu besinlerin (Görsel 4.4) özellikleri erişkinlerle aynı olmakla birlikte gereksinim duyulan miktarda önemli farklılıklar gösterir. Özellikle hızlı büyüme dönemlerinde iştah artar; büyüme yavaşladığında ise öğünlerde alınan besin miktarları ve ara öğünlerde atıştırma azalır. Karbonhidrat ve yağlar, büyüme ve fiziksel aktivite için enerji sağlar. Protein, vücut dokularını oluşturmakta, bu dokuların devamlılığını ve gereğinde onarımını sağlamakta olup sağlıklı büyüme açısından özellikle önemlidir. Okul çocuklarının her gün 2-3 porsiyon et, balık ya da kümes hayvanları gibi protein içeriği yüksek besinleri tüketmesi sağlanmalıdır. Süt ve süt ürünleri de iyi birer protein kaynağıdır.

4.4 Bazı besin grupları

Çocukluk döneminde alınan çeşitli vitamin ve mineraller de büyüme ve gelişmeyi destekler. Çocukluk çağında alınan kalsiyum miktarı, kemik ve diş gelişimi açısından önem taşır. Küçük çocuklarda süt ve süt ürünlerinden ya da koyu yeşil yapraklı sebzelerden alınan kalsiyum genellikle günlük gereksinimi karşılar. Et, balık, kümes hayvanları, demirle zenginleştirilmiş ekmek ve tahıllar en iyi demir kaynaklarıdır.

www.ctf.istanbul.edu.tr (Düzenlenmiştir.)

Göz ardı etmeniz gereken sağlıklı beslenme efsaneleri

Beyaz gıdaların kilo alımına neden olabileceğini ya da peynirin kalbinize zarar verebileceğini hiç duydunuz mu? Bunun gibi göz ardı etmeniz gereken sağlıklı beslenme efsanelerini paylaşıyoruz.

Doğru bildiğiniz yanlışlar ile beslenmenize dikkat etmeden yaşıyorsunuz. Bu yanlışlar sağlığınıza zarar verebilir. Bunun için besin tüketiminde dikkat etmeniz gereken unsurlardan bazıları şunlardır:

Küçük öğünler metabolizmayı yavaşlatır.

Zayıf ve ince insanlar sık sık ve düzenli yemek yediklerini söylerler. Ancak uzmanlara göre, metabolizmanın sağlıklı bir şekilde çalışmaya devam etmesi için her iki saatte bir yemek yememiz gerektiği anlayışı gerçekte bir efsanedir. Her saat başında ya da günün belirli saatlerinde yemek yemenin kilo kaybı üzerinde hiçbir etkisi yoktur. Hatta düzenli atıştırma vücudumuzun ihtiyaçları gözetilmezse kilo alımına neden olabilir.

Gazete haberi, 10.01.2018 (Düzenlenmiştir.)

1. Birinci kaynağın güçlü ve zayıf yanlarını yazınız.

.....

.....

2. İkinci kaynağın güçlü ve zayıf yanlarını yazınız.

.....

.....

3. Hangi kaynaktaki bilgi daha güvenilirdir? Neden?

.....

.....

4. Hangi kaynaktaki bilgiler bilimsel verilere dayanmaktadır? Neden?

.....

.....

5. Hangi kaynaktaki bilgiler popüler unsurlardan oluşmaktadır? Neden?

.....

.....

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Metinle ilgili soruyu cevaplayınız.

Genel ağda yapılan her 20 aramadan birinin sağlık odaklı olduğunu gösteren bir araştırmaya göre, sağlıkla ilgili bilgi ihtiyacı için genel ağ kullananların oranı %78. Doktora gitmeden genel ağdaki bilgilerle hastalığına teşhis koyan da var, tedavisine başlayan da. Hastalığa tanıyı hekim yerine genel ağda dolaşan yanlış bilgiler aracılığıyla koyanlar, sağlıklarını tehlikeye atıyor. “Genel ağ doktorluğu” denilen yöntemle birçok kişinin doktora gitmeden hastalığına teşhis koyarak tedavi sürecine başladığı belirtiliyor. Uzmanlar, şifayı genel ağlardaki sağlık sitelerinde ya da forumlarda arayanların en ufak rahatsızlıklarında bile kendilerine “kanseri” teşhisi koyabildiklerini söylüyor.

İnternet Geliştirme Kurulu Başkanı genel ağda sağlık konusunda oluşturulan bilinçsiz içeriğin vatandaşları yanlış yönlendirdiğini belirterek “Bilgi kirliliğine karşı bilinçli tüketiciler, bilinçli genel ağ kullanıcıları olmalıyız. Genel ağda yer alan içeriklerin büyük bir kısmı kullanıcılar tarafından oluşturulmuş verilerdir. Genel ağ, pek çok konuda bilgiye erişimin en hızlı yolu olsa da bilinçli bir genel ağ kullanıcısı, orada yer alan içeriğe koşulsuz inanmadan önce içeriğinin sorgulanması gerektiğini bilir. Sağlık konusunda yer alan içeriklerin de her geçen gün arttığını gözlemliyoruz. Ancak alanında uzman olmayan kişilerin paylaştığı bilgiler, kullanıcıların hayatını riske atabiliyor.” diye konuştu.

EN YANLIŞ BİLGİLER FORUM SİTELERİNDE

Genel ağ güvenliği konusunda çalışmalar yapan Adli Bilişim Uzmanı ise şu bilgileri verdi: “Genel ağ ortamındaki bilgi kirliliğinin en riskli boyutunun sağlık alanında olduğu tüm dünya ülkeleri tarafından kabul ediliyor. Genel ağda bilgi kirliliğinin önüne geçilmesi çok zor. Sağlık alanında en yanlış bilgilerin forum sitelerinde olduğu biliniyor.”

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (28.09.2015).

Haberde genel ağ kullanımının sağlık alanındaki etkisi nasıl yorumlanmıştır? Aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

.....

Kitap, gazete, dergi, radyo, televizyon, genel ağ gibi iletişim ve kitle iletişim araçlarının tümüne “**medya**” adı verilir (Görsel 4.5).

4.5 Medyaya ait unsurlar

Kitle iletişim araçları yoluyla elde edilen mesajları alma, çözümleme bu mesajları değerlendirme ve iletme becerisine ise “**medya okuryazarlığı**” adı verilir. Medya okuryazarlığı, medya aracılığı ile edinilen bilgilerin eleştirel bakış açısı ile in-

celenerek değerlendirilmesine yöneliktir. Medya okuryazarı ulaştığı bir haberin genel ağda yer alan resmi bir sitede mi, yerel bir haber sitesinde mi yer aldığını veya televizyonda alt yazı olarak mı geçtiğini göz önünde bulundurur. Bir arkadaşının kişisel sosyal medya sayfasından paylaştığı ileti ile il valiliği ya da ulusal bir haber sitesi iletilerinin güvenilirliğini karşılaştırır. Aşağıda bilinçli bir medya okuryazarının dikkat etmesi gereken unsurlara yer verilmiştir.

İyi Bir Medya Okuryazarı

İhtiyacının farkına varır.

İhtiyacını giderecek bilginin niteliklerini belirler.

Bilginin bulunduğu yeri saptar.

Bilgiye ulaşır.

Bilgiyi değerlendirir.

Bilgiyi kullanır.

Bilgiyi paylaşır.

Hediyetullah Aydeniz, **Bilinçli Medya Kullanımı**
s.23. (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Sosyal medyadan kar yağışı nedeniyle okulların tatil olduğu haberini okudunuz. Kar yağışı nedeni ile okulların tatil olup olmadığını merak ediyorsunuz. Bilinçli bir medya okuryazarı olarak verilen basamakları takip edip basamakların bazılarında boş bırakılan yerleri tamamlayınız.

1. Kar yağışı nedeniyle okullar tatil edildi mi?
2. Kar yağışı nedeni ile okulların tatil edilip edilmediği bilgisini bulmam gerekiyor. Bu bilgiyi nereden bulabilirim?
3. Arkadaşlarım, komşularım ya da ailemdeki hangi kişiden bu bilgiye ulaşabilirim?
4. Başka hangi kaynaktan bu bilgiye ulaşılabilir?
5. 5 ayrı kaynaktan gerekli bilgiye ulaştım. (TV, genel ağ, ...)
6. Alt yazı geçen kanal, ulusal kanal mı, yerel kanal mıydı?
7. Genel ağ sitesi resmî miydi? Resmî site ise bilgi güncel miydi? .....
8. Edindiğim bilgilere ve değerlendirmelerime göre yarın okullar .....
9. Kimlere haber vermeliyim?
10. Nasıl?

3. ÖNCE GÜVENLİK

Sizce görselde anlatılmak istenen nedir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Günümüzde bilgisayar ve genel ağ, sadece yetişkinlerin değil çocukların da oldukça sık kullanıldığı iletişim araçlarıdır. Birçok anne baba, bilgiye daha çabuk ve etkin bir şekilde ulaşmak için çocuklarına bu tür imkânları sunmak istemektedir. Türkiye’de genel ağ kullanımı hızlı bir şekilde yaygınlaşmaktadır. Özellikle çocuklar ve gençler teknolojik gelişmelere yoğun ilgi göstermektedir. Genel ağ; dünyada yaşanan gelişmelerden haberdar olmaları, öğrenmeleri ve eğlenmeleri için çocuklara bir ortam sunar. Bunun yanında genel ağ, güvenli kullanılmadığında çocukların yasal olmayan, şiddet içeren sitelere erişimini sağlamakta ve tehlikeli insanlarla iletişime geçmelerine neden olarak çeşitli risklerle karşı karşıya kalmalarına da ortam hazırlamaktadır.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yukarıdaki görsellerden hareketle bilinçsiz genel ağ kullanımının neden olabileceği tehlikeleri sıralayınız.

.....

.....

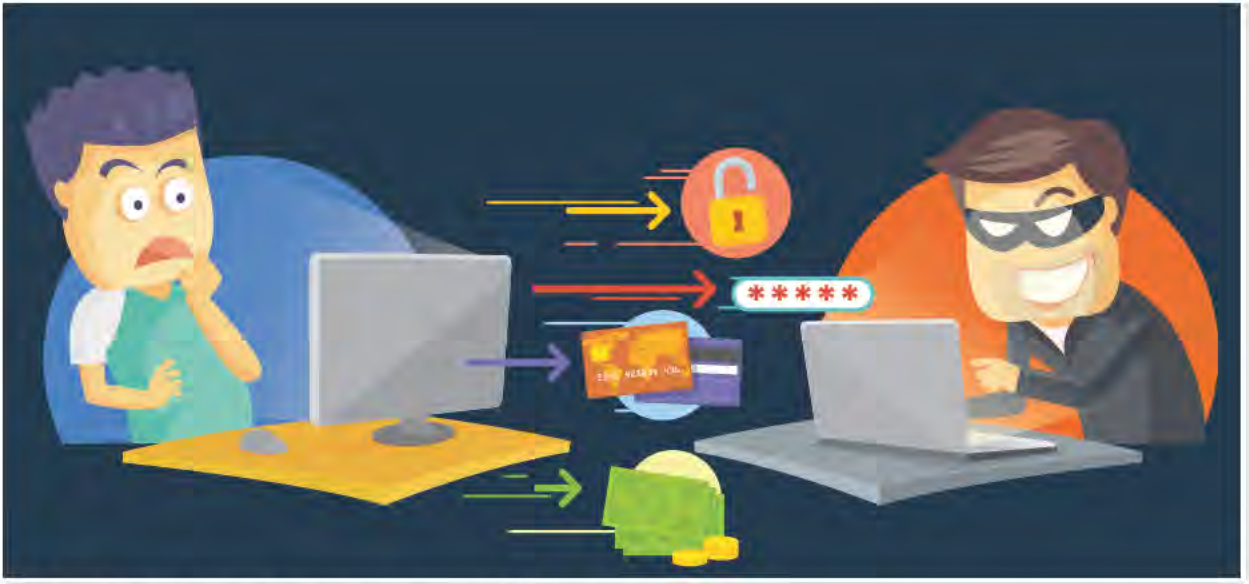
.....

.....

.....

.....

.....

4.6 Genel ağın güvenli kullanılmaması bazı tehlikelere yol açabilir.

Uçsuz bucaksız bir alan olarak ifade edilen genel ağın, güvenli kullanılmaması bazı tehlikelerle karşılaşılmasına neden olabilir (Görsel 4.6). Peki, bu tehlikeler nelerdir? Bu tehlikelere karşı hangi önlemler alınabilir? Şimdi bunları inceleyelim.

Günümüzde yaygın olarak faydalandığımız sosyal ağları kullanırken dikkatli olmamız gerekir. Bu ağlar üzerinde arkadaş gibi görünen kötü niyetli insanlar bize ait adres, telefon, şifre gibi kişisel bilgilerimizi isteyebilir. Daha sonra bize ait bu bilgilerle sosyal medya ve genel ağ ortamında bizim kimliğimizle hareket edebilirler. “Kimlik hırsızlığı” adı verilen bu olayda kötü niyetli insanlar bize ait bu bilgilerle farklı suçlar işleyebilirler. Kimlik hırsızlığına karşı genel ağ ortamında, tanımadığımız insanlarla iletişime geçmemeli, kişisel bilgilerimizi hiçbir şekilde paylaşmamalıyız. Günümüzde gelişen teknolojiye bağlı olarak sanal ortam üzerinden işlenen birçok suç vardır. Emniyet Genel Müdürlüğüne bağlı olarak çalışan Siber Suçlarla Mücadele ekipleri bu alandaki suç ve suçlulara karşı mücadele etmektedir.

4.7 Mesafeli alışveriş yapan tüketiciler

Genel ağın hayatımızın her alanında yer alması günümüzde alışveriş alışkanlıklarını da etkilemiş, “mesafeli alışveriş” (Görsel 4.7) kavramını hayatımıza sokmuştur. Peki, nedir mesafeli alışveriş? Kredi kartı ve havale gibi ödeme yöntemleriyle genel ağ üzerinden yapılan alışverişlere mesafeli alışveriş adı verilir. Rahat, güvenilir ve daha ucuz olması nedeniyle günümüzde mesafeli alışveriş giderek yaygınlaşmaktadır. Fakat art niyetli insanlar, mesafeli alışverişlerde de karşımıza çıkmaktadır. Güvenlik unsurlarına dikkat edilmeden yapılan alışverişlerde kart bilgilerini ele geçiren bu insanlar kart sahibi gibi hesaptan para çekmekte ya da kartla alışveriş yapmaktadırlar. İnsanlara büyük bir kolaylık sağlayan, paradan ve zamandan tasarruf ettiren mesafeli alışverişlerde nelere dikkat edilmelidir? Şimdi bununla ilgili haberi okuyalım.

Mesafeli alışverişlerde satın alma işleminden önce aşağıdaki unsurlara dikkat etmeliyiz.

- 1. Mağazaları kıyaslayın:** En iyi teklifler için kıyaslama sitelerini veya bir arama motorunu kullanın. Bir çevrimiçi satıcının fiyatları diğerlerine göre alışılmadık biçimde düşükse sahte ve düzmece bir sitede olabileceğinize dair işaretler arayın. Sitede imla hataları mevcut mu? T.C. kimlik numaranız veya doğum tarihiniz gibi istenmemesi gereken bilgileri sizden istiyor mu? İstiyorsa satın alma işlemi için başka bir satıcı aramaya bakın.
- 2. E-satıcı için kontroller yapın:** E-satıcının gerçek bir adresi ve telefon numarası olduğundan emin olun. Site hakkında kuşkunuz varsa bir temsilcisinin olup olmadığını anlamak için telefon numarasını arayın. Ayrıca, şirketin ne kadar zamandır faaliyette olduğu, müşteri hizmetleri politikaları, garanti, onarım veya iade gibi hizmetler sunup sunmadığı gibi bilgileri araştırın.
- 3. Müşteri eleştirilerini okuyun:** Bir mesafeli satıcıyı soruşturmaya yönelik başka önemli bir adım da müşteri eleştirileri hakkında arama yapmaktır. Şirket hakkında çok sayıda şikâyet olduğu takdirde dikkatli olun.
- 4. Ödeme ekranı:** Ödeme ekranında “http” yerine “https” yazmasına ve alışveriş yaptığınız sitenin SSL sertifikası olup olmadığına mutlaka dikkat edin. Bu sertifika, kredi kartı bilgilerinizin şifrelenmesini ve başkaları tarafından kopyalanmasını engeller. Yani alışveriş yaptığınız genel ağ sitesi kesinlikle kartınızın tüm bilgilerini göremez.
- 5. Ödemenizi kredi kartı ile yapacaksanız:** 3D güvenlik yöntemini kullanmanız yararlı olur. Bu şekilde kredi kartınızın istenmeyen bir şekilde kullanılmasını engellemiş olursunuz. Bu işlem, kartınızdan para çekilmeden önce cep telefonunuza tek kullanımlık bir onay şifresi yollanmasını sağlar. Bu şifreyi ödeme ekranında doğrulamazsanız alışveriş tamamlanmaz.

www.turktelekomguvenlik.com (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Metinle ilgili soruları cevaplayınız.

Genel ağdan telefon aldı kulaklık geldi.

Zonguldak'a bağlı Kilimli ilçesinde çiçek, parfüm ve oyuncak satarak geçimini sağlayan M.K, piyasa değeri yaklaşık iki bin lira olan bir cep telefonunun genel ağdaki bir alışveriş sitesinde yüz liraya satıldığını görüp sipariş verdi. M.K, Kilimli PTT şubesine gelen kargosunu yüz lira ödeyerek teslim aldı. Bu tür alışverişlerde bazen başka ürünlerin gönderildiğini okuyan ve aynı durumla karşılaşabileceğini düşünen M.K, kutuyu video kaydı eşliğinde açtı. Kutuyu açtığında ise telefon yerine bilgisayar kulaklığı ile karşılaştı.

M.K, polise gidip dolandırıldığını söyleyerek şikâyetle bulundu. Cumhuriyet Savcılığı'nın 1,5 yıl süren soruşturması sonucunda site sahibine "basın ve yayın araçlarının sağladığı kolaylıktan yararlanmak suretiyle dolandırıcılık" suçlamasıyla 2 yıldan 7 yıla kadar hapis istemiyle dava açıldı.

M.K, birçok kişinin kendisine "Bundan bir şey çıkmaz, bir şey olmaz. Yüz lira için uğraşmaya değmez." dediğini fakat kendisinin bundan vazgeçemediğini ifade edip "Ben şikâyetçi olmazsam, sen şikâyetçi olmazsan bu tür kişiler, birçok vatandaşı bu şekilde dolandırır." dedi.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (27.02.2016).

1. M.K'nin mesafeli alışverişte yaptığı hatalar nelerdir?

.....

2. Ürünü aldıktan sonra M.K'nin izlediği yolu "bilinçli vatandaş" kavramına göre değerlendiriniz.

.....

3. Basın yayın kuruluşlarının mesafeli alışveriş üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri nelerdir?

.....

4. BİLİM İNSANLARI VE ORTAK ÖZELLİKLERİ

Bir bilim insanı olsanız hangi alanda çalışmak isterdiniz? Neden?

İnsanlar, tarih boyunca daha iyi şartlarda yaşayabilmek için sürekli bir arayış içinde olmuşlardır. Yaşam standartlarını yükseltmek, karşılaştıkları sorunlara çözüm bulabilmek amacıyla yaptıkları çalışmalar sayesinde birçok buluşa imza atmışlardır. Buluş; yeni bir düşünce, yöntem ya da aygıt üretmektir. Buluşlar ya bir sorundan ya da meraktan ortaya çıkar. Buluşların ortaya çıkışında geçmiş yaşantılar, hayal gücü, merak ve çalışma azmi etkili olur.

Evrene ya da yaşama ait olayların belirli bir bölümünü konu olarak seçen deneye ve gözleme dayanan yöntemlerle sonuç çıkarmaya çalışan düzenli bilgiler bütününe “**bilim**” denir. Bilimsel bilgiye ulaşmak için belirli bir düzen içerisinde çalışan kişilere ise “**bilim insanı**” adı verilir.

Günümüzdeki buluşların çoğu daha önce yapılan çalışma, birikim ve aletlerin geliştirilmesinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Aşağıdaki metni okuyunuz. Metinle ilgili aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

4.8 Prof. Dr. Aziz Sancar

Prof. Dr. Aziz Sancar (Görsel 4.8). Nobel ödülünü alması ile ilgili yaptığı bir konuşmasında; Yıllar önce benim bölümümde çalışan bir meslektaşım, “Çok çalışacağım, Nobel’i alacağım.” dedi. Ona dedim ki “Biz araştırmalarımızı Nobel’i kazanmak için yapmıyoruz. Ben sadece meraklıyım ve bir şeyleri keşfetmek istiyorum. Ben ülkemizi çok seviyorum ve ülkem için bir şeyler yapmak istiyorum. Nobel almak için araştırma yapacağım, demeyin; insanlık için, toplum için bir şeyler yapacağım deyin.”

Prof. Dr. Orhan Bursalı, *Bilim Teknoloji ve Toplum* sayı 73 s.27. (Düzenlenmiştir.)

Prof. Dr. Aziz Sancar’ın bu anlatımına göre, bilim insanlarını çalışmaya yönelten unsurlar nelerdir? Yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Gelin şimdi yaptığı çalışmalar ile bilim dünyasına yön veren bilim insanlarından bazılarını birlikte öğrenelim.

4.10 El-Cezeri'nin filli saati

El-Cezeri

El-Cezeri (Görsel 4.9) 12 ve 13. yüzyıllarda yaşamış ve günümüzde otomasyon olarak bilinen bilimin temellerini atmıştır. Fikirlerini de "Kitabü'l-Hiyel" diğer bir adıyla "Hayaller Kitabı" adlı eserinde toplamıştır. O, buluşlarını resim ve çizimlerle (Görsel 4.10) detaylı biçimde açıklamış bir ustadır. El-Cezeri, bilim ve sanatı birleştirerek düşüncelerini ifade etmiş ve günümüze kadar gelen eserler bırakabilmiştir. El-Cezeri'nin en önemli özelliği hayal gücü ve üretkenliğini kullanarak bunları sanat yoluyla ifade edebilme becerisine sahip olmasıdır.

4.9 El-Cezeri

Fatma Emel Ertük, Gonca Yayan, *Bilim ve Sanatı Birleştiren İki Usta* s.453. (Düzenlenmiştir.)

4.12 Leonardo da Vinci'nin bir çizimi

Leonardo da Vinci (Leonardo da Vinsi)

Sezgisi güçlü, hayal gücü yüksek, meraklı ve sentezci bir bilim insanı olan Leonardo da Vinci (Görsel 4.11) 1452-1519 yılları arasında yaşamış; resim, mimari, mühendislik (Görsel 4.12) ve tıp gibi farklı alanlarda çalışmıştır. Leonardo da Vinci doğada var olan düzeni fark etmiş; su dalgalarından ağaç, hayvan ve insan gövdelerine kadar pek çok unsuru gözlemlemiştir. Döneminde tıp bilimine temel olan çizimleri günümüzde hâlâ kullanılmaktadır.

4.11 Leonardo da Vinci

Fatma Emel Ertük, Gonca Yayan, *Bilim ve Sanatı Birleştiren İki Usta* (s.461-463). (Düzenlenmiştir.)

4.14 Gazi Yaşargil çalışmalarını paylaşıırken

Gazi Yaşargil

Tıp alanında yaptığı çalışmalar ile insanlığa büyük bir katkı sağlayan bilim insanlarımızdan biri de Gazi Yaşargil'dir (Görsel 4.13). Her konuyu araştıran, soru soran, sebep sonuç ilişkilerini irdeleyen özelliği ile dikkat çeken Yaşargil, disiplinli çalışmasıyla önemli başarıları imza atmıştır. Mikrocerrahi alanında yaptığı çalışmalar ile (Görsel 4.14) gerek ülkemizde gerekse yurt dışında pek çok ödüle layık görülmüştür.

www.acikeristim.tbmm.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

4.13 Prof. Dr. Gazi Yaşargil

4.16 Marie Curi'nin çalışmalarını gösteren temsili bir resim

4.15 Marie Curie

Marie Curie (Meri Küri)

Polonya asıllı kimyager ve fizikçidir. Madam Curie olarak da bilinir (Görsel 4.15). Gençlik yıllarında yaşadığı Varşova'da ilk ve orta eğitimini tamamladı. Marie, 1904 yılında doktora vererek Fransa'da, gelişmiş bilim alanında doktora unvanı alan ilk kadın oldu. Aynı yıl radyoaktivite konusundaki araştırmalarından dolayı, kocası ve Becquerel (Bekihuel) ile paylaştığı Nobel Fizik Ödülü'nü alarak tarihte Nobel Ödülü alan ilk kadın oldu. 1908'de Sorbonne'daki ilk kadın profesör de oldu. 1911 yılında radyum ile polonyumun keşfi ve araştırmadaki (Görsel 4.16) rolünden dolayı Nobel Kimya Ödülü'ne layık görüldü. Böylece tarihte iki Nobel ödülüne sahip ilk kişi oldu. Hâlen iki Nobel ödülüne sahip tek kadındır.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (09.11.2016)

Bilim insanlarının yaşamlarıyla ilgili bilgileri okudunuz. Bizler de soru soran, araştıran, keşfeden, gözlem yapan, olaylarla ilgili yorumlarda ve tahminlerde bulunan, kanıta dayalı düşünebilen ve farklı bakış açılarına sahip bireyler olabiliriz. Böylece araştıran, eleştiren, inceleyen, günlük yaşamda karşılaştığı problemleri çözmede bilimsel metodu kullanabilen, dünyaya bir bilim insanının bakış açısıyla bakabilen insanlar olabiliriz.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Okuduğunuz bilgilerden hareketle, buluş yapanların ve bilim insanlarının ortak özelliklerini tespit ederek "✓" ile işaretleyiniz.

Meraklıdırlar.

☐

Çabuk pes ederler.

☐

Araştırmacıdırlar.

☐

Çok yönlüdürler.

☐

Çalışkandırlar.

☐

Bencildirler.

☐

Üretkendirler.

☐

Gayretlidirler.

☐

5. ARAŞTIRMACI ÇOCUKLAR

Öğretmenlerinizin verdiği araştırma görevlerini hazırlarken nelere dikkat ediyorsunuz? Açıklayınız.

Birçok çocuğun doğal merakı onları araştırma yapmaya iter. Merak ettiğiniz ya da öğrenmek istediğiniz konu ile ilgili yapmanız gereken ilk şey o konuyu araştırmaktır. Bu konu merak ettiğiniz bir sporcu ya da okulda verilen bir araştırma görevi olabilir. Bu durumda araştırmaya nereden başlamak gerekir? Günümüzde araştırmalarda başvurulacak ilk kaynak genel ağıdır. Genel ağ bize oldukça büyük imkânlar sunmakla beraber bazen yetersiz ya da eksik kalabilir. Araştırma yapacağımız en önemli yerlerden biri de kütüphanelerdir. Kütüphanelerde kitaplar, sözlükler, ansiklopediler ve atlaslar bulunur. Bunun yanında belirli bir alanda, uzmanlar tarafından yazılmış makaleleri içeren haftalık, aylık, üç aylık gibi düzenli aralıklarla, belirli bir ad altında yayımlanan süreli yayınlar ve çeşitli elektronik kaynaklar mevcuttur.

Gelin şimdi ülkemizdeki en önemli kütüphanelerinden biri olan Ankara'daki Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi (Görsel 4.17) ile ilgili bilgileri inceleyelim.

- Kütüphanede 2.000.000 basılı kitap, 12.500 basılı dergiye ait 2.000.000'a yakın, süreli yayın sayısı mevcuttur. Ayrıca, erişim sağlanan 46 adet veritabanı içeriğinde; 550.000 e-kitap, 6.500.000 elektronik tez ve 60.000'e yakın e-dergiye ait 120.000.000 makale, rapor vb. bulunmaktadır.
- Araştırma Kütüphanesi yaklaşık 20.000 adet kitaptan oluşan koleksiyonu ile hizmet vermektedir.
- Nadir Eserler Kütüphanesinde yaklaşık 50.000 adet nadir eserden oluşan koleksiyon bulunmaktadır.
- Gençlik Kütüphanesi 12.000 adet kitaptan oluşan koleksiyonu ile 10-15 yaş arasındaki gençlere hizmet vermektedir.
- Nasreddin Hoca Çocuk Kütüphanesi, 25.000 adet kitaptan oluşan koleksiyonu ile 5-10 yaş arasındaki çocuklara hizmet vermektedir.
- Ses ve Görüntü Kütüphanesi, 1.800 m²'lik 10.000 adet görsel-işitsel materyalden oluşan koleksiyona sahiptir.
- Süreli Yayınlar Salonu, 1.550 adet güncel dergi ve gazeteden oluşan koleksiyona sahiptir. Süreli Yayınlar Salonunda bulunan dokunmatik ekranlardan katalog taraması yapılabilmektedir. Bu ekranlardan 120 ülkeden, 60 dilde 7.000'in üzerinde dergi ve aynı gün erişim imkânı bulunan günlük gazeteler ve bu yayınların 90 günlük arşivlerine tam sayfa özgün baskısıyla ulaşılabilir.
- Referans Bölümünde sözlükler, ansiklopediler, yıllıklar, almanaklar, atlaslar, rehberler gibi danışma kaynağı olarak nitelendirilen eserler yer almaktadır.

<https://www.mk.gov.tr> (Düzenlenmiştir.)

4.17 Cumhurbaşkanlığı Millet Kütüphanesi

Araştırma yaparken başka insanların çalışmalarından da faydalanabiliriz. Bu çalışmalara kütüphane ya da genel ağdan ulaşabiliriz. Bulduğumuz bilgileri konumuza göre bir eleme sürecinden geçirir ve bir rapor hazırlarız. Genel ağdan bulduğumuz bilgileri kopyalayıp yapıştırarak araştırmamızı yaparsak bilimsel etiğe uygun davranmamış oluruz. Bir araştırmacı olarak araştırmamızı rapor hâline getirirken dikkat etmemiz gereken unsurlar şunlardır:

- Araştırmamızı kendi ifadelerimizle yazmak, başka bir yerden “Kopyala, yapıştır.” yapmamak
- Başkasının fikirlerini kendi fikrimiz gibi sunmamak
- Bütün bilgi ve fikirleri tek bir kaynaktan almamak
- Bir kitapta yer alan cümlelerin aynısını aldığımızda tırnak işareti (“ ”) kullanarak kimden aldığımızı belirtmek
- Bilgisinden ve fikirlerinden faydalandığımız yazar ya da bilim insanlarını kaynakça bölümünde göstererek, kaynakça bölümüne; yazarın adı - soyadı, kitabın ya da derginin adı, yayınevi, basıldığı yer ve basım tarihini yazmak

Araştırmamızı farklı kaynaklardan yararlanarak ve yukarıda belirttiğimiz hususları da dikkate alarak yaparsak araştırmamızı bilimsel etiğe uygun şekilde tamamlamış oluruz.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki cümleleri tamamlayınız.

Bir konuyu araştırırken birden fazla kaynaktan yararlanırım çünkü .....

.....

Araştırdığım konularda yararlandığım eserleri mutlaka kaynakça bölümünde gösteririm. Çünkü bunu yapmadığımda .....

.....

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Teknolojinin birçok alanda faydalarının yanı sıra toplumda olumsuz etkileri de vardır.

Aşağıdakilerden hangisi teknolojinin olumsuz etkisine örnek verilebilir?

- A) Hastalıkların kısa sürede teşhis ve tedavi edilmesi
- B) Teknoloji düşkünlüğü nedeniyle bireyler arasındaki iletişimin zayıflaması
- C) Uzaktaki insanlarla tek tuşla görüntülü konuşma imkânının olması
- D) Yazı, kâğıt ve matbaanın yaygınlaşmasıyla bilgi birikiminin artması

2. Ülkemizde son on yılda genel ağ kullanımı artmıştır. Buna bağlı olarak siber suçlarda da artış yaşanmıştır.

Genel ağ kullanıcılarının bu tür sorunlar yaşamamaları için;

- I. bilgisayarlara antivirüs programları yükleme,
- II. güvenli olmayan site ve sayfalara girmeme,
- III. güvenilir şifre ve parolalar kullanma

unsurlarından hangilerine dikkat etmeleri gerekir?

- A) I ve II.
- B) I ve III.
- C) II ve III.
- D) I, II ve III.

3. Elvin'e, öğretmeni "Doğru ve güvenilir bilgi nasıl elde edilir?" konusunu genel ağdan araştırıp gelmesini söyler. Araştırma sonucunda öğretmeni ödevde "bilgi hatalarının çok fazla olduğunu" söyler.

Buna göre Elvin'in yaptığı hata aşağıdakilerden hangisidir?

- A) Sanal ortamda karşılaştığı bilgileri sorgulamamıştır.
- B) Araştırmasında ansiklopediden yararlanmıştır.
- C) Ödevini zamanında teslim etmemiştir.
- D) Medya konusunda yeterli bilgiye sahiptir.

4. Bilimsel bilgiye ulaşmak için sistematik olarak çalışan kişilere "bilim insanı" denir. Bilim insanlarında olması gereken bazı özellikler vardır.

Aşağıdakilerden hangisi bilim insanlarında olması gereken özelliklerden değildir?

- A) İsim yapma gayreti göstermek
- B) Yeniliklere açık olmak
- C) Risk almaktan korkmamak
- D) Araştırmacı olmak

5. Ebru, öğretmenin verdiği ödevi araştırırken yararlandığı tüm kaynakları ödevinin son bölümünde belirtmiştir.

Buna göre, Ebru için aşağıdakilerden hangisi kesin olarak doğrudur?

- A) Sınıfta en iyi ödevi hazırlamıştır.
B) Ödevini önemsemeden hazırlamıştır.
C) Kaynakça gösterdiği için yazarın emeğine saygı göstermiştir.
D) Yapılan araştırmadaki bilgilerin güvenilir olduğu söylenemez.

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerlere, verilen kavramlardan uygun olanı yazınız.

kişisel	sosyalleşme	merak	kaynakça	güvenilir	içindekiler
---------	-------------	-------	----------	-----------	-------------

1. Genel ağ üzerinden bilgiye ulaşılırken ..... sayfalar tercih edilmelidir.
2. Olası bir kimlik hırsızlığına karşı ..... bilgiler sanal ortam üzerinde paylaşılmamalıdır.
3. Bilgisayar, tablet, cep telefonu gibi teknolojik araçların bilinçsizce kullanımı özellikle çocukların ..... sürecini olumsuz yönde etkiler.
4. Bilim insanlarını araştırmaya yönelten en önemli unsurlardan biri ..... duygusudur.
5. Bilimsel araştırmalarda yararlanılan eserler, çalışmanın sonunda yer alan ..... bölümünde gösterilir.

C. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Araştırmalarda yararlanılan eserlerin kaynakça bölümünde gösterilme nedenleri nelerdir?
2. Bilim insanlarını araştırma ve icat yapmaya iten nedenler nelerdir?
3. Teknolojik gelişmelerin sosyal ilişkiler üzerindeki olumsuz etkilerine örnekler veriniz.
4. Genel ağdan yapılan alışverişlerde dikkat edilmesi gereken unsurlar nelerdir?
5. Genel ağda ulaştığınız bir bilginin güvenilirliğini nasıl test edersiniz?

Ç. Aşağıdaki ifadelerden doğru olanların sonuna “D” yanlış olanların sonuna “Y” yazınız.

1	Günümüzde bilgiye ulaşmak daha kolay hâle gelmiştir.	
2	Genel ağ, bilinçli kullanılmazsa sosyal ilişkileri olumsuz yönde etkileyebilir.	
3	Bilimsel çalışmalarda yararlanılan her eseri kaynakçada göstermeye gerek yoktur.	
4	Bilim insanları yaptıkları çalışmalar ile insanların yaşamlarını farklı alanlarda kolaylaştırır.	

5. ÜNİTE

EKONOMİ VE İNSAN YAŞAMI

KONULAR

1. YAŞADIĞIMIZ YER VE ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER
  2. ÇEVREMİZDEKİ MESLEKLER
  3. EKONOMİK FAALİYETLER VE SOSYAL HAYAT
  4. ÜRETİMİN SERÜVENİ VE TÜKETİM
  5. YENİ FİKİRLER GELİŞTİRİYORUZ
  6. BİLİNÇLİ TÜKETİCİ
- ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

Bu ünite de sorumluluk, çalışkanlık ve dayanışma değerleri işlenmiştir.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Yaşadığımız yer ve çevremizdeki ekonomik faaliyetleri analiz edeceğiz.
- Yaşadığımız yer ve çevremizdeki ekonomik faaliyetlere bağlı olarak gelişen meslekleri tanıyacağız.
- Çevremizdeki ekonomik faaliyetlerin insanların sosyal hayatları üzerindeki etkilerini analiz edeceğiz.
- Temel ihtiyaçları karşılamaya yönelik ürünlerin üretim, dağıtım ve tüketim ağını analiz edeceğiz.
- İş birliği yaparak üretim, dağıtım ve tüketime dayalı yeni fikirler geliştireceğiz.
- Bilinçli bir tüketici olarak haklarımızı nasıl kullanacağımızı öğreneceğiz.

1. YAŞADIĞIMIZ YER VE ÇEVREMİZDEKİ EKONOMİK FAALİYETLER

Aşağıdaki fotoğraflarda verilen ekonomik faaliyetlerden bildiklerinizin isimlerini altlarına yazınız.

İnsanların hayatlarını sürdürebilmesi, günlük yaşantılarını devam ettirebilmesi için karşılanması gereken ihtiyaçları vardır. Beslenme, giyinme, barınma, korunma, sağlık gibi çeşitli ihtiyaçları olan insanlar, bu ihtiyaçlarının tamamını kendi başına karşılayamaz. Bu nedenle insanlar hayatlarını devam ettirebilmek için çeşitli ekonomik faaliyetler gerçekleştirir. Örneğin beslenme ihtiyacımızı karşılayabilmek için tarım, hayvancılık ve ticaret faaliyetlerine ihtiyaç duyarken sağlık alanındaki ihtiyacımızı karşılamak için de sağlık sektöründe çalışan doktor, hemşire, eczacı gibi sağlık hizmeti veren kişilere ihtiyaç duyarız. Kısaca günlük yaşantımızı devam ettirebilmek için kimi za-

man ürün, kimi zaman hizmet satın almamız gerekir. Geçmişten günümüze insanların yaşam koşullarındaki değişiklikler ve teknolojideki gelişim gibi sebeplere bağlı olarak ekonomik faaliyetler de değişmiş ve çeşitlenmiştir. Eski çağlarda insanlar tarım, hayvancılık ve ticaret gibi ekonomik faaliyetlerde bulunurlarken günümüzde sanayi, bankacılık, ulaşım, güvenlik, iletişim gibi hizmet kollarını da kapsayan çok sayıda ekonomik faaliyet alanı ortaya çıkmıştır.

Bir yerdeki ekonomik faaliyetlerin belirlenmesinde o yerin coğrafi özelliklerinin ve doğal kaynakların etkisi büyüktür. Yer şekilleri, iklim, yer altı ve yer üstü kaynakları, ulaşım kolaylığı, nüfus gibi etkenler ekonomik faaliyetleri ve çeşitliliği etkiler. Gelin şimdi bu özelliklerin ekonomik faaliyetleri nasıl etkilediğini örneklerle inceleyelim.

5.1 Konya Ovası

Bol ve düzenli yağış isteyen bir bitki olan çayın yetişmesi için kış ılıkliği gerekir. Ülkemizde çay üretimi için uygun olan tek yer Karadeniz kıyısının doğusudur. Bugün ülkemizde Rize başta olmak üzere Ordu'dan Gürcistan sınırına kadar olan kıyı kesimde çay tarımı yapılmaktadır (Görsel 5.2).

Verimli topraklar, elverişli iklim ve sulama imkânları olan yerlerde yapılan tarım, ülkemizin önemli ekonomik faaliyetlerindendir. Konya ve çevresinde etkili olan karasal iklim, tahıl üretimi için elverişli bir ortam oluşturmıştır. Verimli topraklara sahip çok sayıda ova ve plato bulunan Konya ve çevresinde, baraj ve göller bulunduğu için sulu tarım yapma imkânı da vardır. Bütün bu özellikler Konya'yı Türkiye'nin tahıl ambarı hâline getirmektedir (Görsel 5.1). Türkiye'nin toplam tarım üretiminin yaklaşık %10'u Konya'da yapılmaktadır.

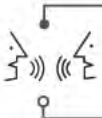

5.2 Çay bahçesi-Rize

5.3 Pamuk tarlası-Adana

Çok uzun bir dönemden bu yana tarım yapılan Çukurova, dünyanın en bereketli topraklarına sahip yerlerden biridir. Akdeniz iklimine uyumlu olan turuncgiller, zeytin, incir, susam, turfanda sebzeler, çekirdeksiz üzüm, tütün gibi ürünler Çukurova'da yetiştirilebilir. Çukurova'da en çok yetiştirilen ürünlerden biri de pamuktur (Görsel 5.3).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle ülkemizde tarım ürünü çeşitliliğinin fazla olmasının sebepleri nelerdir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Van'da yeryüzü şekillerinin engebeli olması, kışların uzun ve sert geçmesi sebebiyle yetiştirilebilen tarım ürünü sayısı sınırlıdır. Van'ın yüz ölçümünün yaklaşık %33'ü bol su ve otlakların olduğu plato ve yaylalardan oluşur. Van ve çevresi ülkemizde küçükbaş hayvancılığın yaygın olarak yapıldığı yerlerden biridir (Görsel 5.4). Ayrıca burada arıcılık da yaygındır. Van'da Türkiye'nin en büyük gölü olan Van Gölü bulunur. Göl suyunun sodalı oluşu sebebiyle bu göllerde yaşayan balık türü ve miktarı azdır. Ülkemizde balıkçılığın en çok yapıldığı yer Karadeniz kıyılarıdır.

5.4 Van'da küçükbaş hayvancılık

5.5 Zonguldak'ta kömür madeni

Zonguldak'ta doğal kaynakların yönlendirdiği bir ekonomik yapı görülür. Zonguldak, taş kömürü kaynakları açısından çok zengindir. İlin ekonomisi madencilikle birlikte sanayiye dayanır. Zonguldak, ülkemizde taş kömürü üretiminde birinci sırada yer alır. Çıkarılan taş kömürü Zonguldak ve çevresinde insanlara yeni iş alanları oluşturmuştur (Görsel 5.5). Çıkarılan taş kömürünün birçok fabrikada enerji kaynağı olarak kullanılması ve fabrikalara ulaştırılmak istenmesi ulaşım, haberleşme, ticaret ve altyapının gelişmesine yol açmıştır. Zonguldak'ta sanayinin gelişmesiyle birlikte kentleşme de hız kazanmıştır. Kömür; başta demir çelik olmak üzere pek çok endüstri kolunda ihtiyaç duyulan en önemli ham maddelerden biridir.

Ekonomik faaliyetlerin bazıları ham maddenin atölye ya da fabrikalarda işlenip insanların kullanabileceği ürünlere dönüştürüldüğü faaliyetlerdir (Görsel 5.6). Üretim ve imalat işlerinden oluşan bu sektör, sanayi sektörü olarak da adlandırılır. Sanayide üretim yapılabilmesi için ham maddenin olması gerekir. Bu nedenle ham madde kaynakları ile sanayi kuruluşları arasında yoğun bir bağlantı vardır. Dolayısıyla bir yerin doğal kaynakları ve coğrafi özellikleri sanayi kuruluşlarının oluşması ve gelişmesi sürecinde belirleyici bir faktördür.

5.6 Su şişeleme fabrikası

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Metinle ilgili soruları cevaplayınız.

KONYA'DA TARIMA YATIRIM YAPMAK İÇİN NEDENLER

- ◆ 40.833 km² yüz ölçümü ile yurdumuzun en geniş arazi varlığına sahip olması ve 1.960.028 hektarlık alanda tarım yapılması, toplam 860.000 hektarlık büyüklükte 149.346 adet hazine arazisinin mevcut olması,
- ◆ Konya ili, bazı tarımsal ürünler (buğday, arpa, şeker pancarı, havuç, yağlık ayçiçeği, yonca, kiraz, elma, kuru fasulye vb.) ile hayvansal ürünlerin (et, süt, yumurta tavukçuluğu) üretiminde ülkemizin ilk sıralarında yer alması,
- ◆ Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinin kârlı yapılabilmesi için gerekli mera alanlarına ve yem bitkisi üretimi için geniş arazilere sahip olması,
- ◆ Karayolu ile bağlanan kavşak niteliğinde olması, yüksek hızlı tren imkânı, uluslararası hava alanının oluşu,
- ◆ Türkiye'nin tarım alet ve makine sektörünün %65'inin Konya'da bulunması,
- ◆ Tarım teşkilatı üreticiler ve firmalar arasındaki üçlü iş birliği sayesinde önemli tohumluk üretim merkezlerinden biri olması,

www.tarimorman.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

1. Konya'da ekonomik faaliyetler hangi alanda yoğunluk göstermektedir?
.....
2. Konya'da ekonomik faaliyetlerin yoğun olmasına ortam hazırlayan unsurlar nelerdir?
.....
3. Bir yatırımcı olsanız Konya'da hangi alanda fabrika açardınız? Neden?
.....

Türkiye'nin nüfusu 80 milyonu aşmıştır. Bu nüfus; eğitim, sağlık, bankacılık, ulaşım gibi alanlarda hizmete ihtiyaç duymaktadır. Bu sektörlerin geneline hizmet sektörü adı verilir. Hizmet sektörünün geliştiği şehirlerimizin en önemli özelliği nüfuslarının yoğun olmasıdır.

Yaşadığınız çevrede hizmet sektörünün hangi dalları gelişmiştir? Çevrenizin hangi özellikleri bu durum üzerinde etkili olmuştur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hizmet sektörünün önemli dallarından birini turizm oluşturmaktadır. Ülkemiz dinlenmek, eğlenmek, farklı ülkeler görmek ve tanımak gibi amaçlarla yapılan geziler açısından zengin bir coğrafi özelliğe sahiptir.

Üç tarafı denizlerle çevrili ülkemizin uzun ve sıcak geçen yaz mevsimi, doğal ve tarihî güzelliklerle dolu Akdeniz kıyı şeridindeki Antalya gibi birçok yerleşim yeri, turistler için cazibe merkezi hâlinedir (Görsel 5.7). Bunun yanında ülkemiz farklı turizm faaliyetleri için de uygundur. Nevşehir zengin tarihî dokusu ve doğal varlıkları ile kültür turizminin önemli merkezlerindendir (Görsel 5.8).

5.7 Antalya kıyı turizmi

5.8 Nevşehir kültür turizmi

Bolu, kışları üzerinde karı eksik olmayan yüksek dağları ve buralardaki tesisleriyle kış turizmine (Görsel 5.9), kendine has iklim ve coğrafi özellikleri ile Trabzon, yayla turizmine (Görsel 5.10) ilgi duyanlar için pek çok fırsat barındırmaktadır.

5.9 Bolu kış turizmi

5.10 Trabzon yayla turizmi

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

1. Yaşadığınız şehirde yaygın olarak yapılan ekonomik faaliyetleri, şehrinizin coğrafi özellikleriyle ilişkilendirerek boş bırakılan alana yazınız.

.....

.....

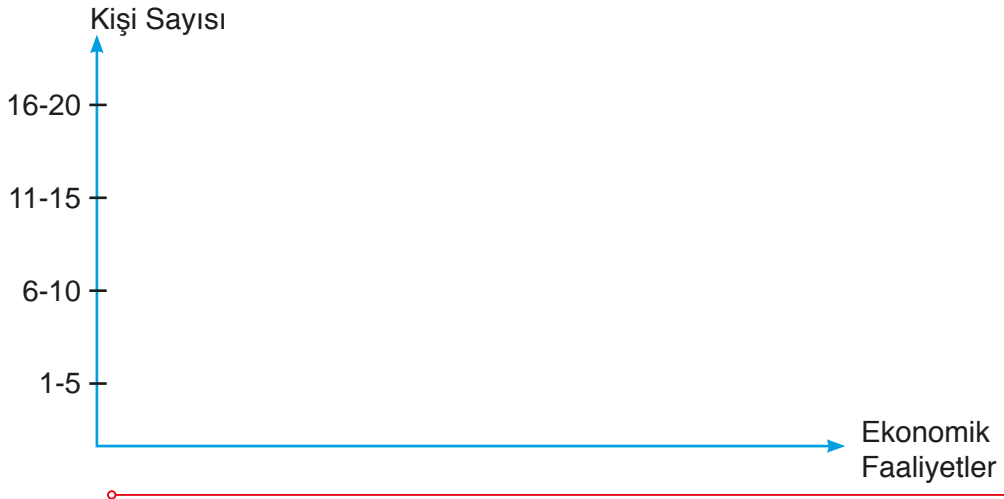
.....

.....

2. Sınıfınızdaki arkadaşlarınızın ailelerinin ve çevrenizdeki diğer çalışanların hangi ekonomik faaliyetleri yürüttüğünü not alın. Yaşadığınız yerde yaygın olarak yapılan ekonomik faaliyetleri aşağıdaki tabloda göstererek verilen soruları yanıtlayın.

Kişi Sayısı	Tarım	Hayvancılık	Turizm	Sanayi	Hizmet	Madencilik	Diğer
1-5							
6-10							
11-15							
16-20							

- Yaşadığınız yerde en çok ve en az hangi ekonomik faaliyet yürütülüyor? Yazınız.
.....
- Yaşadığınız yerde yaygın olan ekonomik faaliyetlerin nüfusun dağılışına ve yerleşmeye katkısı nedir? Yazınız.
.....
- Tabloda oluşturduğunuz verileri, matematik dersinde öğrendiğiniz sütun grafiği ile gösteriniz.

2. ÇEVREMİZDEKİ MESLEKLER

Meslek kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Hayat sürekli bir değişim ve gelişim içindedir. İnsanların istek ve ihtiyaçlarındaki değişiklikler ile teknolojik gelişmeler meslekleri de etkilemiştir. Bazı meslekler ortadan kaybolurken bazı meslekler ise zamana karşı koyabilmiş ve her dönem geçerliliğini koruyabilmiştir. Taşıma ve ulaşımın hayvanlarla yapıldığı dönemde nalbantlık yani hayvanların ayaklarının altına nal çakılması çok yaygın bir meslekken otomobillerin yaygınlaşmasıyla birlikte nalbantların yerini lastik tamircileri almıştır. Bazı meslekler ortadan kaybolurken yepyeni meslekler de ortaya çıkmıştır. Bilgisayar mühendisliği, pilotluk, genetik mühendisliği gibi meslekler yeni gelişen mesleklerdendir. Her zaman geçerliliğini koruyan meslekler de vardır. Doktorluk, öğretmenlik, çiftçilik, hayvancılık gibi meslekler yüzyıllardır yapılan mesleklerdir (Görsel 5.11).

5.11 Farklı meslek gruplarından kişiler

Yaşadığımız yer ve çevremizdeki ekonomik faaliyetler meslek gruplarına olan talep ya da meslek gruplarının yaygınlığı üzerinde etkilidir. Örneğin tarım faaliyetlerinin yoğun yapıldığı yerlerde çiftçilik ve ziraat mühendisliği ön plana çıkar. Ziraat mühendisleri iyi kaliteli tahıl, sebze, meyvelerin; endüstri ve süs bitkilerinin ekonomik yöntemlerle yetiştirilmesi konularında ve tarım makineleri, tarım ürünleri teknolojisi alanında çalışırlar. Hayvancılık faaliyetlerinin çok olduğu yerlerde ise evcil, küçükbaş ve büyükbaş hayvanların sağlığının korunması, hastalıkların teşhisi, tedavisi, hayvan ırklarının iyileştirilmesi, hayvansal ürünler konularında çalışmalar yapan veteriner hekimlik gelişme göstermiştir (Görsel 5.12).

Ülkemizdeki önemli ekonomik faaliyet alanlarından biri olan turizm alanında da turist rehberliği, aşçılık, turizm işletmeciliği gibi meslekler gelişmektedir. Örneğin turizm işletmecileri turizm alanında müşterinin her türlü ihtiyacını karşılamak üzere çeşitli hizmetleri veren otel, lokanta gibi turistik yerlerde yöneticilik yapan kişilerdir.

5.12 Veteriner hekim

Hizmet sektörüne (Görsel 5.13, 14, 15) bağlı olarak gelişen pek çok meslek alanı bulunmaktadır. Eğitim, sağlık, güvenlik, bankacılık, bilişim, taşımacılık gibi alanlarda pek çok meslek gelişmiştir. Bilişim sektöründe çalışan bilgisayar mühendisleri, herhangi bir işi yapmak veya bir sorunu çözmek amacıyla bilgisayar donanım ve yazılımlarını tasarlayan, gerçekleştiren kişilerdir. Yer altında ve yer üstünde bulunan her tür enerji, maden ve doğal gaz yatağının ekonomik bir biçimde işletilmeye elverişli olup olmadığına karar veren, madenlerin işletilmesi için gerekli tesisleri tasarlayan, yapımını gerçekleştiren ve işleten kişiler olan maden mühendisleri madencilik sektöründe önem kazanırken ormancılığın yapıldığı yerlerde de orman alanlarının saptanması, ağaçlandırılması, korunması, işletilmesi ve geliştirilmesi gibi konularda çalışan orman mühendisleri talep görmektedir. Üretimin girdileri olan ham madde, yardımcı malzeme, enerji, makine ve iş gücü gibi kaynakların en verimli şekilde kullanılması ve kalitesi yüksek, maliyeti düşük ürün elde edilebilmesi için planlama ve denetleme çalışmalarını yapan endüstri mühendisleri de sanayi sektöründe aranan çalışanlardır.

5.13 Kimyager

5.14 Öğretmen

5.15 Pilot

**Hayalini kurduğunuz mesleğin, yaşadığınız çevreye ne gibi katkılarda buluna-
cağını arkadaşlarınızla tartışınız.**

Tüm bunlarla birlikte yaşadığımız çevrenin doğal kaynakları, coğrafi özellikleri ve ekonomik faaliyetler, meslek gruplarına olan talep ya da meslek gruplarının yaygınlığı üzerinde etkilidir. Pe-ki, şehirlerimizin doğal kaynakları ve coğrafi özellikleri hangi meslekleri ön plana çıkarmıştır. Gelin bunlara birlikte göz atalım.

İstanbul

Ülkemizde sanayinin en gelişmiş olduğu şehirdir. Bu yüzden sanayi sektörüne yönelik teknisyenlik, mühendislik, fabrika işçiliği gibi meslekler bu şehirde gelişmiştir. Şehir, gelişen sanayiye bağlı olarak dışarıdan çok göç almıştır. Bu nedenle eğitim, ulaşım, turizm, sağlık gibi hizmet sektörlerinde çalışan meslek gruplarına duyulan ihtiyaç bu şehirde fazladır. Ankara, İzmir, Kayseri gibi şehirlerimizde de aynı durum söz konusudur.

Aydın

Aydın, tarım için uygun iklim koşullarına ve verimli ovalara sahiptir. Bu durum şehirde tarım sektöründe çalışan meslek gruplarına duyulan ihtiyacı artırmıştır. Buna bağlı olarak ziraat mühendisliği ve çiftçilik mesleklerine duyulan ihtiyaç fazladır. Adana, Konya, Şanlıurfa gibi şehirlerimizde de tarım sektöründe çalışan meslek gruplarına duyulan ihtiyaç fazladır.

Harita 5.1 Türkiye fiziki haritası

Antalya

Uzun süren yaz mevsimi, plajları, doğal ve tarihî güzelliklerin zenginliği şehirde turizmin gelişmesini sağlamıştır. Bu yüzden turist rehberliği, tercümanlık, aşçılık, animatörlük, otel işletmeciliği gibi meslekler burada yaygındır. İzmir ve Muğla gibi şehirlerimizde de turizm sektöründe çalışan kişi sayısı fazladır.

Ankara

Ulaşım elverişli konumu ve başkent olması-na bağlı olarak büyük bir gelişme gösteren Ankara'nın nüfusu da artmıştır. Bu durum Ankara'da ulaşım, eğitim, bankacılık, sağlık ve güvenlik gibi alanları içine alan hizmet sektörüne ait meslek gruplarına duyulan ihtiyaç artırmıştır. Öğretmenlik, doktorluk, şö-förlük, polislik, avukatlık hizmet sektörü içeri-sinde yer alan mesleklerden bazılarıdır.

Rize

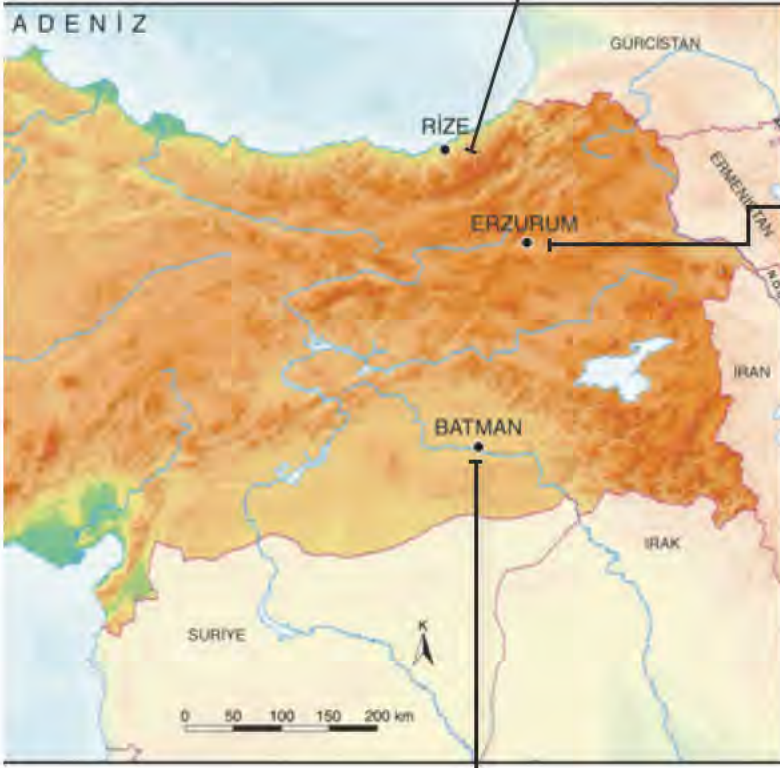
Her mevsim yağış alan Rize, orman varlığı bakımından çok zengindir. Ormancılık şe-hirde önemli bir ekonomik fa-aliyet olduğu için orman mü-hendisliği, orman işçiliği ve marangozluk gibi meslek gruplarına duyulan ihtiyaç artmıştır. Karadeniz'e kıyısı olan diğer şehirlerimizde de bu meslek gruplarına ihtiyaç duyulur.

Erzurum

Erzurum'da, yaz yağışlarına bağlı olarak otlaklar geniş yer kaplar. Bu durum hayvancılı-ğın gelişmesini sağlamıştır. Bu nedenle Erzurum'da besi-cilik, çobanlık, veterinerlik gi-bi meslek kolları gelişmiştir. Kars, Ardahan ve Van gibi şehirlerimizde de benzer du-rum söz konusudur.

Batman

Cumhuriyetin ilk yıllarında küçük bir köy olan Batman'da petrolün bulunması ekonomik ya-şamı da etkilemiştir. Ülkemizde çıkarılan ham petrolün yaklaşık %75'inin buradan çıkarılı-yor olması nedeni ile petrol mühendisliği, teknikerlik ve işçilik gibi mesleklere duyulan ihti-yaç fazladır. Taş kömürü kaynakları bakımından zengin olan Zonguldak ilimizde de maden mühendisliği, maden işçiliği ve teknikerlik meslekleri gelişmiştir.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki haberleri okuyunuz. Anlatılan yerleşim yerlerinde, ihtiyaç duyulan meslek gruplarını boş bırakılan alana yazınız.

Turizmin başkenti Antalya, 2016 ve 2017'deki iki zor yılın ardından 2018'de tarihinin en iyi dönemini yaşıyor. Antalya'ya gelen turist sayısı, 29 Eylül Cumartesi günü itibarıyla 11 milyon barajını aştı. 2018'de 14 milyon turist hedefi konulan Antalya'ya 29 Eylül itibarıyla hava yoluyla gelen turist sayısı 11 milyon 4 bin 809'a ulaştı.

Gazete haberi, 30.09.2018 (Düzenlenmiştir.)

.....

.....

.....

Türkiye'nin tarım ve hayvancılıkta önemli üretim merkezi Burdur, 25-28 Nisan 2019 tarihleri arasında 5. Teke Yöresi Tarım ve Hayvancılık Fuarı'na ev sahipliği yapacak. Fuar, hem üretici hem tüketici açısından kazanç kapısı olacak. Burdur Valisi tarım ve hayvancılıkta sahip oldukları yüksek potansiyeli daha yukarıya taşımak, üreticiler açısından da yeni pazarlar oluşması için fuarların en uygun araçların başında geldiğini söyledi.

Vali, Burdur'un yüzde 98'i kültür ırkı olan büyükbaş hayvan varlığına sahip olduğunu ve günde bin tonun üzerinde çiğ süt üretimi yaptığını ifade etti. Burdur'un haşhaş, ceviz, taze fasulye ile de ön planda olduğunu kaydeden Vali, son yıllarda lavanta başta olmak üzere aromatik bitkilerle ilgili yapılan çalışmaların da Burdur'daki üretim potansiyelini artırdığını söyledi.

Gazete haberi, 23.04.2019 (Düzenlenmiştir.)

.....

.....

.....

Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) 1 milyon istihdam sağlayacak

En fazla Organize Sanayi Bölgesi bulunan illerin başında 18 OSB ile İzmir gelirken onu 13 OSB ile Bursa takip ediyor. OSB'lerin Türkiye genelinde yarattığı toplam istihdam ise 1 milyon kişiye ulaşıyor. Gebze OSB, Çerkezköy OSB, İzmir Atatürk OSB, Kayseri OSB ve Bursa OSB, Organize Sanayi Bölgeleri içinde ilk beşte yer alıyor. Bu OSB'leri ilk beşe sokan unsurlar ise yapılan yerli-yabancı yatırımların büyüklüğü, alansal büyüklükleri ve yarattıkları önemli ticaret hacimleri oluyor.

Gazete haberi, 30.04.2019 (Düzenlenmiştir.)

.....

.....

.....

3. EKONOMİK FAALİYETLER VE SOSYAL HAYAT

Yaşadığınız çevrede yoğun olarak yapılan ekonomik faaliyetler insanların yaşamlarını nasıl etkilemektedir?

Yaşadığınız çevrede yaygın olarak yapılan ekonomik faaliyetlerin sosyal yaşam ve kentlerin gelişimi üzerinde doğrudan bir etkisi vardır. Karadeniz Ereğli bu duruma verilebilecek en güzel örneklerden biridir. Ülkemizi geliştirme faaliyetleri çerçevesinde yürütülen kara yolu ve baraj inşaatları, otomotiv ve beyaz eşya fabrikalarının açılması gibi girişimler demir ve çeliğe olan ihtiyacı artırmıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda 1960'lı yıllarda küçük bir sahil kasabası olan Ereğli'de (Görsel 5.16), Ereğli Demir-Çelik Fabrikası kurulmuştur. Bu küçük kasaba fabrikanın açılması ile birlikte hızla gelişmiş, modern bir sanayi kenti olma yolunda hızla ilerlemiştir (Görsel 5.17). Bu fabrikanın açılması bölgede yeni fabrikaların açılmasını da sağlamış, artan iş gücüne bağlı olarak ilçe dışarıdan göç almaya başlamıştır. Yapılan bu göçler ilçe nüfusunu artırırken inşaat, eğitim, ulaşım ve hizmet sektörlerindeki gelişmeyi de beraberinde getirmiştir.

5.16 1960'larda Karadeniz Ereğlisi'nden görünüm

5.17 Günümüzde Karadeniz Ereğlisi'nden görünüm

Karadeniz Ereğlisi'nde Demir-Çelik Fabrikasının açılmış olması yöre insanının yaşantısını nasıl etkilemiştir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.18 2011 Universiade yarışmalarından bir görünüm

Son yıllarda gerçekleştirdiği uluslararası organizasyonlar ile dünya çapında tanınırlığı artan Erzurum, ilk olarak 2011 Universiade (Yuniversity) ile kış sporlarına kapılarını açmış (Görsel 5.18), daha sonraki yıllarda da birçok kış sporu müsabakasına ev sahipliği yapmıştır. 2011 yılında başlayan bu süreç Erzurum'un gerek ekonomik gerekse sosyal yaşamına çok önemli bir katkı sağlamıştır. 2011 Dünya Üniversiteler Kış Oyunları şehirde birçok alanda yeni yatırımların yapılmasını beraberinde getirmiş, şehirde yeni yollar yapılmış, mevcut yollar yenilenmiştir. Gelecek kişilerin konaklayacağı yerler, yemek alanları ile ilgili yenileme çalışmaları da yapılmıştır. Bunun dışında birçok yeni spor tesisi açılmıştır. Bu yapılaşma, şehri ekonomik alanda güçlendirmiştir. Bölge halkına çağdaş spor olanakları sunulmuştur. Spor bir yaşam biçimi hâline getirecek imkânlar da oluşturulmuştur. Bunun yanında bölgenin hem yurt içinde hem de uluslararası düzeyde tanınırlığı artmıştır (Görsel 5.19). Kış Oyunlarından sonra da bölgeye gelen turist sayısında artış yaşanmıştır. Erzurum en son 2017 Avrupa Gençlik Olimpik Kış Festivali'ne de ev sahipliği yapmıştır.

5.19 Universiade yarışmalarına katılan yarışmacılar ve onları izleyen gazeteciler

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

1. Festival, Erzurum'un ve ülkemizin uluslararası tanınırlığını nasıl etkilemiştir? Bunun önemi nedir?
2. Sizce, Universiade'ın Erzurum'da yapılması bölge insanını başka hangi alanlarda etkilemiştir?

4. ÜRETİMİN SERÜVENİ VE TÜKETİM

Sofranızdaki ekmek size ulaşınca kadar hangi aşamalardan geçmiş olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız?

Günlük hayatımızda ihtiyaç duyduğumuz ve kullandığımız ürünlerin tamamı yaşadığımız yerde bulunmaz. Yani üretici ve tüketici her zaman aynı yerde olmaz. Buna rağmen biz yine de ihtiyaçlarımızı karşılarız. Örneğin içtiğimiz çay Rize'den gelirken yanında tükettiğimiz bisküvi Konya'da üretilir. Giydiğimiz kıyafetlerde kullanılan pamuk farklı şehirlerimizde yetiştirilirken İstanbul, Adana gibi şehirlerimizdeki fabrikalarda işlenir. Ulaşım sektörünün yardımı ile bulunduğumuz yerdeki dükkânların raflarına gelir. Kısaca ihtiyaçlarımızı karşılamamız bir dizi ekonomik faaliyet sonucu mümkün olur.

Belirli faaliyet ve işlemler sonucu yeni bir mal elde edilmesine üretim denir. Tükettiğimiz ürünlerin bazıları üreticiden bize doğrudan gelirken bazıları birtakım işlemlerden geçerek gelir. Örneğin kahvaltıda yediğimiz yumurta herhangi bir işleme uğramadan soframıza gelirken yanında yediğimiz peynir ya da ekmek soframıza gelmeden önce bir dizi işleminden geçer.

Üreticilerin ürettiği malların tüketiciye ulaştırılması dağıtım faaliyetleri sayesinde gerçekleşir. Üretici ile tüketiciyi buluşturan köprü ulaşım sektörüdür. Firmalar ürettikleri ürünlerini ulaşım ağı ile dağıtarak tüketiciye ulaştırır. Ürünlerin uygun ve güvenilir koşullarda tüketiciye ulaştırılması ekonomik faaliyetlerde önemlidir. İnsanların ihtiyaç ve isteklerini karşılamak amacıyla, üretilen malları satın alıp kullanmaları yani tüketim faaliyeti, üretim ve dağıtım faaliyetlerinden sonra gerçekleşir.

Yediğimiz ekmekten giydiğimiz kıyafetlere, okuduğumuz kitaptan oynadığımız oyuncaklara kadar pek çok ürün bize gelmeden önce birçok aşamadan geçer. Her gün kullandığımız bazı ürünlerin bize gelmeden önce hangi aşamalardan geçtiğini öğrenmek ister misiniz?

Aşağıda **zeytinyağının** üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını inceleyelim.

5.20 Zeytin hasadı

ÜRETİM

Mayıs ayında çiçek açan zeytin ağaçlarının hasadı ekim ayı gibi başlar. Hasat, zeytine hasar veremeyecek makineler ile ya da elle yapılır (Görsel 5.20). Toplanan zeytinler basınçlı su ile yıkanır. Yaprak, ince dal, toprak, toz, çakıl taşı gibi maddeler hava akımı veya elek ile zeytinden ayrılır.

5.21 Zeytinin kırılma ve yoğurulması

Kırma, meyvenin kırılarak yağının ayrılacağı hamurun elde edilmesi işlemidir. Kırma işlemi üretim teknolojisine göre çeşitli şekillerde yapılabilir. Yoğurma işlemi ise katı, sıvı ayrımını kolaylaştırmak amacıyla yapılır. Yoğurma işlemi malakasör adı verilen makinelerde yapılır. Malakasör, zeytini harmanlayarak zeytinin yağı ve etini birbirinden ayırır (Görsel 5.21). Buradaki işlemle zeytin, hamuru içindeki yağın alınmasına imkân verecek kıvama getirilir.

5.22 Zeytinin sıkma ve ayrıştırılması

Zeytin hamuru üzerinde çeşitli işlemler uygulanarak yağ ve kara suyun zeytin posasından (pirina) ayrılma işlemi yapılır. Üretim teknolojisine göre farklı şekillerle zeytinyağından su ve yağ ayrıştırılır (Görsel 5.22). Ayrıştırılan yağ şişelenerek tüketime hazır hâle getirilir.

DAĞITIM

5.23 Dağıtılmak üzere hazırlanmış zeytinyağları

Zeytinyağı şişelendikten sonra tüketim için yerini almak üzere çeşitli ulaşım araçları ile gerek yurt içindeki gerekse yurt dışındaki marketlere gönderilir (Görsel 5.23).

TÜKETİM

Marketlerden alınan zeytinyağı tüketilmek üzere sofranıza gelir.

Anadolu topraklarının en eski tarım ürünlerinden olan pamuk, birçok sektörde ham madde olarak çeşitli işlemlerden geçtikten sonra tekstil başta olmak üzere biyodizel yakıt, kâğıt, yem sanayii gibi çeşitli alanlarda kullanılmaktadır.

Aşağıda **kumaşın** üretim, dağıtım ve tüketim aşamalarını inceleyelim.

ÜRETİM

Sıcak iklimi seven pamuk bitkisi tohumları mart, nisan aylarında ekilir. Kozaların olgunlaşması ile pamuk hasadına (Görsel 5.24) başlanır. Kozalar işçiler tarafından ya da makinelerle toplanır. Toplanan kozalar pamuk işleme fabrikalarına gönderilir. Burada iplik hâline getirilen pamuk lifleri dokuma tezgâhlarına gönderilerek kumaş hâline gelir.

5.24 Pamuk hasadı

DAĞITIM

Bu kumaşlar hazır giyim atölyeleri ve tekstil üreten fabrikalara gönderilir (Görsel 5.25). Buralarda pantolon, etek, kazak gibi çeşitli giyim ürünleri dikilir. Atölye ya da fabrikalarda diki- len ürünler çeşitli taşıtlarla giyim mağazaları- na ulaştırılır.

5.25 Dağıtılmak üzere yüklenen kumaşlar

TÜKETİM

Raflara ulaşan giysiler mağazaların kadın, çocuk, erkek bölümlerinde tüketime hazır olarak raflarda yerlerini alırlar (Görsel 5.26).

5.26 Mağaza reyonlarında tüketime hazır giysiler

Üretim aşamasında yaşanan bir sorun tüketicileri nasıl etkiler? Düşünceleri- nizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Kumaşın üretim aşamalarını anlatan metinden yola çıkarak aşağıda karışık olarak verilen resimleri üretim, dağıtım, tüketim ağına uygun bir şekilde alttaki kutucuklara yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. YENİ FİKİRLER GELİŞTİRİYORUZ

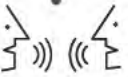
Girişimcilik kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

5.27 Zihni Derin

Zihni Derin'in çay üretimi için yapmış olduğu girişimler öncesi sadece Rize'de değil, Türkiye'de de çay tarımının yapılmadığını biliyor muydunuz? Peki, kimdir Zihni Derin? Gelin bu girişimci büyüğümüzü daha yakından tanıyalım. Zihni Derin (*Görsele* 5.27), 1880 yılında Muğla'da doğmuştur. Eğitimini ziraat alanında tamamlamış, çeşitli memuriyetlerde bulunmuş, bir dönem de öğretmenlik yapmıştır. 1920'de Yunanların işgalinden hemen önce Bursa'dan ayrılıp kara yolu ile Ankara'ya gelmiştir. Millî Mücadele Hükûmetinin ilk Tarım Genel Müdürü olmuştur.

Zihni Derin, Ankara'da çalıştığı dönemde katıldığı çeşitli toplantılarda Rize ve çevresinin daha iyi bir yaşama kavuşabilmesi için öncelikle insanların geçimini sağlayacak iş ve çalışma imkânlarına kavuşturulması gerektiğini ileri sürer. Bunun üzerine Zihni Derin'in bölgede incelemeler yapması kararlaştırılır. Zihni Derin 1923 yılında Rize'ye gelir. Bölgede yaptığı incelemelerde bazı meraklıların Batum'dan dönüşlerinde getirdikleri ve diktikleri, gayet iyi gelişmiş çay fidanlarıyla karşılaşır. Zihni Derin de Batum'a düzenlenen bir geziye katılır. Batum ve çevresinde Ruslar tarafından kurulmuş olan çay bahçelerini ve çay fabrikalarını inceleyerek gerekli bilgilerle Rize'ye döner. Beraberinde çay tohumu ve fidanları, narenciye ve bazı meyve çeşitlerini de Rize'ye getirir. Rize'de yanında getirdiği fidan ve tohumları toprakla buluşturarak denemeler yapar. Daha sonra Batum'dan sipariş edilen 500 bin tohum, fidan hâline getirilir ve halka dağıtılır. Ancak çeşitli nedenlerle bu çalışmalar başarısızlıkla sonuçlanır.

Sizce başarısızlık Zihni Derin'i durdurmuş olabilir mi? Zihni Derin'in kişilik özelliği ile bilim insanlarının ortak özellikleri arasında benzerlik var mı? Bu durumu arkadaşlarınızla tartışınız.

5.28 Zihni Derin'in çalışmalarına destek veren yöre halkı

Zihni Derin yöre halkı ile bölgedeki çalışmalarına devam eder (*Görse/ 5.28*). Nihayet amacına ulaşmıştır. İlk yaş çay yaprağı hasadı ve kuru çay üretimi 1938 yılında gerçekleştirilir. Bölgenin ekonomik ve sosyal yönden kalkınması, bölgeden göçü azaltmak amacıyla çay tarımı ve sanayisi uzun yıllar devlet tarafından desteklenip teşvik edilir. 1940 yılında çıkarılan 3788 Sayılı Çay Kanunu ile ülkemiz çaycılığı güvence altına alınmıştır. Bu yasal düzenlemenin ardından çay tarım alanları giderek genişlemiş ve üretim miktarı hızla yükselmiştir (*Görse/ 5.29*). Böylece hem eğitimi hem de yaşamını tarıma adanmış olan bu örnek kişi, Rize'nin ekonomisini de değiştirmiştir. Ülkemizde ilk çay fabrikası, 1947 yılında kurulurken 1973 yılında, kurulan yaş çay işleme fabrika sayısı 32'ye, 1985 yılında ise 45'e ulaşmıştır. 1963 yılına kadar ithalat ile karşılanan iç tüketim talebi 1963 yılından sonra yurt içi üretim ile karşılanmaya başlanmıştır.

Prof. Dr. A. Gürhan Fişek, **Çalışma Ortamı**, Kasım - Aralık 2016- s.18-21. (Düzenlenmiştir.)

5.29 Rize'de bir çay bahçesi

Ekonomik faaliyetlerde girişimci insanların varlığı kadar önemli bir diğer unsur da dayanışma ve iş birliğidir. Bu unsur ekonomiye katkı sağlarken toplumsal birlikteliği de güçlendirir.

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Metinle ilgili soruların cevaplarını boş bırakılan alana yazınız.

Girişimci kadınlarımızdan Dudu Sözcüer'in devlet desteği ile kurduğu tesis girişimci olmak isteyen kadınlara örnek oluyor.

Sözcüer, kadın girişimcilere sağlanan devlet desteğiyle güneş enerjisinden elektrik üretmek için tesis kurdu. Akhisar ilçesinde oturan evli ve 1 çocuk annesi Dudu Sözcüer, güneş enerjisi santrali hayalini gerçekleştirdi. Matematik öğretmenliği mezunu Sözcüer, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumuna başvurarak, hazırladığı güneş enerjisi projesine destek almaya hak kazandı. Kendilerine ait 12 dönüm arazi üzerinde 2 bin 200 güneş panelini yerleştiren Sözcüer, "Böyle bir iş hayalimdi. Rüzgârgüllerini hep görüyordum. Rüzgârgüllerinden esinlenerek bu yola çıktım. Şu anda sistem kuruldu. Elektrik üretimine başlıyoruz." dedi.

Sözcüer, "Kadınlar; çekingen olmasın. Biz ilk başlarken 'Acaba olur mu?' düşüncesiyle girmiştik. Ama devletin destekleri ve bizim de azmimizle kadınların da bu işi çok rahat şekilde başarabileceğini gördük." dedi.

www.tkd.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

1. Dudu Sözcüer'in çalışmalarını girişimcilik açısından değerlendiriniz.

.....

.....

.....

2. Dudu Sözcüer'in çalışmasının ülke ekonomisine katkıları nelerdir?

.....

.....

.....

Üretilen ürünlerin tüketiciye ulaşmasını sağlayan dağıtım faaliyetlerinin her geçen gün önemi artmaktadır. Bu nedenle dağıtımı kolaylaştıracak projelere her geçen gün bir yenisi eklenmektedir. İşte bu projelerden bir örnek:

PTT'den müthiş yenilik. Kargolar artık akıllı cihazlar ile teslim alınabilecek.

PTT artık Kargomatlar (Görsel 5.30) sayesinde vatandaşların kargolarını, 7 gün 24 saat teslim edebilecek. Cihazın yurt içinde ilk kez PTT tarafından kullanılacağını söyleyen kurum yetkilileri, bu cihazı ihraç etmeyi hedefliyor.

5.30 PTT kargomat

Vatandaşların hayatını kolaylaştırmak amacıyla üretilen cihaz sayesinde özellikle, çalışan insanların mesai saatleri dışında da kargolarını alabilmeleri amaçlanıyor.

Gazete haberi, 21.05.2017 (Düzenlenmiştir.)

Üretim, dağıtım, tüketim zincirinin son halkasını tüketim aşaması oluşturur. Üretilen malların, tüketiciye ulaştırılırken bozulmadan saklanması oldukça önemlidir. Bilim insanları ambalajlama yöntemleri üzerinde çalışarak gıdaların bozulmasını önlemeye yönelik çeşitli projeler yürütmektedir. Bu alanda Türk bilim insanları da önemli çalışmalara imza atmıştır. İşte size bu çalışmalardan bir örnek:

5.31 Nano-kil ambalajlı gıdalar

Sabancı Üniversitesi tarafından geliştirilen ve gıdaların raf ömrünü uzatan nano-kil katkılı gıda ambalaj teknolojisi ABD'de düzenlenen bir konferansta büyük ilgi gördü (Görsel 5.31).

Araştırma ekibinde yer alan Hayriye Ünal bu ambalaj sayesinde gıda güvenliğinin sağlanıp bozulmaya bağlı ekonomik zararın azaltılacağını ifade etti.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (04.10.2017).

Günümüzde bilimsel, teknolojik, ekonomik vb. alanlarda meydana gelen gelişmeler, içinde yaşadığımız toplumda değişikliklere neden olmaktadır. Toplumsal koşullar değiştikçe ilgi, ihtiyaç ve sorunlar da farklılaşmaktadır. Sizler de çevrenizde kimi zaman sizi ya da başkalarını ilgilendiren ihtiyaçlar fark edebilirsiniz. Bu sorunların çözümünü sadece yetişkinlere bırakmak yerine sizler de birşeyler yapabilirsiniz. Bir ihtiyaç ya da sorunu fark etmek, bunların çözümü noktasında kafa yormak, ilgili kurum ve kuruluşlara başvurmak çözüm yolu bulmanızı sağlayabilir.

Türkiye İstatistik Kurumunun (TÜİK) verilerine göre ülkemizde yaklaşık beş milyon engelli vatandaşımız bulunmaktadır. Bu vatandaşlarımızın yaşamını kolaylaştırma ve sosyal yaşamdaki yerlerinin güçlendirilmesi noktasındaki duyarlılık her geçen gün artmaktadır. Bu alanda yapılan birçok çalışma, engelli vatandaşlarımızın yaşamlarını kolaylaştırmaktadır. İşte size bu çalışmalarından bir örnek.

Çin’de düzenlenen uluslararası robot yarışması “Robot Challenge (Çeling) 2017”ye katılan Türk öğrenciler üç ödül kazandı

Engelliler için hazırlanan “Düşünce Gücüyle Nesnelerin Kontrolü” projesi birinci, “Düşünce Gücüyle Araçların Kontrolü” projesi ikinci, “Uzaktaki El” projesi de dördüncü oldu. Bilim ve Sanat Merkezi (BİLSEM) öğrencileri, Buket Naz Zeren, Eren Ekrem Kallıkçı ve Efe İnan, 50 ülkeden 1.976 öğrenci arasında bu başarıyı elde etti. Eren Ekrem Kallıkçı, dünya birincisi seçilen “Düşünce Gücüyle Nesnelerin Kontrolü” isimli projeyle felçli insanların birine bağımlı olmadan düşünce gücüyle bazı basit işlemleri yapabilmelerini sağladığını söyledi. Kafaya takılan bir cihazla beynin yaydığı sinyallerle ev içindeki ışıklar açılıp kapatılabiliyor. Klima, televizyon, çamaşır makinesi gibi birçok cihaz yönetilebiliyor.

Genel ağıdan düzenlenerek alınmıştır (08.08.2017).

Yaşamımızı devam ettirmek için kullandığımız kaynakların sınırsız olmadığını daha önce öğrenmiştiniz. Bu yüzden doğal kaynakların bilinçli kullanılması ve tasarrufa dikkat edilmesi son derece önemlidir. İşte size bu sorunu çözmeye yönelik bir proje.

Ordu’nun Ünye ilçesinde 19 yaşındaki bir genç, su israfının önüne geçecek bir keşfe imza attı.

5.32 Çubuklu musluk aparatı

Ünye ilçesinde lise mezunu olan ve hâlen üniversite sınavlarına hazırlanan 19 yaşındaki K.K. ilginç bir keşif yaptı.

Gencin, Türkiye Patent Enstitüsü tarafından da onaylanarak patent alan keşfi, musluktan suyun boşa akmasını engelleyen çubuklu aparat (*Görsel 5.32*) ile büyük bir su tasarrufu sağlıyor.

Genç kâşif K.K. “Musluk başında el sabunlama, diş fırçalama sırasında su boşa akıyor. Hatta suyun boşa akmasını engellemek için elektrige bağlı düzenekler kullanılıyor. Ancak patentini aldığımız bu çubuklu aparat, musluğa takıldığında su boşa akmıyor.

Takıldığı muslukta yüzde 85 oranında su tasarrufu sağlayan bu aparat kombili evlerde büyük enerji tasarrufu da sağlıyor. Aynı zamanda su bataryasının da ömrünü uzatıyor.

Gazete haberi, 02.03.2017 (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Siz de yaşadığınız toplumu ya da tüm insanlığı ilgilendiren bir sorun veya ihtiyacı tespit edip verilen basamaklara göre bir çözüm yolu üretiniz.

	Problemin Tespiti
	Fikir Üretme
	Planlama
	Uygulama
	Sonuç

6. BİLİNÇLİ TÜKETİCİ

Görselde yaşanan olaylardan herhangi biri sizin ya da bir yakınınızın başına geldi mi? Bu sorunu nasıl çözdünüz?

Günlük hayatımızda istek ve ihtiyaçlarımızı karşılayabilmek için pek çok hizmetten faydalanıp birçok ürün satın almamız gerekir. Örneğin evimizden okula gitmek için toplu taşıma araçlarını ya da okul servislerini kullanır, giyeceğimiz kıyafetleri ya da yemek yapacağımız malzemeleri de market ya da mağazalardan satın alırız. Bilinçli bir tüketici olarak şunlara dikkat etmeliyiz:

- ◆ Ürün ya da hizmet satın alırken fiş ya da fatura almalı ve bu belgeleri saklamalıyız.
- ◆ Televizyon, buzdolabı, halı gibi dayanıklı tüketim ürünleri satın alırken garanti belgelerini (Görsel 5.33) ve kullanma kılavuzlarını almalıyız.
- ◆ Aldığımız ürünlerin kullanma kılavuzunu dikkatlice okumalıyız.
- ◆ Aldığımız ürünlerin üzerinde TSE damgası olmasına özen göstermeliyiz.
- ◆ Alışverişe çıkmadan önce ihtiyaçlarımızı yazdığımız alışveriş listesi hazırlamalıyız.
- ◆ Aldığımız malın veya hizmetlerin kaliteli ve uygun fiyatlı olmasına dikkat etmeliyiz.

5.33 Garanti belgesi örneği

Bütün bunları bilip uyguluyor olsak da bu hizmet ve ürünleri alırken zaman zaman sorunlar yaşayabiliriz. Bu sorunların giderilmesi için ilk olarak ürünü aldığımız satıcıya başvururuz. Bazı durumlarda satıcılar sorunun çözümü konusunda tüketici olarak sahip olduğumuz hakları göz ardı edebilir. Bizler, bilinçli tüketici olarak haklarımızı öğrenir ve nasıl arayacağımızı bilirsek sorunlar adil bir şekilde çözüme ulaşır.

Devletimiz tüketici haklarını yasalarla koruma altına almıştır. İlgili devlet kurumları ve birçok sivil toplum kuruluşu, tüketicinin korunması ve bilinçlendirilmesi ile ilgili çeşitli bilgilendirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Aşağıda T.C. Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan “Güncel Tüketici Uyuşmazlıklarında Sıkça Sorulan Sorular” kitapçığında geçen bazı soruları ve cevapları göreceksiniz. Soru ve cevapları inceleyiniz. Çevrenizde buna benzer sorunlar yaşayan oldu mu?

1.

Satın aldığım ürün kısa bir süre içerisinde arızalandı fakat onarım yaptırmak istemiyorum. Değişim veya para iadesi hakkım var mıdır?

Evet, satın alınan ürünün garanti süresi içerisinde arızalanması durumunda tüketicilerin, para iadesi, ürünün değişimi veya ücretsiz onarım isteme hakkı vardır. Tüketici dilediği hakkı kullanmakta serbesttir. Satıcı tüketicinin talebini yerine getirmek zorundadır.

2.

Yakınlarıma gönderdiğim kargo yolda hasar görmüş ve ürün kullanılamaz hâle gelmiştir. Kargo firması bu durumu kabul etmemektedir. Zararımı nasıl tazmin edebilirim?

Kargo firması tarafından zararın tazmin edilmemesi durumunda, ürünün değerine göre Tüketici Hakem Heyetlerine veya Tüketici Mahkemelerine başvurma haklarınızı kullanmanız mümkündür.

3.

Oğlum için satın aldığım ayakkabı bir hafta giydikten sonra açıldı ve kötü kokuya neden oldu. Satıcı bu durumun normal olduğunu, yapacak bir şeylerinin olmadığını belirtti. Biz ayakkabıyı bu hâli ile kullanmak zorunda mıyız?

Hayır, ayakkabıyı bu hâli ile kullanma zorunluluğunuz bulunmamaktadır. Satın aldığınız ayakkabının ayıplı olması durumunda, iki yıllık zaman aşımı süresi içerisinde Tüketici Hakem Heyetine başvuruda bulunarak mağduriyetinizin giderilmesini talep etmeniz mümkündür.

4.

Eski evimde bir genel ağ servisi sağlayıcısıyla taahhütlü abonelik sözleşmesi imzalamıştım. Ancak taahhüt sürem dolmadan başka bir mahalleye taşındım. Yeni adresimde ise altyapı sıkıntısı olduğundan aynı hızda genel ağdan faydalanamıyorum. Taahhütlü aboneliğimi süresinden önce sonlandırırsam herhangi bir bedel ödemek zorunda kalır mıyım?

Hayır, herhangi bir bedel ödemeden taahhütlü aboneliğinizi sonlandırabilirsiniz. Taahhütlü aboneliklerde, tüketicinin yerleşim yerinin değişmesi ve taahhüt konusu hizmetin tüketiciye yeni yerleşim yerinde aynı nitelikte sunulmasının fiilen imkânsız olması durumunda, tüketici herhangi bir bedel ödemeksizin taahhütlü aboneliğini feshedebilir.

www.tuketiciakademisi.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

Verilen örneklerden anlaşılacağı üzere tüketici hakları, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun ile garanti altına alınmıştır. Yaşanılan sorunun satıcı ile çözülememesi durumunda tüketicilerin yasal haklarını kullanma hakkı vardır. Tüketiciler ürüne ait belgeler ile birlikte (fiş ya da fatura, varsa garanti belgesi) Tüketici Hakem Heyetleri ve Tüketici Mahkemelerine dilekçe ile başvurabilir. İlgili kurumların genel ağ sayfalarında örnek şikâyet dilekçeleri bulunmaktadır. Ayrıca 175 Alo Tüketici Danışma Hattı, Tüketici Bilgi Sistemi (<https://tuketicisikayeti.gtb.gov.tr>) ve bu noktada faaliyet gösteren vakıf ve dernekler de sorunun çözümünde tüketicilere yardımcı olmaktadır.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Kendinizin ya da bir yakınınızın yaşadığı tüketici uyuşmazlığı ile ilgili bir sorunu çözmeye yönelik aşağıdaki dilekçe örneğini doldurunuz.

TÜKETİCİ İL HAKEM HEYETİ BAŞKANLIĞINA

.....

TÜKETİCİNİN ADI SOYADI :

TELEFON :

ADRES :

ŞİKÂYET EDİLEN FİRMANIN UNVANI :

FİRMANIN ADRESİ :

UYUŞMAZLIK BEDELİ : .....TL.

UYUŞMAZLIK KONUSU :

TÜKETİCİNİN TALEBİ :

..../..../20...

İmza

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Karadeniz kıyıları ve kıyılara yakın iç kesimlerin orman varlığı bakımından zengin olması;
- I. kereste sanayisi,
  - II. mobilya sanayisi,
  - III. kümes hayvancılığı

ekonomik faaliyetlerinden hangilerine ortam hazırlamıştır?

- A) Yalnız I
- B) I ve II
- C) II ve III
- D) I, II ve III

2. Erzurum - Kars platosunda yaz yağışları görülmesi burada gür otlakların yetişmesini sağlamıştır. Buna göre, Erzurum - Kars platosunda hangi ekonomik faaliyetin ve buna bağlı olarak hangi meslek dalının gelişme göstermesi beklenir?

- A) Tarım - Çiftçilik
- B) Turizm - Otel işletmeciliği
- C) Hayvancılık - Veterinerlik
- D) Sanayi - Fabrika işçiliği

3. Ekonomik faaliyetlerin canlı ve nüfus yoğunluğunun fazla olduğu şehirlerde sosyal ve kültürel faaliyetler de gelişir.

Buna göre, aşağıdaki şehirlerin hangisinde sosyal ve kültürel faaliyetlerin daha gelişmiş olması beklenir?

- A) Adana
- B) İzmir
- C) İstanbul
- D) Bursa

4. Görseldeki ürünü marketten satın alan bir kişinin;

- I. son kullanma tarihine bakması,
- II. ambalajının açık olup olmadığını kontrol etmesi,
- III. ödemesini yaptıktan sonra fişini alması

faaliyetlerinden hangileri bilinçli bir tüketici olduğunu gösterir?

- A) I ve II
- B) I ve III
- C) II ve III
- D) I, II ve III

5. Girişimci Arif Bey yeni bir yatırımda bulunurken;

- Üreteceği malın insanların isteklerine ve ihtiyaçlarına hitap edip etmediğini,
- Üretim yaparken lazım olan ham madde, enerji ve insan gücünün olup olmadığını,
- Üretim yapacağı tesisi ve iş birliği yapacağı kişi ve kurumları belirler.

Buna göre Arif Bey'in yeni bir yatırımda bulunurken;

- I. üretim yapacağı mal,
- II. üretimde bulunacağı yer,
- III. ticari irtibat kuracağı bireyler

faktörlerinden hangilerine dikkat ettiği söylenebilir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III   D) I, II ve III

6. Yaklaşan yaz mevsimiyle birlikte ailece alışverişe çıktık. Babam, ablam ve abim kısa kollu tişört aldı, ben ise ince bir penye aldım.

Buna göre, ailenin alışveriş yapması ekonomik faaliyetlerin hangi aşamasıyla ilgilidir?

- A) Üretim   B) Dağıtım
C) Tüketim   D) Turizm

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanı ile tamamlayınız.

sanayi	maden	Antalya	dilekçe	tüketim	Niğde
--------	-------	---------	---------	---------	-------

1. Doğal ve tarihî güzellikler bakımından zengin, güneşli gün sayısı fazla olan ..... kıyı turizmi için uygundur.
2. Ülkemizde ..... sektörünün en geliştiği şehir, İstanbul'dur.
3. Zonguldak'ta yer altı kaynaklarının fazlalığı ..... sanayisinin gelişmesini sağlamıştır.
4. ...., ekonomik faaliyetlerin son aşamasıdır.
5. .... hakkı, tüketicilerin yaşadığı sorunların çözümünde başvurabileceği yöntemlerden biridir.

C. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Yaşadığınız çevrede hangi meslek gruplarına ihtiyaç duyuluyor? Neden?
2. Tüketici haklarının yasalarla güvence altına alınması neden önemlidir? Açıklayınız.
3. Girişimci insanların özellikleri nelerdir? Açıklayınız.
4. Hizmet sektörünün geliştiği bir bölgede yaygın olan meslek grupları hangileridir?

6. ÜNİTE

ETKİN VE SORUMLUYUM

KONULAR

1. TOPLUMA HİZMET EDENLER
  2. YAŞADIĞIMIZ YERDE YÖNETİM
  3. TEMEL HAKLARIMIZ
  4. BİZİ BİZ YAPAN SEMBOLLER
- ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

Bu ünite de adalet, yardımseverlik, özgürlük, bağımsızlık ve vatanseverlik değerleri işlenmiştir.

NELER ÖĞRENECEĞİZ?

- Bireysel ve toplumsal ihtiyaçlar ile bu ihtiyaçların karşılanması için hizmet veren kurumları ilişkilendireceğiz.
- Yaşadığımız yerin yönetim birimlerini ve bu birimlerin temel görevlerini açıklayacağız.
- Temel haklarımızı ve bu hakları kullanmanın önemini açıklayacağız.
- Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimizden bayrağımıza ve İstiklâl Marşı'mıza değer vermenin önemini öğreneceğiz.

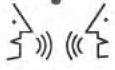
1. TOPLUMA HİZMET EDENLER

Aşağıdaki görsellerin altına hangi alandaki ihtiyacımızı karşıladığını örnekteki gibi yazınız.

Ulaşım

Sizce toplumun bu ihtiyaçları nasıl karşılanır? Bu ihtiyaçları karşılamak kimin görevidir?

Toplumun ve toplumu oluşturan bireylerin haklarını korumak ve geliştirmek, güvenliğini sağlayıp eğitim, sağlık gibi ihtiyaçlarını karşılamak devletin temel görevidir. Devletimiz toplumun ihtiyacını çıkardığı kanunlar ve tesis ettiği kurumlar ile karşılar. Devlete ait resmî kurumlar devlet tarafından kanunla kurulur. Bu kurumların giderleri devlet tarafından karşılanır. Çalışma saatleri, çalışma kuralları önceden bellidir. Bu kurumlarda çalışanlar, hizmetleri karşılığında devletten maaş alırlar. Bu kurumlar bazı bakanlıklara bağlı olarak halka hizmet sunar. Örneğin şu anda eğitim gördüğünüz kurum T.C. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olarak hizmet verirken hastalandığınızda gittiğiniz hastaneler T.C. Sağlık Bakanlığına bağlı olarak hizmet vermektedir. T.C. İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışan Emniyet Genel Müdürlüğü vatandaşların güvenliğini sağlarken T.C. Adalet Bakanlığına bağlı kurumlar vatandaşların sahip olduğu hakları koruyup geliştirmekle görevlidir.

Gelin şimdi bu kurumları ve bu kurumların çalışma alanlarını birlikte inceleyelim.

Eğitim İhtiyacımızın Karşılanması

Eğitim ve öğrenim hakkı; dil, ırk, cinsiyet, din ayrımı gözetmeksizin herkesin temel hakkıdır ve bu hak Anayasa'mızda 42. Madde ile güvence altına alınmıştır. Ülkemizdeki eğitim faaliyetleri devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Temel eğitim, kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında (Görsel 6.1) parasızdır. Ayrıca devlet, maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar. Devlet, durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olan bireyler topluma yararlı kılacak tedbirleri alır. Bu çerçevede devletimiz her kademeden öğrencinin gidebileceği okullar yaptırır. Üniversiteler hariç eğitim alanında hizmet veren tüm kurumlar T.C. Millî Eğitim Bakanlığına bağlıdır.

6.1 Ortaokul-Ankara

Sağlık İhtiyacımızın Karşılanması

Hastalandığımız zaman gittiğimiz hastaneler (Görsel 6.2) de tıpkı okullar gibi bireysel ve toplumsal ihtiyaçlarımızı karşılayan kurumlardır. Devlet; herkesin bedenî, zihnî ve sosyal bakımından tam bir iyilik hâli içinde hayatını sürdürmesini sağlamak amacıyla hastaneler açar, buralarda sağlık personeli görevlendirir. Poliklinikler, hastaneler ve burada çalışan personel T.C. Sağlık Bakanlığına bağlı olarak çalışır.

6.2 Hacettepe Üniversitesi Hastanesi-Ankara

Adalet İhtiyacımızın Karşılanması

Günlük hayatımızda sahip olduğumuz haklar başkaları tarafından çiğnenebilir, haksızlığa uğrayabiliriz ya da birileri sorun yaşayıp bunu kendi aramızda çözemeyebiliriz. Bu durumda sorunlarımızı mahkemeye (Görsel 6.3) başvurarak hukuk yoluyla çözmeye çalışırız. Hukuk kuralları; dil, din, ırk, cinsiyet ayrımı yapılmaksızın bütün bireyleri eşit sayan, toplumsal düzenin sağlanmasında çok önemli yeri olan kurallardır. Mahkemede hakkımızı nasıl arayacağımızı bilmiyorsak bir avukat tutarız. Avukatlar bizim dava açmamızda ya da dava açılırsa savunma yapmamızda bize yardımcı olurlar. Mahkemelerde görevli hâkimler ve savcılar; kişiler ve kurumlar arasındaki anlaşmazlıkları hukuk kurallarına uygun şekilde çözerler. Böylelikle adaletin gerçekleşmesini sağlarlar. Mahkemeler T.C. Adalet Bakanlığına bağlıdır.

6.3 Ankara Adalet Sarayı-Ankara

Yukarıdaki ihtiyaçlarınızın karşılanması neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Güvenlik İhtiyacı

Devletimizin varlığı ve bağımsızlığı, ülkenin bütünlüğü ve bölünmezliği, toplumun huzur ve güvenliğinin korunması en temel ihtiyaçlarımızdandır. Toplumun huzur ve güven içinde yaşayabilmesi için de çeşitli güvenlik kurumları kurulmuştur. Bu amacı gerçekleştirmek için kurulan Türk Silahlı Kuvvetleri, T.C. Millî Savunma Bakanlığına bağlıdır. Bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması ve toplumun düzen içerisinde yaşamını sürdürebilmesi için hukuk ilkeleri içerisinde güvenlik hizmeti sunan polis ve jandarmalar Emniyet Genel Müdürlüğü (Görse1 6.4) ve Jandarma Genel Komutanlığına bağlı olarak çalışırlar. Bu iki kurum T.C. İçişleri Bakanlığına bağlıdır.

6.4 Ankara Emniyet Müdürlüğü-Ankara

İletişim ve Ulaşım İhtiyaçları

Geçmişten günümüze haberleşme ve ulaşım toplumun en önemli ihtiyaçları arasında yer almıştır. Toplumun bu ihtiyacının karşılanması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi ve ülke kalkınmasına katkı sağlamak amacıyla haberleşme, demir yolu, kara yolu, denizcilik ve havacılık alanında faaliyetler T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlık; demir yolu, kara yolu, köprü, viyadük ve benzeri altyapı çalışmaları ile toplumun ulaşım ve altyapı ihtiyacını karşılayacak işler yapar. Bunun yanında bilgi ve iletişim hizmetlerinin altyapısını sağlayarak haberleşme ve iletişim ihtiyacımızın karşılanmasını sağlar.

6.5 e-Devlet kapısı

e-Devlet Kapısı, tüm kamu hizmetlerine tek bir noktadan erişim imkânı sağlayan büyük bir genel ağ sitesidir. Uygulamanın amacı kamu hizmetlerini, vatandaşlara bilgi ve iletişim teknolojileriyle etkin ve verimli bir şekilde sunmaktır (Görse1 6.5). e-Devlet Kapısı altyapısını kullanarak hizmet sunan pek çok kuruma ait birçok hizmetten siz de güvenle faydalanabilir, bu sayede zamanınızı ve paranızı boşa harcamamış olursunuz. Bu sayfa üzerindeki seçenekleri kullanarak ulaşmak istediğiniz bilgi, belge veya başvuru formuna hızla ulaşabilirsiniz. Örneğin e-Devlet Kapısı üzerinden sağlığınıza ile ilgili bilgilere ulaşabilir; ilaç, muayene ve randevu işlemlerinizi yönetebilirsiniz. Kamu kurum ve kuruluşları ya da firmalarla ilgili bilgi taleplerinizi, varsa şikâyetlerinizi yine e-Devlet Kapısı'ndan yapabilirsiniz. Kısacası e-Devlet Kapısı'nda eğitimden adalet, güvenlik, trafik ve ulaşım kadar pek çok alandaki hizmete kolayca ulaşabilirsiniz.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

1. Aşağıda logosu ve genel ağ adresleri verilmiş olan kurumların çalışma alanlarını araştırarak bulduğunuz bilgileri yazınız.

www.gsb.gov.tr

www.kultur.gov.tr

2. e-Devlet Kapısı'nın <https://www.turkiye.gov.tr/hizmetler> genel ağ adresini inceleyip hangi kurumlardan ne tür hizmetler alabileceğinizi araştırınız ve araştırma sonuçlarınızı arkadaşlarınızla paylaşınız.

Devletimiz, bizim temel ihtiyaçlarımızı karşılamakla sorumludur. Bununla birlikte toplumun eğitim, çevre, çocuk ve kadın hakları gibi sosyal ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gönüllü kişiler tarafından oluşturulan kuruluşlar da vardır. Bu kuruluşlar kanunlara uygun olarak kurulmak zorundadır. Bu kuruluşlarda gönüllü olarak çalışan farklı yaş ya da görevdeki kişiler maddi kazanç sağlama amacı gütmeyizler. Sivil toplum kuruluşları (STK) toplumun ihtiyaçlarını karşılamakla birlikte, çalışma yaptığı konularda toplumsal bilincin sağlanmasında da etkin bir rol oynar. Bu kuruluşlar aynı zamanda toplumsal dayanışma ile birlik ve beraberliği de güçlendiren kurumlardır (Görsel 6.6).

6.6 Yardım hazırlığı yapan Türk Kızılay görevlileri

Gelin şimdi bu sivil toplum kuruluşlarından bazılarının çalışma alanlarını birlikte inceleyelim.

Aşağıdaki haber metnini okuyunuz. Metinle ilgili soruyu cevaplayınız.

ÇEKÜL ÇEVRE VE KÜLTÜR DEĞERLERİNİ
KORUMA VE TANITMA VAKFI

ÇEKÜL ülkemizin doğal, tarihsel ve kültürel varlıklarını korumak amacıyla 1990 yılında vakıf statüsünde kuruldu. Kuruluşundan itibaren doğa, kültür, insan arasındaki yaşamsal uyumun savunucusu olan ÇEKÜL “Doğa ve Kültürle Varız” sloganıyla yaşama geçirdiği proje ve programlarla, en küçük yerleşme birimlerinden başlayıp tüm ülkeye açılan bir yaklaşımı benimsedi.

ÇEKÜL, kültürel dokunun korunarak geleceğe aktarılması amacıyla, koruma amaçlı kent planları hazırlanmasını, kentlerin eski mahallelerinde sağlıklaştırma çalışmaları ve geleneksel evlerde cephe düzenlemesi yapılmasını, tarihî yapı ve çarşıların onarılmasını, kent meydanlarının yeniden düzenlenmesini sağladı.

Vakıf ayrıca toprağı, yeşili, doğayı korumak amacıyla çeşitli faaliyetler sürdürmektedir.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (15.11.2018).

ÇEKÜL hangi alandaki toplumsal ihtiyacın karşılanmasına yönelik çalışmalar yapmaktadır?

Aşağıdaki haberi okuyup verilen soruyu cevaplayınız.

Darüşşafaka
1863
CEMİYET

Türkiye'nin eğitim alanındaki ilk sivil toplum kuruluşu olan Darüşşafaka Cemiyeti 1863 yılından beri faaliyetlerini sürdürüyor. Şefkat yuvası anlamına gelen Darüşşafaka; günümüzde annesi ya da babası hayatta olmayan, maddi olanakları yetersiz, yetenekli çocukları ailelerinden alıp 5. sınıftan liseyi bitirinceye kadar burslu ve yatılı eğitim veriyor. Darüşşafaka, üniversiteyi kazanan mezunlarına da burs desteğini sürdürüyor.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (15.11.2018).

Darüşşafaka Cemiyeti yaptığı çalışmalar ile hangi kurumun faaliyetlerine destek olmaktadır?

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıda logosu ve genel ağ adresi verilen sivil toplum kuruluşunu araştırarak çalışma alanını ve faaliyetlerini karşısında verilen boşluğa yazınız.

www.altinokta.org.tr

.....

.....

.....

.....

.....

2. YAŞADIĞIMIZ YERDE YÖNETİM

Evinizde faturaların ödenmesini takip eden, alışveriş listesini hazırlayan, evin iş ve işleyişiyle ilgili kararları alan birileri var mı? Bu kararlar alınıp uygulanmasaydı hayatınız nasıl olurdu? Düşüncelerinizi belirtiniz.

Toplumsal düzenin ve devlet işlerinin sürekliliğinin sağlanması, hizmetlerin vatandaşlara etkin bir şekilde ulaştırılması için yönetime ihtiyaç vardır. Ülkemiz yönetiminde en yetkili kurum Cumhurbaşkanlığıdır. Cumhurbaşkanı, devlet başkanı sıfatıyla anayasanın uygulanmasını, devlet organlarının düzenli ve uyumlu çalışmasını temin eder. Bu süreçte Cumhurbaşkanı'na bakanlıklar ve çeşitli kurullar yardımcı olur. Cumhurbaşkanlığı ve bakanlıklar başkentimiz Ankara'da bulunur. Kamu hizmetlerinin vatandaşlara daha rahat götürülebilmesi ve toplumun ihtiyaçlarının etkin bir şekilde karşılanabilmesi amacıyla ülkemizde il ve ilçe gibi yönetim birimleri oluşturulmuştur. Yaşadığımız yerdeki yöneticiler kanunların onlara verdiği yetki çerçevesinde görev aldıkları yerde yapılması gereken işleri planlarlar. Bu işleri kimlerin ne şekilde yapacağına karar verir ve bu işlerin yapılıp yapılmadığını takip ederler. Böylelikle toplumun ihtiyaçlarının aksamadan giderilmesini sağlarlar. Bu yöneticilerin bir kısmı, Cumhurbaşkanı tarafından görevlendirilir. Merkeze bağlı yönetim olarak adlandırılan bu yönetimde; illeri valiler, ilçeleri kaymakamlar yönetir. Ayrıca il ve ilçede sorunların yerinde görülüp bunlara daha hızlı çözüm bulunabilmesi için yerel yönetimler kurulmuştur. Belediyeler ve muhtarlıklar yerel yönetim birimleri arasında yer alır. Yerel yöneticiler seçimle işbaşına gelir. Muhtarlıklar hem merkezî yönetimin hem de yerel yönetimin önemli unsurlarından biridir. Bu yöneticiler, birlikte hareket ederek çalışır. İldeki en yüksek yönetici vali, ilçedeki en yüksek yönetici ise kaymakamdır. Kaymakamlar valilere bağlı olarak çalışır.

Bu bilgilerden yola çıkarak ülkemizde yönetim birimlerini şu şekilde şemalaştırabiliriz.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yaşadığınız yerdeki yöneticileri araştırarak isimlerini aşağıdaki tabloya yazınız.

Yaşadığınız Yerin Adı	Merkezî Yönetim Temsilcisi ve Adı	Yerel Yönetim Temsilcisi ve Adı
İl		
İlçe		
Köy/ Mahalle		

Vali, ili yöneten en yetkili kişidir. Bulunduğu il sınırları içinde yasaları ve hükümetin emirlerini uygular. Valiler, görevlerini kanunları esas alarak yerine getirir. İldeki resmî kurum ve kuruluşlar valiye bağlı olarak çalışır. Valiler tüm görev ve sorumluluklarını valiliğe bağlı bu kurum ve kuruluşlar aracılığı ile yerine getirir. Valiye bağlı kurumlardan bazıları şunlardır:

Valilerin görevlerinden bazıları şunlardır:

	Halkın huzur ve güven içerisinde yaşamasını sağlamak		Halkın tarım ve hayvancılık konusunda ki çalışmalarını desteklemek
	Eğitim ve öğretimin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve yöneticisi olduğu ilde varsa eğitimle ilgili sorunları çözmek		Turizmi yaygınlaştırmak, doğal ve kültürel varlıkların korunması ve tanıtılmasını sağlamak
	Sağlıkla ilgili faaliyetlerin düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamak ve yöneticisi olduğu ilde varsa sağlıkla ilgili sorunları çözmek		Ekonomik faaliyetlerin gelişmesini teşvik etmek ve ekonomik büyümeyi sağlayabilmek için projeler üretmek
	Aile kayıtlarının; nüfus, iş ve işlemlerinin düzenli tutulmasını sağlamak		Halkın sorunlarını dinleyerek onlara çözüm yolları üretmek

Merkeze bağılı yönetimin ilçelerdeki temsilcisi ise kaymakamlardır. Kaymakamlar da tıpkı valiler gibi merkezden atanır. Kaymakamlara çalışmalarında ilçelerdeki ilçe müdürlükleri (İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü, İlçe Emniyet Müdürlüğü ve benzeri kurumlar, yardımcı olur.

Kaymakamların görevlerinden bazıları şunlardır:

- ◆ İlçe sınırları içerisindeki resmî kurum ve kuruluşların çalışmalarını takip etmek
- ◆ İlçede kanunları ve Bakanlar Kurulunun kararlarını uygulamak
- ◆ İlçenin ulaşım, eğitim, sanayi gibi alanlarda kalkınması için çalışmalar yapmak
- ◆ İlçedeki vatandaşların istek ve şikâyetlerini dinlemek
- ◆ Vatandaşların ihtiyaçlarını tespit ederek eksiklerin giderilmesi için gerekli tedbirleri almak

İl ve ilçelerde halkın oyları ile seçilen belediye başkanları, yerel yönetimlerin önemli bir parçasını oluşturur.

Belediyelerin görevlerinden bazıları şunlardır:

- ◆ Bulundukları yerin yol, su, kanalizasyon gibi altyapı faaliyetlerini yürütür.
- ◆ Park ve yeşil alanların düzenleme ve bakımını sağlar. Çöpleri toplayıp çevre temizliği için gerekli önlemleri alır.
- ◆ Satılan ürünlerin sağlık koşullarına uygun olup olmadığının denetimini yapar.
- ◆ Eğitim, kültür, sanat ve spor faaliyetlerinin desteklenmesi de yine belediyeler tarafından yürütülen faaliyetlerdendir.

Aşağıdaki genel ağ haberlerini okuyarak belediyelerin çalışmalarını inceleyelim.

6.7 Sarıkamış Parkı

Kars Sarıkamış Belediyesi tarafından yapımı tamamlanarak hizmete giren park (Görsel 6.7), çocukları sevindirdi. Sarıkamış Belediyesinin İstasyon Mahallesi'nde yaklaşık 2 dönümlük arazi üzerine yaptığı parkta dinlenme yerleri, çocuk oyun parkı, voleybol, basketbol sahaları ile kültür fizik hareketlerinin yapılacağı spor alanları bulunuyor.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (28.07.2017).

6.8 Denetleme yapan zabıta ekipleri

Kepez Belediyesi Zabıta Müdürlüğü ekipleri (Görsel 6.8), ilçede tatlı ve ekmek üreten işletmeler başta olmak üzere, gıda üretim yerlerine gerçekleştirdiği denetimleri sıklaştırdı. Ramazan öncesi pidelerin gramajından üretimhanelerin temizliğine kadar birçok alanda denetimler yapan Kepez Belediyesi zabıta ekipleri, Ramazan Bayramı öncesi aynı yerleri tekrar denetleyerek vatandaşın bayram tatlılarının uygun ortamlarda üretilmesi için talimat verdi.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (21.06.2017).

6.9 Depolanan katı atıklar

Erzincan Belediyesi tarafından yapılacak çalışmalar ile katı atıklar (Görsel 6.9) depolanarak çevre kirliliğinin önüne geçilecek. Böylelikle geri dönüşüm için de önemli bir zemin hazırlanmış olacak.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (28.09.2014).

Muhtar ve ihtiyar heyeti, köy halkı tarafından seçilir. Muhtar seçiminde siyasi partiler aday gösteremez.

Köy muhtarının görevlerinden bazıları şunlardır:

- ◆ Köyün yol, köprü, çeşme vb. ortak mallarını inşa ettirir; bunların bakım ve onarımını yaptırır. Muhtar, köyde yapılması gereken işleri imece usulü ile gerçekleştirir.
- ◆ Merkezî yönetimin temsilcisi sıfatıyla da yasaları ve hükûmet emirlerini halka duyurur.
- ◆ Köyde meydana gelebilecek salgın hastalıklar için önlem alır ve halkı ikaz eder.
- ◆ Köyde dikkatini çeken şüpheli durumları güvenlik güçlerine iletir.
- ◆ Köyde doğan, ölen ve evlenen kişileri kayda geçirir.

Muhtarlık bulunan diğer yerleşim birimi de mahallelerdir. Mahalle muhtarı, mahalle sakinlerinin oyu ile seçilir. Her mahallede bir muhtar bulunur.

Mahalle muhtarlarının görevlerinden bazıları şunlardır:

- ◆ Seçim dönemlerinde sandık seçim kuruluna girip kurula yardımcı bulunur.
- ◆ Askerlik dönemine giren gençlerin adlarından liste oluşturup bunu duyurur.
- ◆ Salgın ve bulaşıcı hastalık durumlarını yetkililere iletir.
- ◆ Seçmen kâğıtlarını ilgili kişilere ulaştırır.
- ◆ Mahallede gördüğü ihtiyaçları belediye, kaymakamlık gibi kurumlara bildirir.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yaşadığınız yerde bulunan İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü'nün çalışmalarını araştırarak ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

.....

.....

.....

3. TEMEL HAKLARIMIZ

Temel hak kavramından ne anlıyorsunuz? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Duygusal ve akıllı bir varlık olan insan, sahip olduğu özellikleri koruyup geliştirebilmesi ve insan onuruna yakışır bir hayat sürdürebilmesi için devredilemez ve vazgeçilemez bazı haklara sahiptir. Şimdi bireyin insana yakışır şekilde yaşayabilmesini sağlayan temel haklarımızdan bazı- larını öğreneceğiz. Ülkemizde temel haklarımız anayasa ile güvence altına alınmıştır. Anaya- sa'mızın 12. maddesinde **"Herkes; kişiliğine bağlı, dokunulamaz, devredilemez, vazgeçile- mez, temel hak ve hürriyetlere sahiptir."** şeklinde bu anlayış ortaya konmuştur. Ülkemizde çı- kartılan yasaların Anayasa'ya uygun olup olmadığı Anayasa Mahkemesi (Görsel 6.10) tarafından denetlenir.

6.10 T.C. Anayasa Mahkemesi-Ankara

Aşağıdaki gazete haberini okuyunuz. Haberle ilgili soruyu cevaplayınız.

6.11 Proje uygulamasına ait bir resim

Antalya'da ilk kez hayata geçirilen proje ile 5-13 yaş arasındaki çocuklara çeşitli oyun, re- sim ve etkinliklerle kendi hakları öğretiliyor (Görsel 6.11). Böylelikle çocukların kendileriyle ilgili konularda doğru karar alma becerileri ge- liştiriliyor.

Antalya Büyükşehir Belediyesi tarafından gerçekleştirilen projeye çocuklar için bilinç- lendirme programı başlatıldı. Bilinçli bir toplum yetiştirmek amacı taşıyan program Bü- yükşehir Belediyesi Aile Eğitim Merkezlerinde yürütülüyor. Eğitime katılan çocuklar ken- di haklarını daha küçükken oyun ve etkinliklerle öğreniyor.

Gazete haberi, 27.10.2015 (Düzenlenmiştir.)

Böyle bir projede yer alsanız çocuklara öncelikle hangi haklarından bahsedersiniz? Ne- den?

Anayasa'mızda yer alan temel haklarımızdan bazıları şunlardır.

6.12 Yeni doğmuş bebek

Madde 20 - Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz (Görsel 6.13).

6.14 Haberleşme araçları

Madde 25 - Herkes, düşünce ve kanaat hürriyetine sahiptir. Her ne sebep ve amaçla olursa olsun kimse, düşünce ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; düşünce ve kanaatleri sebebiyle kınanamaz ve suçlanamaz (Görsel 6.15).

6.16 Öğrenme hakkını kullanan birey

Madde 67 - Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak, seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir (Görsel 6.17).

6.13 Özel hayatın gizliliği önemlidir.

Madde 22 - Herkes, haberleşme hürriyetine sahiptir. Haberleşmenin gizliliği esastır (Görsel 6.14).

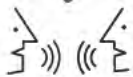
6.15 Düşüncelerini ifade eden bireyler

Madde 27 - Herkes, bilim ve sanatı serbestçe öğrenme ve öğretme, açıklama, yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir (Görsel 6.16).

6.17 Seçim sandığı

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası s.23-38. (Düzenlenmiştir.)

Anayasa'mız haklarımızı güvence altına almakla kalmamış, hak ihaline maruz kaldığımız durumlar olursa bu sorunların çözülebilmesi için mahkemeye başvurabilme hakkımızı da güvence altına almıştır. (T.C. Anayasası Madde 36)

Hakkımızı ve hak arama yollarını bilmek, sorunlarımızı hukuk kuralları çerçevesinde çözmek neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Teneffüste hangi oyunu oynayacağınıza sürekli aynı kişinin karar vermesi hoşunuza gider mi? Neden? Hepiniz her gün kendinizle ilgili pek çok karar verirsiniz: Ne yemek yiyeceğiniz, ne giyineceğiniz, ne zaman hangi dersleri çalışacağınız, ne zaman oyun oynayacağınız gibi. Bazen sizi ilgilendiren konularla ilgili kararları başkaları ile birlikte almanız gerekir. Örneğin hafta sonu tatilinizi nasıl geçireceğinize ailenizle birlikte karar verirken sınıf temsilcinizin kim olacağına arkadaşlarınızla birlikte karar vermeniz gerekir. Bu tür durumlarda düşüncelerinizi açık bir şekilde ifade etmeniz, sessiz kalmamanız gerekir. Sessiz kalır, istek ve ihtiyaçlarınızı dile getirmezseniz sizin adınıza başkaları karar verebilir. Bu durumda düşünce ve ifade özgürlüğünüzü kullanmamış olursunuz.

Sizi ilgilendiren konularda sessiz kalmak yerine düşüncelerinizi ifade etmelisiniz. Zaten **Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. maddesine** göre sizi ilgilendiren her konuda görüşlerinizi serbestçe ifade etme ve görüşlerinizin dikkate alınmasını isteme hakkına sahipsiniz. Başkalarına zarar vermemek şartıyla duygu ve düşüncelerinizi istediğiniz şekilde açıklamaya, kendi düşüncenizi geliştirmeye hakkınız var. Görüşlerinizi konuşarak, yazarak, şarkı söyleyerek, resim yaparak ifade edebilirsiniz. Bunu yaparken başkalarının düşüncelerine saygı duyup onların da kendilerini ifade etmelerine imkân vermelisiniz.

Ailenizde, sınıfınızda, okulunuzda sizinle ilgili kararlar alınırken de düşüncelerinizi açıkça ifade etmelisiniz. Bunu yaparak hem kararlara katkıda bulunmuş hem de kararlarınızın sorumluluğunu almış olursunuz. Bu şekilde katılım hakkınızı da kullanırsınız. Aslında günlük hayatınızda katılım hakkınızı pek çok şekilde kullanıyorsunuz. Sınıf ve okul temsilcisi seçimlerinde, sosyal kulüp faaliyetlerinde bu hakkınızı kullanıyorsunuz. Bunun yanında ilginizi çeken konularda çalışma yapmak ya da ortak sorunlarınız konusunda çözüm bulabilmek için arkadaşlarınızla bir araya gelmek, onlarla konuşmak, çalışmalar yapmak katılım hakkınızdır. Çevrenizde gördüğünüz sorunları yetkililere iletmek de katılım hakkınızı kullanmanın bir başka çeşididir.

6.18 Oy kullanan vatandaş

Katılım hakkınızı şu anda kendinizi ilgilendiren konularda kullanabiliyorken 18 yaşını doldurduğunuzda ülkemiz için de kullanabileceksiniz. 18 yaşını doldurduğunuzda ülkemizin yönetimi ile ilgili kararlarınızı yerel ve genel seçimlerde oyunuzu kullanarak verebileceksiniz. (Görsel 6.18) Nitekim Anayasa'mızın 67. maddesinde **"Vatandaşlar, kanunda gösterilen şartlara uygun olarak seçme, seçilme ve bağımsız olarak veya bir siyasi parti içinde siyasi faaliyette bulunma ve halk oylamasına katılma hakkına sahiptir."** denilmektedir.

Ülkemizde, Atatürk'ün girişimiyle kadınlara siyasal yaşama katılmaları için pek çok Avrupa ülkesinden önce seçme ve seçilme hakkı verildi. Kadınlara 3 Nisan 1930'da belediyelerde, 26 Ekim 1933'te köy ihtiyar heyeti ve muhtarlık seçimlerinde, 5 Aralık 1934'te ise Türkiye Büyük Millet Meclisinde seçme ve seçilme hakkı tanınmıştır. Bakın Atatürk bu konuyu nasıl ele alıyor.

Bu karar, Türk kadınına sosyal ve siyasal yaşamda bütün milletlerin üstünde yer vermiştir. Türk kadını evdeki uygar yerini yetkiyle almış, iş yaşamının her aşamasında başarılar göstermiştir. Siyasal yaşamda belediye seçimlerinde deneyimini gösteren Türk kadını, bu kere de milletvekili seçme ve seçilme suretiyle haklarının en büyüğünü elde etmiş bulunuyor. Uygar memleket-

lerin birçoğunda kadından esirgenen bu hak, bugün Türk kadınının elindedir ve onu yetki ve başarıyla kullanacaktır.

Prof.Dr. Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri* s. 231. (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Katılım ve düşünce özgürlüğü hakkının önemini anlatan bir yazı yazınız. Yazdığınız yazıyı arkadaşlarınızla paylaşınız.

4. BİZİ BİZ YAPAN SEMBOLLER

“Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım!” Mehmet Âkif Ersoy tarafından yazılan İstiklâl Marşı’mızın bu dizesinde vurgulanmak istenen düşünce nedir? Yorumlayınız.

Bağımsızlık, bir devletin veya milletin başka hiçbir gücün kontrolü altında kalmaksızın yaşaması ve geleceğine karar vermesini, ülkenin iç ve dış işlerinde halkının ve yöneticilerinin tek söz sahibi olmasını ifade etmektedir. Tarih boyunca birçok devlet kuran milletimiz bu devletlerin yönetimi altında bağımsız ve özgür yaşamını sürdürmüştür. I. Dünya Savaşı sonrasında düşman işgaline uğrayan ülkemizin bağımsızlığı tehlikeye düşmüştür. Mustafa Kemal ve silah arkadaşlarının halkımızla birlikte verdiği Millî Mücadele (Görsel 6.19) ile yurdumuz işgalden kurtarılmış, ardından millet egemenliğine dayanan yeni Türk devletinin temelleri 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet’in ilanı ile atılmıştır. Bu durum Anayasa’mızda “**Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir. Türk Milleti, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organları eliyle kullanır. Egemenliğin kullanılması, hiçbir surette hiçbir kişiye, zümreye veya sınıfa bırakılamaz. Hiçbir kimse veya organ kaynağını Anayasadan almayan bir Devlet yetkisi kullanamaz.**” (Madde: 6) hükmü ile yer almaktadır.

6.19 Şerife Bacı Anıtı-Kastamonu

Semboller, kendilerine belli bir anlam yüklenen somut nesne ya da işaretlerdir. Trafik levhalarından tutun da matematik işlemi yaparken kullandığımız işaretlere kadar her gün birçok sembole karşılarız. Bazı semboller evrensel nitelik kazanmıştır. Bir anlamda da uluslararası dil gibidir. Dünyanın neresine giderseniz gidin o işareti gördüğünüzde aynı şeyi anlarsınız. Bazı semboller ise ülkeden ülkeye farklılık gösterir. Örneğin her ülkenin bayrağı o ülkeyi tanımlayan farklı semboller taşır. Bayrak aynı zamanda ülkelerin bağımsızlık sembollerinden biridir (Görsel 6.20).

6.20 Türk bayrağını taşıyan gelecek nesiller

Bayrak, bizim için de bağımsızlık sembolüdür. İçinde vatan sevgisi, özgürlük mücadelesi gibi birçok anlam barındırır. Bizim için bayrak koskoca bir tarihin sığıldığı kırmızı bir denizdir. Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde Anadolu halkının verdiği mücadelenin onurlu ay yıldızını taşıyor göğsünde. Her bir ilmeğinde düşmana karşı şehit düşen genç, yaşlı, kadın, erkek ve çocukların kanının damlası vardır. Yokluğa, yoksulluğa ve bütün olumsuzluklara rağmen kocaman yüreklerini ortaya koyarak özgürlük uğruna, vatan, millet aşkına tek yürek olabilmenin adıdır bayrak. Üzerine dikildiği toprak parçasını vatan yapandır. Gidip de dönmeyenin ardından “Vatan sağ olsun.” diyebilenlerin göğsünde taşıdığı baş tacıdır. Ölüme değil de şenliğe gider gibi yaşlarından büyük cesaretleri, kalplerinden taşan millet sevgisi ile savaşan Mehmetçiklerin onurudur, gururudur. Bugün güzel vatanımızda dalgalanan bayrağımız tüm dünyaya bağımsız bir devlet olarak yaşayacağımızı kabul ettirmemizin sembolüdür.

Bu nedenle bayrak Türk milletinin mutluluğunda, kederinde, sevincinde her anında yanındadır. Anadolu’da düğün evlerine bayrak asılır. Millî bayramlarımızda ya da uluslararası spor müsabakalarında alınan başarılar sonrasında sokak ve caddelerimiz gelincik tarlası gibi olur.

Bayrak sevgisi sanatın birçok alanına da konu olmuştur. Bayrak sevgisini konu edinen birçok şiir kaleme alınmıştır. Bunlardan biri de Arif Nihat Asya tarafından yazılan “Bayrak” şiiridir.

Bayrak

*Ey mavi göklerin beyaz ve kırmızı süsü
Kız kardeşimin gelinliği, şehidimin son örtüsü,
Işık ışık, dalga dalga bayrağım,
Senin destanını okudum, senin destanını
yazacağım,
Ey şimdi süzgün, rüzgârlarda dalgacı;
Barışın güvercini, savaşın kartalı
Yüksek yerlerde açan çiçeğim
Senin altında doğdum,
Senin altında öleceğim.*

Arif Nihat ASYA

Kahramanlık Şiirleri Antolojisi, s. 286 (Kısaltılmıştır.)

Anayasa’mızın 7. maddesinde yer alan “Türk Bayrağı Kanunu”nu araştırarak ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

Bağımsızlık sembollerinden biri de ülkelerin millî marşlarıdır. Millî marşlar resmî törenlerde, spor karşılaşmalarında, elçi kabullerinde çalınır. Bizim millî marşımız “İstiklâl Marşı”dır. İstiklâl Marşı’mız Anadolu’da Millî Mücadele’nin devam ettiği sırada Mehmet Âkif Ersoy tarafından kaleme alınmıştır. Şair, Kurtuluş Savaşı’nın kazanılacağına olan inancını, milletimizin vatan toprağına ve bağımsızlığına olan bağlılığını dile getirmiştir.

İstiklâl Marşı'mızın yazılış hikâyesini okuyalım.

6.21 Mehmet Âkif ERSOY

Millî Mücadele Dönemi'nde hem cephelerde savaşan askerlere moral vermek hem de halkın ve askerlerin maneviyatını güçlendirmek için bir millî marşın yazılmasına karar verilir. Millî marş için düzenlenen yarışmada ödül olmasından hoşlanmayan Mehmet Âkif Ersoy (*Görse! 6.21*), yarışmaya katılmak istemez. Yarışmaya 500'den fazla şiir gelir ama hiçbiri beğenilmez. Bunun üzerine dönemin Eğitim Bakanı, Mehmet Âkif'e mektup göndererek yarışmaya katılmasını ister. İkramiyeyi bir hayır kurumuna verebileceklerini söyleyince Mehmet Âkif, İstiklâl Marşı'nı yazar. 12 Mart 1921'de Büyük Millet Meclisinde okunan şiir büyük bir coşkuyla kabul edilmiştir. Mehmet Âkif, kazandığı beş yüz liralık ödülü yoksul kadın ve çocuklara iş öğretmek için bir vakıfa bağışlamıştır.

Prof. Dr. Erdoğan Başer, *Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri* (1920-1960), s. 87-88 (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Bayrağımız ya da İstiklâl Marşı'mızın sizde uyandırdığı duyguları aşağıdaki alana şiir ya da düzyazı şeklinde ifade ediniz.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Merhaba arkadaşlar. Ben Kayseri ilinin Yahyalı ilçesinde belediye başkanlığı görevini üstlendim. Halkın yol, su kanalizasyon hizmetlerinin aksamamasını sağladım. Çöplerin zamanında toplanmasını sağlar, cadde ve sokakların temizliğini yaptırıyorum. Halkın nikâh, cenaze işlerinin görülmesi ve toplu taşıma hizmetinin verilmesini sağladım.

Buna göre belediye başkanının;

- I. altyapı,
- II. adalet,
- III. ulaşım,
- IV. temizlik

alanlarından hangileriyle ilgili görevler yaptığı söylenebilir?

- A) I ve II.   B) II ve IV.   C) I, III ve IV.   D) I, II, III ve IV.

2. Törenlerde, millî bayramlarda ve spor müsabakalarında millî marşımız okunur. Uluslararası spor müsabakalarında sporcularımız dereceye girdiklerinde bayrağımız göndere çekilir. Millet olarak bu tabloyu gördüğümüzde gurur duyarız.

Buna göre İstiklal Marşı ve bayrağımızla ilgili olarak

- I. Birlik ve beraberliğimizi güçlendirir.
- II. Başarı sağlandığında bayrağımız göndere çekilir.
- III. Uluslararası alanda millî gurur kaynağımız olmaktadır.

ifadelerinden hangileri doğrudur?

- A) Yalnız I.   B) Yalnız II.   C) I ve III.   D) I, II ve III.

3. Belediye Başkanı Fırat Bey, halka ve gençlere dönük kurslarda yüzlerce kişiye ahşap teknolojisi, yağlı boya resim, ney ve bağlama kursları verdiklerini söyledi. Fırat Bey bundan sonraki yıllarda ise yüzme, basketbol ve okçuluk kurslarının da açılacağını söyleyerek gençlere müjdeyi verdi.

Belediye başkanının bu faaliyetleri aşağıdaki görevlerinden hangisiyle ilgilidir?

- A) Kültür, spor ve sanat alanlarında vatandaşlarına hizmet etmek
- B) Toplu taşıma araçlarıyla halkın ulaşım imkânlarını sağlamak ve geliştirmek
- C) Kanalizasyon, yolların bakım ve onarımı, doğal gaz, su dağıtımı gibi altyapı hizmetlerini sunmak
- D) Toplumun sağlıklı ve temiz bir çevrede yaşaması için çalışmak, parkları bahçeleri düzenlemek

4. Bireyler fikirlerini ve inançlarını hiçbir baskıya uğramadan özgürce ifade edebilmelidir.

Bu cümlede aşağıdaki haklardan hangisi vurgulanmıştır?

- A) Düşünce özgürlüğü
- B) Katılım hakkı
- C) Haberleşme özgürlüğü
- D) Seyahat özgürlüğü

B. Aşağıdaki cümlelerde boş bırakılan yerleri verilen ifadelerden uygun olanı ile tamamlayınız.

sağlık	Anayasa	gönüllülük	TEMA
yerel	seçme ve seçilme	maaş	merkezî

1. Hastaneler ve aile sağlık merkezleri toplumun ..... alanındaki ihtiyaçlarını karşılar.
2. 18 yaşını dolduran Türk vatandaşları ..... hakkını kullanabilir.
3. Temel hak ve özgürlüklerimiz ..... ile güvence altına alınmıştır.
4. Muhtarlar ve belediye başkanları ..... yönetim içerisinde yer alırlar.
5. .... doğal varlıkların ve çevrenin korunması için mücadele eden bir sivil toplum kuruluşudur.
6. Sivil toplum örgütleri ..... esasına göre çalışır.
7. Vali ve kaymakamlar ..... yönetim içerisinde yer alır.

C. Aşağıdaki toplumsal ihtiyaçların altına, bu ihtiyaçları karşılamak için faaliyet gösteren kurumlardan ikişer örnek yazınız.

Eğitim	Sağlık	Güvenlik	Adalet	Ulaşım
■	■	■	■	■ .....
■	■	■	■	■ .....

Ç. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Millî egemenlik ve bağımsızlık sembollerimiz, geleceğimiz için neden önemlidir?
2. Günlük yaşamınızda katılım hakkı ve düşünce özgürlüğünü nasıl kullanıyorsunuz? Örneklerle açıklayınız.
3. Yaşadığınız yerde faaliyet gösteren resmî kurumlar hangileridir? Bunlar hangi alandaki ihtiyaçların giderilmesi için faaliyet göstermektedir?
4. Sivil toplum örgütleri ve resmî kurumların benzer ve farklı yönlerini içeren bir şema hazırlayınız.

7. ÜNİTE

BU DÜNYA HEPİMİZİN

KONULAR

1. EKONOMİYE KATKIMIZ
  2. İLETİŞİM VE ULAŞIMIN TİCARETE ETKİSİ
  3. BARIŞA GİDEN YOLCULUK
  4. GEÇMİŞTEN GELECEĞE ARMAĞAN: ORTAK MİRAS
- ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

Bu ünite de sevgi, saygı, barış ve kültürel mirasa duyarlılık değerleri işlenmiştir.

NELER ÖĞENECEĞİZ?

- Yaşadığımız yerin ve çevremizin ülkemiz ile diğer ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerdeki rolünü araştıracağız.
- Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışacağız.
- Turizmin uluslararası ilişkilerdeki önemini açıklayacağız.
- Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler vereceğiz.

1. EKONOMİYE KATKIMIZ

Çikolatanın ham maddesi olan kakao ağacı Türkiye’de yetişmez. O hâlde, ülkemizde çikolata nasıl üretiliyor?

Ülkelerin iklimi, bitki örtüsü, yer altı ve yer üstü kaynakları farklılıklar gösterir. Ülkeler, kendi ülkelerinde üretilemeyen ürünleri ya da olmayan kaynakları başka ülkelerden alırken kendi ürettikleri tüketim fazlası ürünleri ya da kaynakları da başka ülkelere satarlar. Ülkeler arasındaki kaynak ve ihtiyaç farklılıklarına bağlı olarak ortaya çıkan bu alışveriş dış ticareti doğurur (Görsel 7.1). Türkiye yer altı ve yer üstü kaynakları bakımından oldukça zengin olan ülkelerden biridir. Ülkemiz bu kaynaklarıyla kendi ihtiyaçlarını büyük ölçüde karşılamakta, ihtiyaç fazlası ürünleri de başka ülkelere satmaktadır. Yurt dışına ürün satış işlemine “ihracat”, yurt dışından ürün alım işlemine ise “ithalat” denir. Aşağıda T.C. Ticaret Bakanlığı’nızın tarım, gıda ve sanayi sektörleri verilerine göre hazırladığı ülkemiz ihracatında önemli yere sahip sanayi ve tarım ürünlerinin listesi verilmiştir.

7.1 Ülkeler arası ticaret

Ülkemiz İhracatında Önemli Yere Sahip Sanayi ve Tarım Ürünleri		
Sanayi Ürünleri		Tarım Ürünleri
⇒ Altın ve diğer mücevherat	⇒ Madencilik	⇒ Antep fıstığı
⇒ Ambalaj	⇒ Mobilya	⇒ Baharat ve çay
⇒ Ayakkabı	⇒ Oto ana-yan sanayisi	⇒ Bisküvi
⇒ Boya	⇒ Pompa ve kompresörler	⇒ Fındık ve mamulleri
⇒ Cam ve seramik inşaat malzemeleri	⇒ Takım tezgâhları	⇒ Hububat
⇒ Demir-çelik, demir-çelikten eşya	⇒ Tarım alet ve makineleri	⇒ Kanatlı hayvan eti
⇒ Deri ve deri mamulleri	⇒ Teknik tekstiller	⇒ Meyve
⇒ Doğal taşlar	⇒ Tekstil yan sanayisi	⇒ Makarna
⇒ Elektrikli makine ve kablolar	⇒ Temizlik maddeleri	⇒ Meyve suları
⇒ Ev tekstili	⇒ Çimento	⇒ Yaş meyve ve sebze
⇒ Gemi inşa sanayisi	⇒ İlaç ve eczacılık	⇒ Zeytinyağı
⇒ Gıda işleme makineleri	⇒ İnşaat malzemeleri	⇒ Şekerli ve çikolatalı mamuller
⇒ Halı		
⇒ Hazır giyim		
⇒ Kimya, kozmetik		

www.ekonomi.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

Yukarıdaki listeyi inceleyerek yaşadığınız yerde, adı geçen sanayi ve tarım sektörü alanlarında faaliyetlerin olup olmadığını araştırınız. Bunun üzerinde etkili olan unsurları arkadaşlarınızla paylaşınız.

Yaşadığımız yerlerin yer altı ve yer üstü kaynaklarındaki farklılık, ülkeler arası ekonomik ilişkilerde bu yerleri bazı yönleri ile ön plana çıkarır. Şimdi bunları birlikte inceleyelim.

7.2 Tekstil ürünleri

Tekstil sanayi ve ihracatının geliştiği başlıca iller Bursa, Denizli, İstanbul, İzmir ve Uşak'tır. Bursa özellikle havlu, tül ve çarşaf üretiminin; Denizli havlu ve çarşaf üretiminin; Uşak battaniye üretiminin; İstanbul ise tül ve çarşaf üretiminin yoğun olduğu illerdir. Bu illerimizde üretilen tekstil (Görsel 7.2) ürünleri Almanya, Fransa, ABD, İngiltere ve Hollanda gibi dünyanın birçok yerine pazarlanmaktadır.

www.ekonomi.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

7.3 Seramik ürünleri

Türkiye seramik ürünleri üretiminde dünyada 9, bu ürünlerin ihracatında dünyada 4. sırada yer almaktadır. Tesislerin yaklaşık %50'si Bilecik, Eskişehir ve Kütahya illerinde bulunmaktadır. Ülkemiz, seramik gereçlerinde (Görsel 7.3) Avrupa'daki en büyük üretici ve ihracatçı ülkedir. Dünya üretiminin %10'una yakını ülkemizde gerçekleşmektedir. Seramik fabrikaları yukarıda adı geçen illerin yanı sıra Çanakkale, Tekirdağ, İstanbul, Kocaeli, Sakarya, Manisa, İzmir, Çorum, Zonguldak, Ordu ve Kayseri illerinde de yer almaktadır.

www.ekonomi.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

7.4 Fındık

Türkiye hâlihazırda dünyanın en büyük fındık ihracatçısı konumundadır (Görsel 7.4). 1980'li yıllara kadar ihracatın %90'ını işlenmemiş fındık oluştururken günümüzde yaklaşık 28 çeşit işlenmiş fındık ürünü dünyanın çeşitli ülkelerine ihraç edilmektedir. Ordu, Giresun, Samsun, Sakarya, Düzce, Trabzon ve Zonguldak fındık üreten illerimiz arasındadır. Türkiye'nin fındık ihracatında, başlıca çikolata imalatçısı firmaların bulunduğu Avrupa Birliği ülkeleri (Almanya, İtalya, Fransa vb.) yaklaşık %75'lik bir paya sahiptir.

www.ekonomi.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

Gerek ekonomik kalkınma gerekse sosyal ve kültürel gelişmenin en önemli unsurlarından biri de ulaşımdır. Toplumun ulaştırma imkânları ne ölçüde yaygın, konforlu ve hızlı ise sosyal ve ekonomik gelişme de o ölçüde hızlı olur. Türkiye, üç kıtanın birbirine bağlandığı bir noktada, ticaret açısından son derece önemli bir bölgede yer almaktadır. Bazı şehirlerimiz, ulaşım açısından elverişli konumlarına bağlı olarak ülkeler arası ticari ilişkilerde ön plana çıkar.

Aşağıdaki haberi okuyunuz. Haberle ilgili soruları cevaplayınız.

7.5 Kocaeli'den bir görünüm

KOCAELİ TİCARETİN KAVŞAK NOKTASI

... Son 6 ayda Kocaeli'de (Görsel 7.5) açılan şirket sayısı %4 arttı. Bu ilden yapılan ihracat ise %39 arttı. Son 10 yılda Türkiye'nin en büyük 1.000 şirketi içerisinde Kocaeli'den 64 şirketimiz var.

Ticaret Bakanı konuşmasında şu ifadelere yer verdi: "Kocaeli, bulunduğu coğrafi konum itibarıyla, bir sanayi ve limanlar kenti olması sebebiyle ticarete gelişme sağlayarak Türkiye'nin gelişimine katkı sağladı."

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (05.07.2017).

1. Kocaeli'nin gelişmesinde ulaşımın etkisi olmuş mudur?
2. Sizin yaşadığınız yer ulaşım açısından nasıldır? Bu durum yaşadığınız yerdeki ekonomik hayatı nasıl etkiliyor?

Anadolu coğrafyasının içinde barındırdığı doğal, tarihî ve kültürel zenginlik Türkiye'yi turizm alanında önemli bir ülke hâline getirmiştir (Görsel 7.6). Turizm faaliyetleri, ülkemizin kültür mirasını korumak, yaşatmak ve tanıtmak için önemli fırsatlar barındırır. Özellikle küçük tarihî kentler için yeni yatırım ve iş olanaklarını beraberinde getirir.

Nevşehir, Hatay, Mardin ve Şanlıurfa gibi şehirler yabancı misafirleri ağırlayarak ülkeler arası ekonomik ilişkilerde turizm alanında ön plana çıkmaktadır.

7.6 Kültürel zenginlik unsurlarımızdan Türk kahvesi

Siz de <https://www.kulturportali.gov.tr/> adresinden, yaşadığınız şehrin kültürel zenginliklerini araştırınız. Yaşadığınız şehrin kültürel zenginlikleri ekonomik yaşamı nasıl etkiliyor? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Ülkemiz son yıllarda eğitim alanında da önemli başarılarla imza atmıştır. Eğitim imkânlarının geliştiği başta İstanbul, Ankara, İzmir, Eskişehir ve Bursa olmak üzere birçok şehrimiz dünyanın farklı bölgelerinden gelen öğrencilere ev sahipliği yapmaktadır.

Türkiye'deki yabancı öğrenci sayısı 795 bin 692'ye ulaştı

7.7 Eğitim gören bireyler

İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğünce hazırlanan “2016 Türkiye Göç Raporu”nun “Yabancılar” başlıklı bölümünde Türkiye’de öğrenim gören yabancı öğrencilere ilişkin bilgilere yer verildi (Görsel 7.7).

Rapora göre, MEB’e bağlı eğitim kurumlarında 232 bin 714, üniversitelerde 103 bin 727 ve geçici eğitim merkezlerinde de 459 bin 521 kişi olmak üzere Türkiye’de eğitim alan yabancı öğrenci sayısı 795 bin 962’ye ulaştı.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (04.05.2017).

Türkiye’deki üniversitelere ilgi artıyor

7.8 Tanıtım toplantısı yapan görevli

Almanya’nın Köln kentinde yapılan toplantıda Avrupalı gençlere Türkiye’deki yüksek öğrenim imkânları hakkında bilgi veren görevli (Görsel 7.8), Avrupalı gençlerin Türk üniversitelerine ilgisinin her geçen gün daha da arttığını söyledi. Bu durumun başlıca nedeninin ise Türk üniversitelerindeki kalitenin artması olduğunu ifade etti.

Gazete haberi, 14.09.2015 (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Yaşadığınız ilin ülkeler arası ekonomik ilişkilerde ön plana çıkan yönleri ile ilgili bir araştırma yapınız. Araştırmanızın sonuçlarını aşağıdaki boşluğa yazınız.

.....

.....

.....

.....

.....

2. İLETİŞİM VE ULAŞIMIN TİCARETE ETKİSİ

Sizce tekerleğin icadı hayatımızı hangi alanlarda kolaylaştırmıştır?

Ulaşım, günlük yaşantımızın vazgeçilmez bir parçası olup ekonomik ve sosyal yönden toplumları etkileyen bir yapıya sahiptir. Geçmişte insanlar bir yerlere yürüyerek ya da hayvanların sırtında gidiyorlardı. Bir yerden bir yere yük taşımak ise çok zordu. İnsanlar, yüklerini ya sırtlarında ya da hayvanların yardımı ile taşımak zorundaydılar. İnsanlığın dönüm noktalarından biri olarak kabul edilen tekerleğin bulunmasıyla insanlar, yüklerini basit de olsa bir araca yüklemeyi başarmış; böylece bir noktadan diğer bir noktaya daha çabuk ve daha kolay ulaşmışlardır. Üretimin artması taşımacılık ihtiyacını artırarak mal ve eşyanın taşınmasını özel bir alan hâline getirmiştir.

7.9 Kara yolu ulaşımı

Ham maddelerin üretim merkezlerine, orada üretilen ürünlerin de tüketiciye teslimi için ulaştırma-ya gereksinim duyulmaktadır. Ulaşım, üretim ve tüketim arasında köprü oluşturmasıyla ekonominin önemli unsurlarından biridir (Görsel 7.9).

Ulaşım hem ülke içinde hem de ülkeler arası ekonomik faaliyetlerde önemli bir konumdadır. Ulaşımında meydana gelen bir aksama hem ulaşım firmalarını hem de tüketicileri etkileyen olumsuzluklara yol açmaktadır.

Aşağıdaki gazete haberini okuyunuz. Haberle ilgili verilen soruları cevaplayınız.

Kamyon kaldırılma devrildi, tonlarca domates çevreye saçıldı

7.10 Kaza yapan domates kamyonu

Bursa'nın Orhangazi ilçesinde, domates yüklü kamyon, otomobile çarptıktan sonra kontrolden çıkarak kaldırılma devrildi (Görsel 7.10). Kazada kamyon sürücüsü yaralanırken tonlarca domates yola saçıldı. Uzun uğraşlardan sonra yol temizlenerek yeniden trafiğe açıldı.

Gazete haberi, 18.06.2017 (Düzenlenmiştir.)

1. Ürünün teslim edilmesini bekleyen firmanın yöneticisi yerinde siz olsanız ne yapardınız?
2. Haberdan yola çıkarak ulaşım faaliyetlerinin ekonomiye etkisini yorumlayınız.

7.11 Kara, deniz ve hava yolu taşımacılıkları

Ulaşımın emniyetli ve ucuz bir şekilde yapılması ticareti canlandırır. Uluslararası ticarete deniz yolu taşımacılığı büyük bir öneme sahiptir. Çünkü deniz yolu ile taşımacılıkta 1 birim olan maliyet; demir yolunda 2,5, kara yolunda 4, hava yolunda ise 12'dir (Görsel 7.11). Türkiye dış ticaretinin büyük bir bölümü deniz yoluyla yapmaktadır. Deniz yolunun karadaki en uygun devamı ise demir yoludur. Ülkemizde yük ve yolcu taşımacılığının büyük çoğunluğu kara yolundan yapılmakla birlikte hayata geçirilen demir yolu projeleri ulaşımda çeşitliliği artırmaktadır. Ulaşım sistem ve olanakları hem ülkelerin ekonomik faaliyetlerini hem de diğer ülkelerle ilişkilerini etkiler. Bu durumu yansıtan aşağıdaki haberi birlikte okuyalım.

7.12 Demir İpek Yolu Projesi'nin Açılış Töreni

“Bakü-Tiflis-Kars (BTK) Demir Yolu Hattı” Azerbaycan’da düzenlenen törenle açıldı.

T.C. Ulaştırma ve Altyapı Bakanı yaptığı açıklamada, “Demir İpek Yolu” olarak adlandırılan Bakü-Tiflis-Kars Demir Yolu Projesi’nin Türkiye için büyük önem taşıdığını söyledi (Görsel 7.12). Projeye

Londra’dan kalkan bir trenin Pekin’e kadar kesintisiz gidebileceğini belirten Bakan, Demir İpek Yolu’nun güzergâhtaki ülkelere ve bölgeye çok ciddi katkı sağlayacağını söyledi. Hatta Orta Doğu’yu Marmaray üzerinden Avrupa’ya bağlayan demir yolu ağı sayesinde Türkiye’nin Asya, Kafkasya ve Avrupa ülkeleri arasında ulaşımı daha kolay olacak. Bakü-Tiflis-Kars demir yolu bağlantısıyla uluslararası taşıma potansiyeli yıllık 50 milyon tona ulaşacak. Hattın hizmete açılmasıyla 1 milyon yolcu ve 6,5 milyon ton yük taşınabilecek. Bakan, hattın bölgenin ekonomisini canlandıracağını ve ürünlerin hedef pazarlara erişmesine imkân sağlayacağını vurgulayarak projenin Kars, Ardahan, Iğdır, Ağrı, Erzurum, Erzincan, Gümüşhane ve Bayburt gibi illerin gelişimine katkı sağlayacağını söyledi.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (30.11.2017).

7.13 Genel ağ üzerinden e-ticaret yapılabilir.

Ülkeler arasındaki ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde ulaşım kadar önemli diğer bir nokta da iletişimdir. İletişim sektöründeki hızlı ve büyük gelişme ülkelerin ekonomik ve sosyal hayatını önemli ölçüde etkilemektedir. Eskiden insanlar çoğunlukla kendi ülkelerindeki ürünleri alabildikleri için, paralarını kendi ülkelerinde harcayabiliyorlardı. Oysa günümüzde para dünyanın her yerinde harcanabiliyor. Nasıl mı? İletişimin bu kadar kolay ve hızlı olmadığı zamanlarda insanlar istek ve ihtiyaçlarını daha çok yakın çevrele-

rinden temin ediyorlardı. Tabii ki o dönemlerde de

ülkeler arası ticaret vardı. Uzak yerlerden ürünler gelebiliyordu. Ancak bu durum hem çok maliyetliydi hem de çok zaman alıyordu. Örneğin iletişim teknolojisinin gelişmediği dönemlerde Avrupalı bir tüccarın Çin'deki ürünleri görmesi için binlerce kilometrelik yolu katetmesi gerekiyordu. Hangi ürünleri isteyeceğini bilse bile telefon, telgraf ya da genel ağ olmadığı için bu ürünlerin listesini göndermek bile sorundu. Şimdi öyle mi? İletişim sektöründeki gelişmeler sayesinde herhangi bir alıcı dünyanın farklı bir bölgesindeki bir satıcının ürünlerini görüp, beğenip sipariş verebiliyor. Günümüzde gazete, genel ağ ve televizyon gibi iletişim araçları sayesinde ihtiyacımız olan ürünün hangi ülkede ve kim tarafından üretildiğini anında öğrenebiliyoruz. Farklı ülkelerdeki üreticilere dilediğimiz an ulaşabiliyor, onlarla ekonomik ilişkiler kurup kolayca ticaret yapabiliyoruz. Yani dünyanın farklı bir bölgesinde yaşayan biriyle e-ticaret yaparak herhangi bir ürünü genel ağ üzerinden alıp satabiliyoruz (Görsel 7.13). Bu durum ülkeler arasındaki ekonomik faaliyetleri de olumlu yönde etkiliyor. Ülkemizde üretilen ürünler, dünyanın her yerinden alıcı bulabiliyor.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki soruların cevaplarını verilen boşluklara yazınız.

1. Geçmişte insanlar ulaşım ve ticaretle ilgili hangi araçları kullanıyordu?

.....

.....

2. Tarihsel süreçte, hangi nedenler ulaşım ve ticaretin gelişmesini sağlamıştır?

.....

.....

3. İletişim alanındaki gelişmeler ülkeler arası ticareti nasıl etkilemiştir?

.....

.....

3. BARIŞA GİDEN YOLCULUK

Ülkemize gelen turistlere hangi davranışları sergilememiz, ülkemizin tanıtımı açısından olumlu sonuçlar doğurur? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Turizm; dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezidir (Görsel 7.14). Turistik gezi, insanların sadece bir yerden bir yere gitmesini ifade etmez. Turizm; aynı zamanda insanların kültürel, ekonomik ve toplumsal olarak da iletişim hâlinde olmasıdır. Turizm sayesinde insanlar hem başka ülkelerin doğal ve tarihî güzelliklerini görür hem de sunulan yemekler, yapılan aktiviteler, yerel halkla kurulan ilişkiler sayesinde misafir oldukları kültürlerin farkına varırlar.

7.14 Efes Antik Kenti'ni gezen turistler-İzmir

Kültürel ilişkilerin artması ülkeler arasında karşılıklı anlayışı güçlendirmekle kalmaz, aynı zamanda ortak hareket için de uygun ortamı oluşturur. Doğal, tarihî ve kültürel kaynaklarının çeşitliliği, iklim ve coğrafi koşullarının farklılığı ile ülkemiz bir turizm cennetidir. Her bir kentinin kendine has dokusu ve coğrafi özellikleriyle Türkiye, dünyadaki birçok insan için âdeta cazibe merkezi konumundadır.

Aşağıdaki haberi okuyunuz. Haberle ilgili soruları cevaplayınız.

7.15 İstanbul'dan bir görünüm

Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından, havalimanları ve limanlardan alınan veriler ışığında, İstanbul için 2017 yılı Ocak-Ekim ayları dönemine ait turizm raporu hazırlandı. Bu rapora göre, İstanbul'a yılın ilk 10 ayında 9 milyon 120 bin 248 yabancı ziyaretçi geldi (Görsel 7.15). Bu yılın 10 ayında gelen yabancı konukların milliyetlere göre dağılımlarına bakıldığında İstanbul'u en çok ziyaret edenler Almanlar oldu. Almanlardan sonra İstanbul'u en çok ziyaret eden diğer yabancı turistler ise sırasıyla İranlılar, Suudi Arabistanlılar, Iraklılar ve Ruslar oldu.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (15.11.2017).

1. İstanbul'a dünyanın farklı ülkelerinden turistlerin gelmesi şehrin hangi özellikleri ile açıklanabilir?
2. 2017 yılında İstanbul'a gelen turist sayısının Avrupa'daki pek çok ülkenin nüfusundan fazla olması kültürel etkileşimi nasıl etkiler?

Türkiye, Asya ve Avrupa kıtalarını birbirine bağlayan bir ülkedir. Ancak ülkemiz bu iki kıtayı birbirine bağlayan köprü olmanın ötesindedir. Ülkemiz binlerce yıl birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, bu medeniyetlerden kalan kültürel ve tarihî zenginliği özenle korumuştur (Görsel 7.16). Bu durumun Anadolu topraklarına kazandırdığı en büyük değerlerden biri de farklı dil, din ve milletten insanların sevgi, saygı ve anlayış ortamı içerisinde yüzyıllardan beri bir arada yaşıyor olmalarıdır. Dünyanın barışa hasret kaldığı bu dönemde Anadolu topraklarındaki bu barış atmosferi, ülkemize gelen turistleri derinden etkilemektedir. İşte size bu sevgi ortamını yansıtan bir gazete haberi:

Ayasofya Müzesi-
İstanbul

Kapadokya - Nevşehir

Çifte Minareli Medrese-
Erzurum

Side Antik Kenti - Antalya

7.16 Ülkemizin tarihî ve kültürel zenginliklerinden bazıları

7.17 Mardin'den bir görünüm

Ülkemizin turizmde öne çıkan kentlerinden: Mardin

Güneydoğu turizmde ön plana çıkan Mardin (Görsel 7.17) en önemli cazibe merkezlerinden biri olma yolunda... Mardin farklı etnik grupların tarih boyunca bir arada yaşadığı; tarihî cami, medrese, kilise ve taşın âdeti oya gibi işlendiği evleriyle ziyaretçilerine dört mevsim büyülmüş bir atmosfer sunuyor. Zengin kültürel yapısıyla yerli ve yabancı turistleri kendine çekiyor.

Gazete haberi, 13.11.2017 (Düzenlenmiştir.)

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Aşağıdaki gazete haberini okuyunuz. Haberle ilgili soruları cevaplayınız.

7.18 Alanya'dan bir görünüm

Alanya İlçe Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şubesinden alınan bilgiye göre, ilçede 43 ülkeden 12 bin 393 kişinin uzun süreli oturma izni bulunuyor. Danimarka'dan Almanya'ya, Çin'den ABD'ye, İrlanda'dan Japonya'ya kadar geniş bir yelpaze oluşturan ilçede yaşayan yabancılar arasında birinci sırada Danimarkalılar, ikinci sırada Almanlar yer alıyor.

Neden Alanya'yı tercih ediyorlar?

Alanya'da (Görsel 7.18) mülk sahibi olan ya da oturma izni bulunan yabancılar; ilçeyi tercih etme sebeplerini iklim, deniz, Türk insanının sıcakkanlılığı, doğal güzellikler ve fiyatların uygun olması olarak sıralıyor.

İftar sofrasına da oturuyorlar, ayin de yapıyorlar.

Binlerce yerleşik yabancıların yaşadığı Alanya Belediyesinde "Yeni Alanyalılar Meclisi" ismiyle yabancılardan oluşan bir meclis bulunuyor. Mecliste Fransız, Danimarkalı, İngiliz, İrlandalı, Hollandalı, İsviçreli, Rus, Polonyalı, Norveçli, İsveçli, Suriyeli ve Azeri temsilci bulunuyor. Mecliste Alanya'da yaşayan yerleşik yabancıların sorunları belediyeye aktarılıyor, dil konusunda destek veriliyor. İlçede yaşayan yabancıların ülkelerinin bağımsızlık bayramları, Noel, Paskalya etkinlikleri yerli ve yabancı yerleşiklerin katılımıyla kutlanıyor. Yabancılar ramazan ayında da iftarlara katılıyor ve iftar davetleri veriyorlar.

Gazete haberi, 02.09.2013 (Düzenlenmiştir.)

1. Haberde adı geçen farklı ülke vatandaşları Türkiye'yi nasıl tanımış olabilirler?
.....
2. Farklı ülke vatandaşlarının yerleşmek için Türkiye'yi seçme nedenleri nelerdir?
.....
3. Sizce bölgede kültürler arasında bir etkileşim olmuş mudur? Açıklayınız.
.....
4. Alanya'da yaşayan yabancılar kendilerini artık bu ülkenin bir parçası sayıyorlar mı? Açıklayınız.
.....

4. GEÇMİŞTEN GELECEĞE ARMAĞAN: ORTAK MİRAS

Geçmişten kalan ve tüm insanlar için değerli olabilecek unsurlar, neler olabilir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

Miras, en basit anlamıyla bir neslin kendinden sonra gelen nesle bıraktığı unsurlardır. Miras geçmişten geleceğe bir armağandır. Bizden sonra gelenlere neler bırakabiliriz? Ev, araba, para, kitaplar, ailevi değeri olan eşyalar, fotoğraflar vb. şeyler bize ailemizden kalan ya da bizim çocuklarımıza bırakmak isteyeceğimiz değerli şeylerdir. Bir de bize insanlık tarihinin miras bıraktığı varlıklar vardır. İnsanoğlu tarih sahnesine çıktığı günden beri düşünce, sanat, edebiyat, mimari, bilim, teknoloji gibi daha sayamadığımız pek çok alanda maddi-manevi pek çok şey üretmiştir. Zaman içerisinde bu ürünler sadece üretildikleri toplumun değeri olarak kalmamış, tüm insanlığın ortak değeri hâline gelmiştir. Dünya mirası olan ürünler, bulundukları ya da yapıldıkları topraklara bakılmaksızın bütün insanlığa ait olmuşlardır. Şimdi insanlığın bilim mirasına katkı sunan birkaç ismi inceleyelim.

7.19 Hipokrat (Temsili)

Hipokrat: Günümüzde tıbbın babası olarak anılan İyonyalı hekimdir (Görsel 7.19). MÖ 460 yılında doğmuş, Anadolu'da uzun yıllar hekimlik yapmıştır. Hastalıkların nedenleri ve tedavi yöntemleri ile ilgili önemli çalışmalarda bulunmuştur. Eserlerinde batıl inançlar ve büyü şifa yöntemlerini reddederek bir bilim dalı olan tıbbın temel ilkelerini ele almıştır.

7.20 Ali Kuşçu (Temsili)

Ali Kuşçu: Astronom ve matematikçidir. 1403'te Semerkand'da doğdu (Görsel 7.20). Küçük yaştan itibaren matematik ve astronomiye ilgi duyan Ali Kuşçu, dönemin önemli bilim insanlarından dersler almıştır. Astronomi (Görsel 7.21), matematik, dil bilimi ve felsefe alanlarında eserler vermiştir. II. Mehmed'in davetiyle İstanbul'a gelip Ayasofya Medresesinde müderrislik yapmıştır.

7.21 Astronomi faaliyetlerinde bulunan çocuklar

7.22 Galileo Galilei (Temsili)

Galileo Galilei (Galileo Galilei): İtalyan astronom, fizikçi, mühendis, filozof ve matematikçidir (Görsel 7.22). 1564'te İtalya'da doğmuştur. Astronomi bilimine katkıları arasında Venüs'ün evrelerinin teleskopik kanıtı ve Jüpiter'in en büyük dört uydusunun keşfi yer alır. Bu uydulara Galileo'nun uyduları adı verilmiştir. Galileo, ayrıca uygulamalı bilim ve teknoloji alanında da çalışmış, geliştirilmiş askerî pusula gibi aletler de icat etmiştir.

Canan Dağdeviren: Fizik mühendisidir. Harvard (Harvard) Üniversitesinin Genç Akademi üyeliğine seçilen ilk Türk'tür (Görsel 7.23). Hacettepe Üniversitesi Fizik Mühendisliği bölümünden mezun olan Canan Dağdeviren esnek, katlanabilir ve deri üstüne yapıştırılabilir veya giyilebilir elektronik aletler üzerine çalışmalar yaptı. Medikal teknoloji alanında yaptığı çalışmalar ile pilsiz çalışan giyilebilir bir kalp çipi ve cilt kanserini teşhis eden bir cihaz geliştirdi. Forbes'in (Forbis) 30 Yaş Altı Bilim İnsanı Listesi'nde de yer aldı.

7.23 Canan Dağdeviren

Geçmişten bize kalan ortak miras öğeleri arasında kültürel miras da vardır. Kültürel mirasa ait unsurlar taşınabilir ve taşınamaz eserler olmak üzere ikiye ayrılır. Mimari eserler, taşınamayan kültürel miras unsurları arasında yer alır. Çin Seddi bu eserlerin en güzel örneklerinden biridir. (Görsel 7.24) Çin Seddi 1987 yılında Dünya Miras Listesi'ne girmiştir.

Çin Seddi, Çin'in kuzeybatısı boyunca uzanan dünyanın en büyük savunma duvarıdır. Çin Seddi'nin uzunluğu yıkılmış kısımları ile birlikte yaklaşık 20.000 km ölçülmüş, günümüzde 2.500 km'si ayakta kalmıştır. Tarihte gerçekleşmiş en büyük inşaat projelerinden biridir. Yapımı yüzlerce yıl süren Çin Seddi'nin ana duvarları yaklaşık 9 metre, kuleleri ise 12 metre yüksekliktedir.

<https://whc.unesco.org> (Düzenlenmiştir.)

7.24 Çin Seddi

Klasik Osmanlı mimarisinin en nadide eserleri arasında yer alan Mostar Köprüsü (*Görsel 7.25*); Kanuni Sultan Süleyman Dönemi'nde, Mimar Sinan'ın öğrencisi Mimar Hayreddin tarafından yapılmıştır. Bosna Hersek'te barış ve istikrarın simgesi olarak 427 yıl kesintisiz hizmet vermiş olan köprü, Yugoslavya iç savaşı sırasında 1993 yılında yıkılmıştır. Mostar Köprüsü'nün yeniden yapımı Dünya Bankası ve UNESCO iş birliği ile Karayolları Genel Müdürlüğü'nün teknik danışmanlığında bir Türk firması tarafından gerçekleştirilmiştir. Yeniden yapımı 2004 yılında tamamlanan köprü, 2005 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

www.ayk.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

7.25 Mostar Köprüsü-Bosna Hersek Federasyonu

UNESCO tarafından 1979 yılında Dünya Miras Listesi'ne alınan Persepolis şehri (*Görsel 7.26*) İran'ın Şiraz kenti yakınlarında bulunur. Şehir MÖ 6. yüzyılda Pers Kralı I. Darius (*Dara*) tarafından kurulmuştur. Büyük sarayları, su kemerleri, duvar süslemeleri, heykel ve tapınakları ile zengin bir tarihî ve mimari özelliğe sahiptir.

Genel ağdan düzenlenerek alınmıştır (24.01.2018).

Ortak Miras Listesi'nde yer alan eserlerin korunması neden önemlidir? Düşüncelerinizi arkadaşlarınızla paylaşınız.

7.26 Persepolis-İran

7.27 Hawaii Yanardağlar Millî Parkı-ABD

Doğal güzellikler de taşınamayan kültürel miras unsurları arasında yer alır. Bunlardan biri de Hawaii (Havai) Yanardağlar Millî Parkı'dır (*Görselel* 7.27). Dünya'nın en etkin iki yanardağı bu park içinde yer alır. Günümüzde Amerika Birleşik Devletleri (ABD) sınırları içerisinde bulunan Hawaii Yanardağlar Millî Parkı, UNESCO tarafından 1987 yılında Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır.

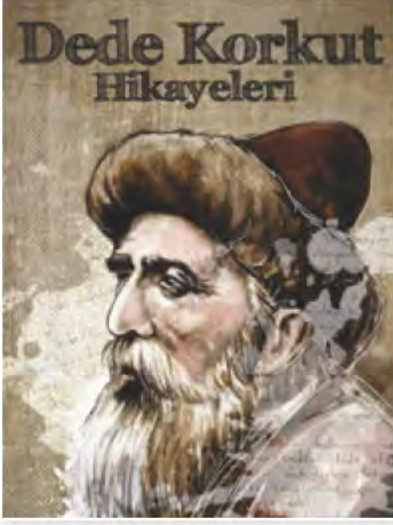
Su düzeyindeki sıra kayalara "resif" adı verilir. Avustralya'da bulunan Büyük Set Resifi (*Görselel* 7.28), birbirinden ayrı 2.900 resif ve 900 adadan oluşan dünyanın en büyük resif sistemidir. Kendine özgü bir yaşam çeşitliliğine sahip Büyük Set Resifi milyonlarca canlıya ev sahipliği yapmaktadır. UNESCO 1981 yılında Büyük Set Resifi'ni, Dünya Miras Listesi'ne almıştır.

7.28 Büyük Set Resifi-Avustralya

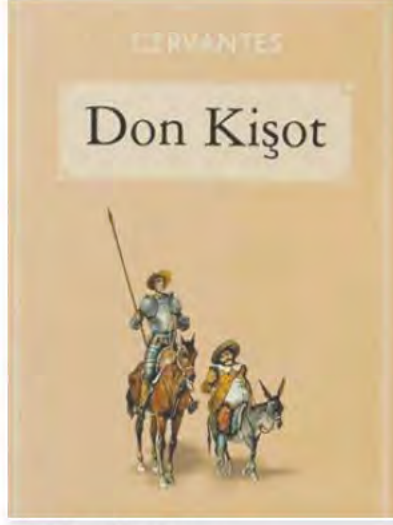

Yaşanan, görülen, duyulan bir olayın ya da bir duygu ve düşüncenin estetik bir kaygı ile ele alındığı roman, hikâye ve şiir gibi ürünlerin geneline “edebî eser” denir. İşte size insanlığın edebiyat mirasına ait bazı örnekler (Görsel 7.29, 7.30, 7.31):

7.29 Dede Korkut Hikâyeleri

Oğuz Türklerinin bilinen en eski destansı hikâyeleridir.

7.30 Don Kişot romanı

Modern Batı edebiyatının önemli kurgu romanlarındandır.

7.31 Safahat

Mehmet Âkif Ersoy'un yayımladığı yedi şiir kitabındaki şiirleri bir araya getiren eserdir.

Yaratıcılığın ve hayal gücünün resim, müzik gibi farklı yöntemlerle yansıtılmasına sanat adı verilir. Aşağıda insanlığın sanat mirasına ait bazı eserler verilmiştir (Görsel 7.32, 7.33, 7.34).

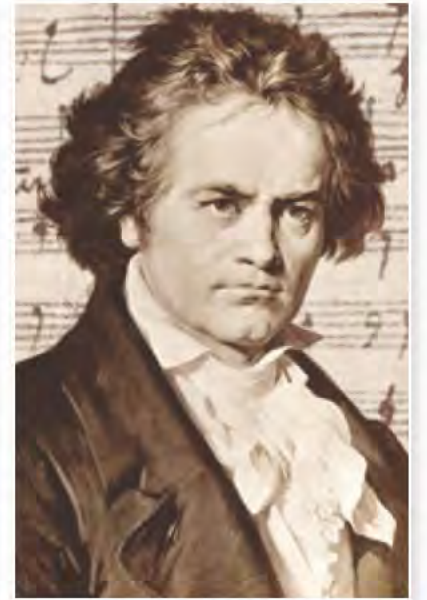
7.32 Kaplumbağa Terbiyecisi
(Pera Müzesi-İstanbul)

Ünlü Türk ressamı Osman Hamdi Bey'in Kaplumbağa Terbiyecisi adlı eseri.

7.33 Mona Lisa
[Louvre (Lur) Müzesi-Paris]

Leonardo da Vinci'nin en çok bilinen tablosu Mona Lisa.

7.34 Beethoven temsili resmi
(Beethoven Müzesi-Viyana)

Klasik müziğin en önemli isimlerinden biri olan Beethoven (Bethovın).

Ortak miras, tüm insanların binlerce yıl içinde oluşturduğu birikimdir ve tek bir ulusa ait değildir. Ortak mirasa katkıda bulunmak ve korumak tüm insanlığın sorumluluğudur. Her insan ve her millet ortak mirasın ürünlerinden yararlanma hakkına sahiptir. Kültürel ve doğal varlıkların bazıları o kadar değerli ve dünya açısından o kadar önemlidir ki UNESCO bunları koruma altına almıştır. Tüm insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen değerleri; ortak bir geçmiş olarak benimsemek, tanıtmak ve gelecek nesillere bu mirası aktarmak için UNESCO, 1972 yılında Paris'te toplanan 17. Genel Konferansı'nda "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme"yi kabul etmiştir. Türkiye, bu sözleşmeyi 23 Mayıs 1982'de onaylamıştır. UNESCO tarafından hazırlanan Dünya Miras Listesi'nde 1.121 doğal ve kültürel varlık bulunmaktadır. Türkiye'nin bu listede 16'sı kültürel, 2'si karma (hem doğal hem kültürel) olmak üzere 18 varlığı bulunmaktadır.

7.35 UNESCO ve Dünya Mirası logosu

Bir yerin dünya mirası olarak tanımlanması neden önemlidir, hiç düşündünüz mü? Çünkü dünya mirası olarak tanımlanan bir yer koruma altına alınmış oluyor. Artık o yer, tüm dünya halklarının ortak mirası kabul edilmiş oluyor. Dünya mirası olarak kabul edilen yerlerin bakımı, onarımı, korunması için yapılacak harcamaların bir bölümü UNESCO üyesi olan dünya ülkeleri tarafından ödeniyor. Yandaki amblemi gördüğümüz bir yerde UNESCO tarafından kabul edilmiş bir dünya mirası ile karşı karşıya olduğumuzu anlarız (Görsel 7.35).

Siz de <https://whc.unesco.org/en/list> adresini ziyaret ediniz. Dünya Miras Listesi'nde yer alan doğal ve kültürel varlıkları inceleyerek yakın çevrenizde yer alan varlıkları bulunuz. Ulaştığınız bilgileri arkadaşlarınızla paylaşınız.

İşte size Dünya Miras Listesi'nde yer alan varlıklarımızdan bazıları.

7.36 Safranbolu Evleri-Karabük

Türk kentsel tarihinin bir örneği olan Safranbolu; geleneksel şehir dokusu, ahşap yığma evleri ve anıtsal yapıları ile tamamı koruma altına alınan ender kentlerden biridir (Görsel 7.36). Safranbolu UNESCO Dünya Miras Listesi'ne 1994 yılında girmiştir.

7.37 Truva Antik Kenti-Çanakkale

Truva, dünyadaki en ünlü antik kentlerden biridir (*Görsel 7.37*). Truva'da görülen 9 katman, kesintisiz 3.000 yıllık bir zamanı göstermekte; Anadolu, Ege ve Balkanların buluştuğu bu benzersiz coğrafyada yerleşmiş olan uygarlıkları izlememizi sağlamaktadır. Çok köklü bir tarihî geçmişe sahip bu bölge, 1998 yılında Dünya Miras Listesi'ne girmiştir.

Bursa ve Cumalıkızık köyü, 2014 yılında UNESCO tarafından Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Bölge, Orhan Gazi Külliyesi ve çevresini içine alan Hanlar Bölgesi, Hüdavendigâr Külliyesi, Yıldırım Külliyesi, Yeşil Külliye, Muradiye Külliyesi ve Cumalıkızık köyü olmak üzere toplam altı bölümden oluşur (*Görsel 7.38*).

7.38 Cumalıkızık Köyü-Bursa

Sivas'ın Divriği ilçesinde bulunan Divriği Ulu Camii ve Darüşşifası (Görse1 7.39) UNESCO tarafından 1985 yılında Dünya Miras Listesi'ne alınmıştır. Yapı, mimari özelliklerinin yanı sıra zengin taş işçiliği ile dikkat çekmektedir.

7.39 Divriği Ulu Cami ve Darüşşifası-Sivas

Dünya Miras Listesi'ne Alınma Kriterleri

Bir alanın Dünya Miras Listesi'ne dâhil edilebilmesi için Dünya Miras Komitesi tarafından belirlenen olağanüstü evrensel değerini ölçen 6 kültürel ve 4 doğal kriterden en az birini karşılaması gerekmektedir. Kriterlerden bazıları şunlardır:

1. İnsanın yaratıcı dehasının üst düzeyde bir temsilcisi olması
2. Yaşayan veya yok olan bir kültür geleneğinin veya uygarlığın istisnai bir temsilcisi olması
3. İstisnai evrensel önem taşıyan sanatsal veya edebî eserler, inançlar, fikirler, yaşayan gelenekler ve olaylarla doğrudan veya dolaylı olarak ilgili olması
4. Üstün doğal görünümlere veya eşsiz doğal güzelliklere ve estetik öneme sahip alanları içermesi

www.kulturvarliklari.gov.tr (Düzenlenmiştir.)

Dünya Miras Listesi'ne alınma kriterlerini karşılayarak listeye giren değerli yapıtlar çeşitli risk ve tehlikelerle karşı karşıyadır. Kültürel, tarihî ve doğal mirasa duyarlı olmayan insanların özensiz kullanımları; deprem, sel, yangın gibi doğal afetler bu değerli varlıklara zarar vermektedir. Dünya Miras Listesi'nde olsun ya da olmasın çevremizdeki kültürel, tarihî veya doğal mirasa duyarlı davranarak bunları korumak, bizim için hem bir vatandaşlık hem de insanlık görevidir.

Öğrendiklerimi Uyguluyorum

Çevremizdeki tarihî ve doğal güzellikleri nasıl koruyabileceğiniz ve kültürel mirasa duyarlılığı nasıl geliştirebileceğiniz konusunda bir proje geliştiriniz.

ÜNİTE SONU DEĞERLENDİRME

A. Aşağıda verilen çoktan seçmeli soruların doğru cevaplarını işaretleyiniz.

1. Turizm, iç ve dış turizm olarak ikiye ayrılır. Bireylerin kendi ülkesi içerisinde yaptığı gezilere iç turizm, başka ülkelere yaptığı gezilere ise dış turizm adı verilir.

Buna göre, aşağıdaki faaliyetlerden hangisi dış turizmdir?

- A) Kanada'da yaşayan Sarah'ın Adıyaman'daki Nemrut Dağı'nı gezmesi
- B) Mardin'de yaşayan Mehmet'in Çanakkale Şehitleri Abidesi'ni görmeye gitmesi
- C) İzmir'de yaşayan Sezen'in Kars'taki Ani Harabeleri'ni gezmesi
- D) Çorum'da yaşayan Rafet'in Kapadokya'yı gezmesi

2. • Ülkemizde üretilen ticaret malları İstanbul, İzmir ve İskenderun gibi limanlardan diğer ülkelere gönderilir.
- Her yıl milyonlarca turist Antalya Havalimanı'ndan ülkemize giriş yapmaktadır.
- İstanbul Boğazı'nda yer alan 15 Temmuz Şehitler Köprüsü, Fatih Sultan Mehmet Köprüsü ve Yavuz Sultan Selim Köprüsü Asya ile Avrupa kıtalarını birbirine bağlar.

Buna göre ülkemizin;

- I. Kara yolu   II. Hava yolu   III. Demir yolu   IV. Deniz yolu

ulaşım imkânlarından hangilerinin uluslararası ekonomik ilişkilere katkısı vurgulanmıştır?

- A) I ve II.   B) II ve III.   C) I, II ve IV.   D) I, II, III ve IV.

3. Turizm sayesinde farklı ülke toplumları birbirlerini daha yakından tanır. Farklı kültürler arasındaki etkileşimler ekonomik ilişkileri de olumlu etkiler.

Buna göre,

- I. Yurt dışından gelen insanların ilk kez tadına baktıkları Maraş dondurmasının dünyanın birçok ülkesine ihraç edilmesi
- II. Ülkemize gelen yabancı turistlerin konaklama, beslenme, ulaşım gibi hizmetleri almak için harcamaları
- III. Yabancı turistlerden onların dillerinin, yaşam biçimlerinin ve dünyaya bakış açılarının öğrenilmeye çalışılması

faaliyetlerinden hangileri turizmin ekonomiye olan katkısına örnek verilebilir?

- A) I ve II   B) I ve III   C) II ve III   D) I, II ve III

4. Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), dünyadaki ortak miras eserlerini belirler ve koruma altına alır. UNESCO insanlığın ortak mirası olan kültürel ve doğal varlıkları dünyaya tanıtmak, insanlarda ortak mirasa sahip çıkma bilinci oluşturmak ve ortak mirasın yaşatılması için çalışmalar yapar.

Bu bilgilere göre,

- I. Ortak miras tek bir millete değil, tüm insanlığa aittir.
- II. Ortak mirası korumak ve yaşatmak tüm insanlığın görevidir.
- III. Dünyadaki tüm insanlar ortak miras değerlerini gezme, görme ve tanıma hakkına sahiptir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

- A) I ve II.   B) I ve III.   C) II ve III.   D) I, II ve III.

B.

Şehir	İhracat (milyon TL)	İthalat (milyon TL)
Kayseri	1.006	735
Sivas	435	291
Yozgat	34	125

Yandaki tabloda bazı şehirlerimizin 2018 yılına ait ihracat ve ithalat rakamları verilmiştir.

Aşağıdaki soruları tabloya göre cevaplayınız.

1. Verilen şehirlerin ihracat oranlarına göre düşükten yükseğe doğru sıralaması nasıldır?

.....

2. Hangi şehirlerimizin ihracat rakamı ithalat rakamından fazladır?

.....

3. Verilen bu bilgilere göre şehirlerimizden ihraç edilen ürünleri öğrenebilir miyiz? Neden?

.....

C. Aşağıdaki soruların cevaplarını defterinize yazınız.

- 1. Ülkeler arası ticaretin gelişmesinde etkili olan unsurlar nelerdir?
- 2. Ortak mirasa ait değerlerin korunması neden önemlidir?
- 3. “İcat ve buluşların temelinde ihtiyaçlar vardır.” sözünü örnek vererek açıklayınız.
- 4. UNESCO hangi alanlarda faaliyet gösterir?
- 5. Turizmin ekonomik faaliyetler üzerindeki etkilerini örnek vererek açıklayınız.

SÖZLÜK

A

abide: Önemli bir olayın gelecek kuşaklarca tarih boyunca anılması için yapılan, göze çarpacak büyüklükte sembol niteliğinde yapı.

ahşap: Ağaçtan, tahtadan yapılmış nesne.

altyapı: Bir yerleşim yeri veya bir yapı için gerekli olan yol, kanalizasyon, su vb. tesisatın tümü.

ambar: Genellikle tahılın saklandığı yer.

animatör: Turistik yerlerde konukları eğlendirmek için çeşitli oyunlar, gösteriler yapan kimse.

arkeoloji: Kazı bilimi.

astronomi: Gök bilimi.

aygıt: Birçok parçadan yapılmış alet.

B

biyomedikal: Tıpta tanı veya tedavi amacıyla araç ve gereçlerin üretimi, tasarımı ve iletişimi ile ilgili mühendislik dalı.

bodur: Enine göre boyu kısa ve tıknaz.

büryan: Doğrudan doğruya ateşte veya kap içinde susuz olarak pişirilmiş et.

D

düzlem: Üzerinde girinti ve çıkıntı olmayan, düz, yassı.

E

egemenlik: Milletin ve onun tüzel kişiliği olan devletin yetkilerinin hepsi, hâkimiyet.

ekosistem: Belirli bir alanda bulunan canlılar ile bunları saran çevrenin karşılıklı ilişkileriyle meydana gelen ve süreklilik gösteren ekolojik sistem.

F

filozof: Felsefe ile uğraşan ve gelişimine katkı sağlayan kimse.

G

genetik: Biyolojinin bir alt dalı olan kalıtım bilimi.

güzergâh: Yolüstü uğranılacak, geçilecek yer.

H

hâlihazır: Şimdiki durum, bugünkü durum.

han: Yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapı.

hasat: Ürün kaldırma, ekin biçme işi.

hektar: Bin metrekare değerinde yüzey ölçü birimi.

İ

ihlal: Yasa ve düzene uymama.

ikamet: Bir yerde oturma.

iktidar: Devlet yönetimini elinde bulundurma ve devlet gücünü kullanma yetkisi.

K

kerpiç: Duvar örmekte kullanmak için kalıp dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla.

kısas: Bir suçluyu, başkasına yaptığı kötülüğü kendisine aynı biçimde uygulayarak cezalandırma.

koza: İçinde tohum veya krizalit bulunan korunak.

kurum: Bir işi yapmak amacıyla bir ya da birkaç kişi tarafından meydana getirilen ana kuruluş.

M

manastır: Bazı kesin kurallara bağlı rahip veya rahibelerin dünya ile ilişkisini keserek yaşadıkları yapı.

medrese: İslam ülkelerinde, genellikle İslam dini kurallarına uygun bilimlerin okutulduğu yer.

meteoroloji: Hava koşullarında meydana gelen değişimleri, iklim türlerini araştırıp hava durumu tahminlerinde bulunan bilim dalı, hava bilgisi.

mülteci: Başka bir ülkeye sığınan kişi.

N

nanoteknoloji: Maddenin atomik veya moleküler boyutta işlenerek mikroskobik boyutta ürünlerin üretilmesi yöntemi.

narenciye: Turunç, portakal, limon, mandalina gibi meyveleri içine alan bitki ailesi.

O

organize sanayi: Birbirini bütünleyen, değişik sanayi kollarının ve kuruluşlarının oluşturduğu iş alanı.

P

popüler: Herkesçe tanınan, bilinen.

potansiyel: Kullanılmaya hazır (Güç, yetenek).

R

rölyef : Yüzey üzerine kabartma ya da çöktürmelerle yapılan sanat türü.

S

sektör: Bölüm, dal, alan, kesim.

seramik: Yüksek ısıda pişirilmiş, topraktan yapılan vazo, çanak çömlek vb. nesne.

süzgün: Biraz zayıflamış, güçsüzleşmiş.

standart: Belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan.

T

taahhüt: Bir şeyi yapmayı üstüne alma, üstlenme.

tablet: Eski medeniyetlerden kalma, pişmiş veya güneşte kurutulmuş, üzerinde çivi yazısı olan metin, yazılı belge.

tahıl: Buğday, arpa, mısır, yulaf, çavdar, pirinç benzeri hasat edilen ürünler ile tohumlarının genel adı.

tanı: Hastalığın ne olduğunu araştırıp ortaya koyma, tanımlama.

turfanda: Mevsimin başında ilk yetişen meyve, sebze.

tüf: Yanardağların püskürttüğü kül, kum ve lav parçacıklarından oluşan, çoğunlukla açık renkli, hafif gözenekli bir tür çökelti taşı.

V

viyadük: Bir vadinin, bir ırmağın üstünden bir kara yolunun ya da demir yolunun geçişini sağlayan, ayaklar üzerine oturtulmuş yüksek ve uzun köprü.

Y

yaşamak: Kadınların kullandıkları ince başörtüsü.

yetişkin: Kanunların belirttiği belli bir yaşı aşmış, toplumsal sorumluluklarını bilme durumunda olan kişi.

yufka: Sacda pişirilen bir ekmek türü.

Z

ziraat: Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanması.

KRONOLOJİ

MÖ 3200	: Yazının icat edilmesi
MÖ 1280	: Kadeş Antlaşması'nın imzalanması
MÖ 460	: Hipokrat'ın doğumu
0	: Hz. İsa'nın doğumu
375	: İlk Çağ'ın sona ermesi, Orta Çağ'ın başlaması
1403	: Ali Kuşçu'nun doğumu
1452	: Leonardo Da Vinci'nin doğumu
1453	: Orta Çağ'ın sona ermesi, Yeni Çağ'ın başlaması
1519	: Leonardo da Vinci'nin ölümü
1564	: Galileo Galilei'nin doğumu
1789	: Yeni Çağ'ın sona ermesi, Yakın Çağ'ın başlaması
30 Mart 1863	: Darüşşafaka Cemiyetinin kurulması
1880	: Zihni Derin'in doğumu
10 Aralık 1903	: Marie Curie'nin Nobel Fizik Ödülü'nü alması
10 Aralık 1911	: Marie Curie'nin Nobel Kimya Ödülü'nü alması
12 Mart 1921	: İstiklâl Marşı'nın kabul edilmesi
13 Ekim 1923	: Ankara'nın başkent ilan edilmesi
3 Nisan 1930	: Türk kadınına belediye seçimlerine girme hakkının verilmesi
26 Ekim 1933	: Türk kadınına köy ihtiyar heyeti ve muhtarlık seçimlerine girme hakkının verilmesi
5 Aralık 1934	: Türk kadınına TBMM seçimlerine girme hakkının verilmesi
1938	: Rize'de çay üretiminin başlaması
11 Mayıs 1960	: Ereğli Demir ve Çelik Fabrikaları T.A.Ş.'nin kurulması
16 Kasım 1972	: Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'nin kabul edilmesi
14 Nisan 1982	: Türkiye'nin Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'yi kabul etmesi
20 Kasım 1989	: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin kabul edilmesi
14 Eylül 1990	: Türkiye'nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'yi kabul etmesi
17 Ağustos 1999	: Marmara depreminin yaşanması

KAYNAKÇA

KİTAP VE ANSİKLOPEDİLER

- Aktan, C. (2003). *Hak ve Özgürlükler Antolojisi*. Ankara: Mina Yayıncılık.
- Akyüz, E. (2015). *Çocuk Hukuku*. Ankara : Pegem Akademi.
- Atatürkçü Düşünce Kitabı*. (1995). Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Aydeniz, H. (2012). *Bilinçli Medya Kullanımı*. T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. İstanbul.
- Başer, E. (2004). *Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri*. (1920-1960). İstanbul: MEB Yayınları.
- Kahramanlık Şiirleri Antolojisi*. (1987). İstanbul: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Kocatürk, U. (2005). *Atatürk'ün Fikir ve Düşünceleri*. Ankara: Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.
- Maner, Ç. (2015). *Tarih Canavarı Mezopotamya*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oktar, R. (2007). *Şarkılar Bizi Söyler*. Ankara : Alp Yayınevi.
- Sert, G. (2015). *Keşfedin Anadolu Uygarlıkları*. İstanbul: İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sevin, V. (1999). *Anadolu Arkeolojisi*. İstanbul: Der Yayınları.
- Şatıroğlu, Â.V. (2011). *Dostlar Beni Hatırlasın. İstanbul*: İnkılap Kitapevi.
- T.C. Anayasası*. (2011) Ankara: TBMM Basımevi.
- Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı. (İlkokul ve Ortaokul 4, 5, 6 ve 7. Sınıflar)*. (2018). Ankara: T.C. Millî Eğitim Bakanlığı.
- Türkçe Sözlük*. (2011). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Yazım Kılavuzu*. (2012) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

DERGİLER

- Bursalı, O. (2016). Türkiye'de Toplum, Siyaset, Bilim, Gençler ve Öğrencilerin Sancar'dan Etkilenmesi Üzerine, *Bilim, Teknoloji ve Toplum*, 73, 26-29.
- Ertürk, F.E. ve Yayan G. (2016). Bilim ve Sanatı Birleştiren İki Usta, *Yaşayan Bilimler Dergisi*, 1, 450-463.
- Fişek, A.G. (2016). Rize'de O'ndan Önce Çay Dikilmiyordu: Zihni Derin, *Çalışma Ortamı*, 149, 18-21.

GAZETE HABERLERİ

- <http://www.haberturk.com/dunya/haber/1090504-dunya-genelinde-168-milyon-cocuk-isci-var> (13.06.2015)
- <https://www.sabah.com.tr/dunya/2017/03/13/suriyede-en-fazla-cocuk-olumu-2016da-yasandi> (13.03.2017)
- <http://www.hurriyet.com.tr/mersinde-cocuklar-icin-kavsaklara-uyari-afisi-40547098> (14.08.2017)
- <http://www.hurriyet.com.tr/guneydoguda-acinin-paylasildigi-mekân-taziye-evi-37015297> (27.11.2014)
- <http://www.star.com.tr/guncel/17-agustos-1999-depremi-kac-siddetinde-oldu-kac-kisi-oldu-haber-1246865/> (17.08.2017)
- <http://www.milliyet.com.tr/erozyon-savastan-beter-ordu-yerelhaber-947139/> (29.08.2015)
- <http://www.hurriyet.com.tr/erbaada-grup-yolu-cig-dusmesi-sonucu-kapandi-40354875> (03.02.2017)
- <http://www.posta.com.tr/rize-cayeli-de-sel-felaketi-olu-ve-yarali-var-haberi-1336921> (28.09.2017)
- <http://www.milliyet.com.tr/goz-ardi-etmeniz-gereken-saglikli-pembenar-detay-sagliklibeslenme-2588388/> (10.01.2018)
- <http://www.hurriyet.com.tr/yerel-haberler/antalya/antalyada-rekor-turist-sayisi-11-milyonu-asti-40972120> (08.05.2019)
- <https://www.haberturk.com/burdur-haberleri/68530378-5-teke-yoresi-tarim-ve-hayvancilik-fuarina-dogru4-gun-surecek-fuarda-hem-uretici-hem> (08.05.2019)
- <https://www.sabah.com.tr/ekonomi/2019/04/30/osbiler-1-milyon-istihdam-saglayacak> (08.05.2019)
- <http://www.yeniakit.com.tr/haber/pttden-muthis-yenilik-kargolar-artik-akilli-cihazlar-ile-teslim-alinabilecek-331596.html> (21.05.2017)

<http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bu-proje-omur-uzatiyor-40631947> (08.05.2019)
<http://www.milliyet.com.tr/cocuklara-cocuk-haklari-egitimi-antalya-yerelhaber-1034674/> (27.10.2015)
<http://www.hurriyet.com.tr/turkiyedeki-universitelere-ilgi-artiyor-26460164> (14.09.2015)
<http://www.hurriyet.com.tr/kamyon-kaldirima-devrildi-tonlarca-domates-cev-40494054> (18.06.2017)
<http://www.milliyet.com.tr/hosgoru-kentinde-turizm-bereketi-mardin-yerelhaber-2399082> (13.11.2017)
<http://www.milliyet.com.tr/bu-ilcede-43-ulkeden-yerlesik/ekonomi/detay/1757958/default.html> (02.09.2013)

GENEL AĞ HABERLERİ

<https://services.tubitak.gov.tr/edergi/user/yaziForm1.pdf?cilt=6&sayi=494&sayfa=7&yaziid=17990> (21.11.2018)
http://www.tema.org.tr/web_14966-2_1/neuralnetwork.aspx?type=22 (05.10.2018)
<https://www.haberler.com/bucali-ogrencilerden-cevre-temizligi-8368788-haber/> (11.11.2018)
<http://www.dw.com/tr/%C3%A7ocuk-d%C3%BCnyan%C4%B1n-her-yerinde-%C3%A7ocuk-de%C4%9Fil/a-4760865> (06.11.2018)
<https://www.cnnturk.com/2012/dunya/02/16/saatte.300.cocuk.acliktan.oluyor/649368.0/index.html> (15.10.2018)
<http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/S%C3%9CR%C3%9CC%C3%9CO%C4%9ELU-Metin-Saip-%C3%96Z%C3%87EL%C4%B0K-Ay%C5%9Fe-%C3%96zfer-T%C3%9CRK-MUTFAK-VE-BES-LENME-K%C3%9CLT%C3%9CR%C3%9CN%C3%9CN-TAR%C4%B0HSEL-GEL%C4%B0%C5%9E%C4%B0M%C4%B0.pdf> (25.11.2018)
<https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/erzincan/merkez/doguda-ulasimi-kar-ve-tipi-vurdu-1482012> (03.03.2020)
<https://www.haberturk.com/edirne-haberleri/75028303-yagislarin-yuzde-50-azaldigi-trakyada-ciftcilerin-kuraklik-endisesi> (03.03.2020)
<https://www.bolgegundem.com/doguda-kar-cefasi-batida-gunes-sefasi-278353h.htm> (03.03.2020)
<http://mimoza.marmara.edu.tr/~avni/erkenuyari/haberler.htm> (10.02.2018)
<http://www.iha.com.tr/haber-doguda-kar-cefasi-batida-gunes-sefasi-690832/https://yesilgazete.org/blog/2017/09/25/izmirde-7-donumluk-zeytinlik-arazi-kul-oldu/> (05.09.2018)
<http://bdb.hacettepe.edu.tr/TOBR-kitap.pdf> (30.09.2018)
<http://www.ntv.com.tr/saglik/internet-doktorlugu-sagligi-tehdit-ediyor,96F-jG1eg0al-gHUOqcyhg> (28.09.2018)
<http://www.turktelekomguvenlik.com/GuvenlikOneri.aspx?contentId=54&pageId=42> (05.11.2018)
<http://www.ensonhaber.com/internetten-telefon-aldi-kulaklik-geldi-2016-02-27.html> (01.11.2018)
<https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/2349> (10.02.2018)
<http://enerjicocuk.org/tr/icerik/curie/58> (06.01.2018)
<https://mk.gov.tr/ContentFiles/a2020-0754-MilletKutuphanesi-TekTek.pdf> (03.03.2020)
https://www.tarimorman.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il_yatirim_rehberleri/konya.pdf (10.05.2019)
https://www.tdk.gov.tr/Content/File/EBulten/Tdk2018_mart_EBulten_131655019769768336.pdf (14.05.2019)
<https://www.memurlar.net/haber/501803/iste-turkiye-de-en-cok-tarim-yapilan-iller.html> (20.01.2018)
<http://gazetesu.sabanciuniv.edu/tr/2017-10/sabanci-universitesi-gidalarin-raf-omrunu-uzatan-nano-kil-katkili-ambalaj-gelistirdi> (04.10.2017)
<http://www.bbc.com/turkce/haberler-turkiye-40860750> (08.08.2017)
<http://www.tuketiciakademisi.gov.tr/tr-tr/bilgi-bankasi/bilimsel-yayinlar/kitap/guncel-tuketici-uyusmazliklarina-iliskin-sik-ca-sorulan-sorular> (10.11.2018)
<http://www.cekulvakfi.org.tr/gecmisten-bugune-bugunden-gelecege-uzanmak> (01.11.2018)
www.darussafaka.org (01.11.2018)
<http://www.dogugazetesi.com/erzincan/kati-atik-depolama-tesisi-ile-copler-duzene-girecek-h4633.html> (28.09.2014)
<https://www.diyadinnet.com/haber-225796-sarikamis-ta-park-acilislar> (21.06.2017)
<http://www.kepez-bld.gov.tr/news.php?id=5909/Kepez-zabitasi-bayram-denetiminde> (21.06.2017)
https://www.ekonomi.gov.tr/portal/faces/oracle/webcenter/portalapp/pages/content/docListViewer.jspx?folder=/Contribution%20Folders/web/%C4%B0hracat/Sekt%C3%B6rler/Sanayi%20ve%20Hizmetler/&parentPage=ihracat&_afro-op=13350811964311428&_afroWindowMode=0&_afroWindowId=15k94zfs7k&_adf.ctrl-state=13p2wh3cf9_178#%40%40%3F_

afrWindowId%3D15k94zfs7k%26_afrLoop%3D13350811964311428%26folder%3D%252FContribution%2BFolders%252Fweb%252F%252C4%25B0hracat%252FSekt%252C3%25B6rler%252FSanayi%2Bve%2BHizmetler%252F%26parentPage%3Dhracat%26_afrWindowMode%3D0%26_adf.ctrl-state%3D13p2wh3cf9_182 (05.09.2018)

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-235443> (05.09.2018)

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-225906> (05.09.2018)

<https://www.ekonomi.gov.tr/portal/content/conn/UCM/uuid/dDocName:EK-224569> (05.09.2018)

<http://www.arkitera.com/haber/29007/istanbul-a-komsu-ve-istanbul-la-butunlesik-bir-kent--kocaeli>

<https://www.ntv.com.tr/egitim/turkiyedeki-yabanci-ogrenci-sayisi-795-bin-962ye-ulasti,OpnWuWDZLkyNs TNv5cZTpg> (04.05.2017)

<http://www.udhb.gov.tr/haber-675-asrin-projesi-baku-tiflis-kars-demiryolu-hatti-acildi.html> (30.11.2017)

<https://www.cnnturk.com/ekonomi/turkiye/10-ayda-istanbula-9-milyon-yabanci-turist> (03.01.2018)

<http://whc.unesco.org/list/438> (08.05.2019)

<http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/SERT-Halide-MOSTAR-K%C3%96PR%C3%9CS%C3%9C-BOSNA-HERSEK.pdf> (16.01.2018)

<http://whc.unesco.org/en/list/114> (24.01.2018)

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR,44439/dunya-miras-listesine-alinma-kriterleri.html> (08.12.2018)

BU KİTAP İÇİN ÇİZDİRİLEN GÖRSELLER VE YAYINEVİ GÖRSEL ARŞİVİ

s. 12: (3 ve 4. görseller), s. 19: (1.görsel), s. 35: (1. harita), s.39: (1 ve 3. harita), s. 44: (1. harita görsel), s. 53: (2. görsel), s. 62: (1. görsel), s. 64: harita, s. 68: (1 ve 2. haritalar), s. 70: (1. görsel), s. 72: (1. harita ve 2. görsel), s. 85: (2. görsel), s. 106, s. 107, s. 117, s. 120, 121, s. 130 (2. görsel), s.134, s. 135, s. 142 (2,3,4. görseller), s. 143: (3. görsel), s. 144 (1. görsel), s. 148, s.149 (1. görsel), s. 170: (1. görsel)

Shutterstock.com:

s. 11 : 1164697231	s. 35 : (2. görsel) 129318266 (3. görsel) 129688328	574934260 529073431
s. 12 : (1. görsel) 688124998 (2. görsel) 189280421	s. 36 : (1. görsel) 717425365 (3. görsel) 329738225	439294927 s. 50 : (3. görsel) 366869762
s. 13 : (2. görsel) 126508352 (3. görsel) 528857656	s. 37 : (1. görsel) 581936686 (3. görsel) 226629256 (4. görsel) 584857531	s. 51 : (4. görsel) 151604843 s. 52 : (3. görsel) 668512141 s. 53 : (1. görsel) 731024131
s. 14 : 1022503465	s. 38 : 518168935 88724569	s. 55 : 1014877009
s. 15 : 309809651	s. 40 : 1641546907 244390954	s. 56 : 354981725
s. 18 : 171463826	s. 41 : 301889576 369393488	s. 57 : (2. görsel) 373023442 (3. görsel) 165979541
s. 19 : 366509909	s. 42 : 680352451 329393945	s. 62 : 264393698 1472558636
s. 22 : 278127020	s. 44 : (2. görsel) 407474176	s. 63 : 353078948 718688695
s. 23 : 349406786	s. 45 : 671655745 328350629	509715538 790843075
s. 24 : 119007796 1019519788 447916345 517762849	s. 46 : (1. görsel) 520887766 (3. görsel) 1156056379	209683702 1410926552 1115616884
s. 25 : 501224185	s. 47 : 195303911 1332991508	s. 64 : (2. görsel) 165188453
s. 26 : 353855021	1192404361	s. 65 : (2. görsel) 1466344115
s. 27 : 556294273	295734866	s. 68 : 537053272
s. 29 : 187328282 536245600 653544130 256346500	s. 49 : 399107122	s. 69 : 401005297 167453774

1081338818
s. 70 : (2. görsel) 1251649384
(3. görsel) 604150469
(4. görsel) 1123353635
(5. görsel) 346109471
s. 72 : (2. görsel) 1649845153
(3. görsel) 586237475
(4. görsel) 550637035
s. 74 : (1. görsel) 688440664
(2. görsel) 1034485015
s. 75 : (1. görsel) 741489652
(3. görsel) 1203895270
(4. görsel) 1321805066
s. 76 : 647742043
166790255
629843195
s. 77 : 485834134
1250628442
1272638908
1315389500
256371532
1581978022
s. 78 : 128730446
792311512
s. 79 : 491923291
1032758254
75445657
1469461151
s. 80 : 187070270
301603160
s. 81 : 97101230
522204679
652257397
s. 83 : (2.görsel) 207959362
s. 90 : 263656853
238722646
s. 91 : 1180576768
644335843
s. 92 : 684644572
290395172
459267436
236368657
s. 94 : 376402231
s. 95 : 144037288
s. 96 : 461323762
s. 97 : 248266606
1272259390
s. 98 : 125965613
s. 99 : 322504967
95778295

659365795
390294136
s. 100 : 248842327
389433475
192009521
s. 101 : 364421456
s. 103 : 429294961
s. 104 : (3. görsel) 432261988
(4. görsel) 242291527
s. 105 : 97271666
242816158
631231358
s. 112: 552814417
226901644
246178726
466471517
682780237
208498267
550470553
426744064
748952248
s. 113: 661510984
708223723
516240127
s. 114: 140471866
663418213
511527445
s. 116: 369511445
333768584
436219666
1493472668
s. 118: 414972325
1077576341
s. 119: 515551609
111027350
628378148
s. 125 : 420604306
s. 125 : 420604306
520631995
s. 126 : 160936529
163920455
428151925
554778685
s. 127 : 484996321
667250779
134166194
156513701
s. 128 : 198618983
366441845
99756866

147224534
761764177
565702024
s. 129 : (2.görsel) -352487714
s. 134 : 193863815
s. 142 : 213529243
s. 143 : 1193259211
s. 151 : (1. görsel) 195365084
s. 152 : 515243344
1101594152
519983509
470841227
687796993
s. 153 : 186893024
88577479
343048862
s. 155 : 258150011
215933683
s. 156 : 284167760
s. 157 : 713137150
s. 162 : 274420898
s. 163 : 648116047
110516714
754073353
s. 164 : 514529611
s. 166 : 337172573
s. 167 : 585758060
s. 168 : 506790466
s. 169 : 1257932908
s. 170 : 1236579475
9972649
1322187566
1307523064
383286265
s. 171 : 675321529
s. 172 : 242815789
s. 173 : (1. görsel) 252138295
(3. görsel) 85078078
s. 174 : 679593529
380909077
s. 175 : 397867924
183003872
s. 176 : (5. görsel) 93004429
s. 177 : 662210539
s. 178 : (1. görsel) 717767401

GÖRSEL KAYNAKÇA

s. 13	(1. görsel) https://becokids.com.tr/urun-kategorisi/halk-oyunlari/yoresel/	06 10 2018
s. 17	(logo) http://www.tema.org.tr/web_14966_2_1/neuralnetwork.aspx?type=25	21 02 2018
s. 20	(1 görsel) https://www.beykozgundem.com/yasam/beykoz-kent-ormaninda-izci-kampi-h11436.html	21 11 2018
	(2 görsel) http://www.egepostasi.com/haber/bucali-ogrencilerden-cevre-temizligi/130705	21 11 2018
s. 28	https://www.hurriyet.com.tr/mersinde-cocuklar-icin-kavsaklara-uyari-afisi-40547098	21 11 2018
s. 36	(2 görsel) https://www.thinglink.com/scene/920399771628208129	22 11 2018
s. 37	(2 görsel) https://www.google.com/search?q=Fibula+(Anadolu+Medeniyetler+M%C3%BCzesi+Ankara)&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwia4nN4viAhVKwqYKHR7rADMQAUDigB&biw=1672&bih=893#imgsrc=UdLH2SXSnk55M	6 04 2019
s. 39	(2 görsel) https://tr.redsearch.org/images/4669580	02 12 2018
	(3 ve 4 görseller) https://worldarkeoloji.blogspot.com/2016/02/lidyallar.html	02 12 2018
s. 46	(2 görsel) https://turkiyeninguzellikleri.wordpress.com/2018/04/26/hattusa-bogazkoy-hitit-baskenti-corum/	23 04 2019
s. 48	(2 görsel) http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/izzet-capak/kasikci-elmasi-nin-akillara-durgunluk-veren-macerasi-28652675	01 04 2019
	(3 görsel) http://kolajart.com/wp/2014/10/11/safak-gunes-gokduman-muazzez-ilmiyecig-ile-hitit-ve-sumer-ulkelerine-bir-yolculuk-hitit-gunesi-by-ba-2-d49gqmx/	01 04 2019
s. 50	(1 görsel) https://www.gigbi.com/blog/karadeniz-bolgesi-halk-oyunlari/	11 01 2018
	(2 görsel) http://www.meraklisiicin.com/dans-kurslari/anadolu-halk-danslari-toplulugu/turk-halk-oyunlari-kursu	11 01 2018
s. 51	(1 görsel) http://www.konyaolay.com/mevlana-torenlerinde-telkari-ilgisi/55473/	07 05 2019
	(2 görsel) https://www.google.com/search?q=ev-hanimlarindan-aile-gecimlerine-cinili-destek&oq=ev-hanimlarindan-aile-gecimlerine-cinili-destek&aqs=chrome-69i57j494j0j9&sourceid=chrome&ie=UTF-8	07 05 2019
	(3 görsel) http://arkeofili.com/dunyanin-en-eski-halisi-pazirik-halisinin-dovmeli-sahipleri-inceleniyor/	02 02 2018
s. 52	(1 görsel) https://www.mealtur.com/blog/anne-babaya-itaat/	03 02 2018
	(2 görsel) http://www.kamuhabermerkezi.com/20-mayis-carsamba-okullar-tatil-mi-14439h-htm	23 04 2019
s. 54	(1 görsel) http://www.tavas.bel.tr/haberler/94-4-tertip-asker-ugurlama-gecesi.html	15 01 2018
	(2 görsel) http://www.milligazete.com.tr/haber/1237606/neset-ertas-in-vefatinin-5-yilinda-kirsehirde-anildi	15 01 2018
s. 57	(1 görsel) https://tr.pinterest.com/pin/862931978576028995/	23 04 2019
s. 64	(1 görsel) Bozcaada'yı kuş bakışı görmek ister misiniz? Kalem Gazetesi	06 05 2019
	(3 görsel) http://www.terme.bel.tr/haberler/turkiyede-ilk-kez-yapilan-proje-ile-termede-sel-tarih-olacak	06 05 2019
	(4 görsel) https://t24.com.tr/haber/gokova-korfezi-imara-acildi-596211	06 05 2019
	(5 görsel) http://ekolojist.net/beysehir-golundeki-balik-turleri-tehlikede-beysehir-golu/	06 05 2019
	(6 görsel) https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/kapadokyada-tarih-ve-doganin-essiz-uyumu-ihlara-vadisi-F4MPLiVAeEie7SfYiLk6xg/PYrwY9kU9UmJ1HsbXawq4A	06 05 2019
s. 65	(1 görsel) http://hdresim.net/giresun-daglari-4367.html	06 05 2019
	(3 görsel) https://alikacar.weebly.com/tarihccedilesi.html	06 05 2019
s. 66	https://www.cnnturk.com/yerel-haberler/erzincan/merkez-doguda-ulasimi-kar-ve-tipi-vurdu-1482012	
s. 67	(1. görsel) com.tr/gundem/meric-nehrinde-adac-klar-olustu-su-kuyulari-kurudu-41367423	03 03 2020
	(2. görsel) https://www.ihha.com.tr/haber-doguda-kar-cefasi-batida-gunes-sefasi-690832/	20 01 2018
s. 74	(3 görsel) http://www.hurriyet.com.tr/seyahat/sakarya-nehrinde-venedik-usulu-gezinti-keyfi-41115627	30 04 2019
s. 75	(2 görsel) http://konya.com.tr/ilceler/	30 04 2019
s. 76	https://www.icisleri.gov.tr/turkiyenin-nufus-haritasi	03 03 2020
s. 78	https://deprem.afad.gov.tr/deprem-tehlike-haritasi	05 03 2020
s. 82	https://www.star.com.tr/guncel/17-agustos-1999-depremi-kac-siddetinde-oldu-kac-kisi-oldu-haber-1246865/	22 11 2018

s. 83	(1 görsel) https://t24.com.tr/haber/izmirde 7 donumluk zeytinlik kul oldu 448784	22 11 2018
s. 84	(1 görsel) https://www.hurriyet.com.tr/erbaada grup yolu cig dusmesi sonucu kapandi 40354875 (2 görsel) http://www.kanalben.com/turkiye/rizede sel felaketi h438891.html	22 11 2018
s. 85	(1 görsel) https://www.beyaztarih.com/ansiklopedi/asik veysel	11 01 2018
s. 93	https://www.google.com.tr/	16 01 2018
s. 104	(1 görsel) https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Al Jazari Automata Elephant Clock 1315.jpg (2 görsel) http://www.aymoli.com/dahi mucit el cezeri el cezeri hayati buluslari/ (4 görsel) www.biyografya.com/biyografi/6564 http://www.milliyet.com.tr/gazi yasargil den onemli cep gundem 1957399/	18 01 2018 18 01 2018
s. 106	https://www.yenisafak.com/hayat/kulliyedeki kutuphane ekimde aciliyor 3505072	03 03 2020
s. 115	https://www.tarimormann.gov.tr/SGB/TARYAT/Belgeler/il yatirim rehberleri/konya.pdf	10 05 2019
s. 116	https://www.yenisafak.com/hayat/kulliyedeki kutuphane ekimde aciliyor 3505072	03 03 2020
s. 123	http://www.karadenizeregli.gov.tr/resimlerle eregli	19 01 2018
s. 124	(1 2 3 görseller) http://www.eyof2017erzurum.org/sayfa/detay/fotografilarla eyof 2017 erzurum/256	19 01 2018
s. 129	(1 görsel) http://mobolla mugla.blogspot.com/2015/04/zihni derin.html	26 01 2018
s. 130	(1 görsel) Fişek A G (2016) Rize de O ndan Önce Çay Dikilmiyordu: Zihni Derin Çal şma Ortam 149 18 21	10 03 2020
s. 131	https://www.yesilist.com/manisali kadin girisimci kurdugu gunes enerjisi santrali ile elektrik uretecek/	14 05 2016
s. 132	https://www.izmirserbestfirka.com/genel/cumhurbaskani erdogan dan kargomat 724 e ovgu h28782.html https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/bu proje omur uzatiyor 40631947	14 05 2016 18 11 2018
s. 133	https://www.hurriyet.com.tr/gundem/lise mezunu gencten su israfini onleyen bulus 40373619	18 11 2018
s. 143	http://gaziortaokulu06.meb.k12.tr/meb iys dosyalar/06/25/711354/fotograf galerisi 2746223.html?CHK=9f5bd2707f17136e5c4a588b6f3b1bff#gallery 4 https://www.trthaber.com/haber/turkiye/ankarada bazi mahkemelerin yeri degisti 312907.html	17 03 2020 26 01 2018
s. 144	www.turkiye.gov.tr	26 01 2018
s. 145	https://kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/4670	02 05 2019
s. 149	http://yenidogugazetesi.com/sarikamis ta park acilisi/3520/ http://www.gunaydinantalya.com/haber/kepez zabitasi bayram denetiminde 19602.html	03 05 2019
s. 150	http://www.dogugazetesi.com/erzincan/kati atik depolama tesisi ile copler duzene girecek h4633.html	25 01 2018
s. 151	https://www.haberler.com/cocuklara cocuk haklari egitimi 7818787 haberi/	25 01 2018
s. 152	(4 görsel) https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yerel secimlerde adaylik icin istifalarda son gun 1 aralik/1293622	14 05 2019
s. 154	(1 görsel) http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/183189/AKP li isimden sok itiraf-lar Secimleri boyle kazandik.html (2 görsel) http://www.superhaber.tv/5 aralik kadin haklari gununde hangi haklar taninmistir 95564 haber	02 05 2019 01 01 2018
s. 156	http://www.hakkindaoku.com/mehmet akif ersoy hayati.html	01 01 2018
s. 164	https://www.kulturportali.gov.tr/	21 11 2018
s. 165	https://www.ntv.com.tr/egitim/turkiyedeki yabanci ogrenci sayisi 795 bin 962ye ulasti OpnWuWDZLkyNsTNv5cZTpg https://www.hurriyet.com.tr/gundem/turkiyedeki universitelere ilgi artiyor 26460164	22 11 2018
s. 166	(2 görsel) http://www.hurriyet.com.tr/kamyon kaldirima devrildi tonlarca domates cev 40494054	18 01 2018
s. 167	(2 görsel) https://www.ntv.com.tr/galeri/dunya/demir ipekyolunda ilk sefer fnbAk3j uEiy0Jl nKQ7eg	22 01 218
s. 172	(2 görsel) https://www.kuram.net/ali kuscu/ali kuscu/	22 01 2018
s. 173	(2 görsel) http://bilisimelcileri.com/author/admin/	23 01 2018
s. 176	(1 görsel) https://eodev.com/gorev/2554530 (2 görsel) http://terracity.com.tr/trends/cocuklugunuza donus biletiniz seker portakali/ (3 görsel) https://www.kitapyurdu.com/kitap/safahat ciltsiz/38439.html (4 görsel) https://www.peramuzesi.org.tr/Eser/Kaplumbaga Terbiyecisi/40/1 (6 görsel) https://amuraworld.com/images/articles/118 berlin/124 beethoven/	11 02 2018 11 02 2018 22 01 2018 22 01 2018 22 01 2018
s. 178	(2 görsel) https://www.bizevdeyokuz.com/cumalikizik koyu/	22 01 2018
s. 179	http://www.divrigiulucamii.com/tr/Sivas Divrigi Ulu Camii Genel Bilgi 1.html	22 01 2018

CEVAP ANAHTARI

1. BİR BÜTÜNÜN PARÇASIYIZ

- A. 1. A 2. B 3. C 4. D
B. 1. Sosyal Bilgiler 2. aile 3. eğitim 4. sağlık 5. on sekiz 6. sonucu
C. 1. D 2. D 3. D 4. Y
Ç. Öğrenci Yorumu

2. GEÇMİŞE YOLCULUK

- A. 1. B 2. D 3. C 4. D 5. A
B. 1. süreklilik 2. doğal varlıklar 3. ziggurat 4. çinicilik 5. Pazırık 6. lokum
C. 2. Doğal Varlık-Nevşehir 3. Tarihî Eser-Edirne 4. Tarihî Eser - Şanlıurfa
5. Tarihî Eser-İzmir
Ç. Öğrenci Yorumu

3. İNSAN VE ÇEVRE

- A. 1. D 2. C 3. C 4. B 5. B
B. 1. (Y) Ülkemizde denizden uzak iç kesimlerde karasal iklim görülür.
2. (D)
3. (Y) Ülkemizde nüfusun en fazla olduğu il İstanbul'dur.
4. (Y) Ülke, şehir ve ilçe sınırlarını siyasi haritalara bakarak öğrenebiliriz.
5. (D)
6. (Y) İklim, bitki örtüsü ve su kaynakları nüfusun dağılışını etkileyen doğal özellikler arasında yer alır.
C. 1. iklim 2. ova 3. ahşap 4. deprem 5. karasal iklim
Ç. Öğrenci Yorumu

4. YAŞAMIMIZDA BİLİM VE TEKNOLOJİ

- A. 1. B 2. D 3. A 4. A 5. C
B. 1. güvenilir 2. kişisel 3. sosyalleşme 4. merak 5. kaynakça
C. 1D - 2D - 3Y - 4D
Ç. Öğrenci Yorumu

5. EKONOMİ VE İNSAN YAŞAMI

- A. 1. B 2. C 3. C 4. D 5. D 6. C
B. 1. Antalya 2. sanayi 3. maden 4. tüketim 5. dilekçe
C. Öğrenci Yorumu

6. ETKİN VATANDAŞLIK

- A. 1. C 2. D 3. A 4. A
B. 1. sağlık 2. seçme ve seçilme 3. Anayasa 4. yerel 5. TEMA 6. gönüllülük 7. merkezi
C. Öğrenci Yorumu
Ç. Öğrenci Yorumu

7. BU DÜNYA HEPİMİZİN

- A. 1. A 2. C 3. A 4. D
B. 1. Yozgat, Sivas, Kayseri
2. Kayseri, Sivas
3. Hayır. Tabloda sadece ihracat ve ithalat oranları verilmiştir.
C. Öğrenci Yorumu

TÜRK DÜNYASI HARİTASI

İŞARETLER

- Devlet sınırı
- Özerk cumhuriyet ve vilayet sınırı
- Bağımsız Türk devletleri
- Özerk cumhuriyet, eyalet ve vilayetler
- Özerk olmayan Türk bölgeleri
- Kanal (Süveyş Kanalı)

BAĞIMSIZ DEVLETLER

- a) Azerbaycan C.
- b) Kazakistan C.
- c) Kırgız C.
- d) Kuzey Kıbrıs Türk C. (KKTC)
- e) Özbekistan C.
- f) Türkmenistan C.

ÖZERK CUMHURİYETLER

- a) Başkortostan C.
- b) Çuvaşistan C.
- c) Dağıstan C.
- d) Gagavuz C.
- e) Karakalpakistan C.
- f) Nahçıvan C.
- g) Tuva C.
- h) Uygur (D. Türkistan) C.
- i) Tataristan C.
- j) Altay C.
- k) Karakalpak C.
- l) Hakasya C.
- m) Karayay-Çerkes C.
- n) Yakutsk
- o) Kızıl Urumçı
- p) Kazan
- q) Krasnoyarsk
- r) Abakan
- s) Çerkesk

1. Türkiye Türkleri
2. Balkan Türkleri
3. Gagavuz Türkleri
4. Kazaklar
5. Özbekler
6. Kırgızlar
7. Türkmenler
8. Karakalpaklar
9. Uygurlar
10. San Uygurlar ve Salarlar
11. Tatarlar
12. Çuvaşlar
13. Başkurtlar
14. Kırımçaklar
15. Ahıska Türkleri
16. Azerbaycan Türkleri
17. Dağıstan Türkleri
18. Kumuklar
19. Karacaylar
20. Balkarlar (Malkarlar)
21. Nogaylar
22. Siavropol Türkmenleri
23. Saha (Yakut) Türkleri
24. Altay Türkleri
25. Hakaslar
26. Tuva Türkleri
27. Tobol Tatarları
28. Barabalar
29. Şorlar
30. Çulım
31. Kumandı
32. Kandak
33. Karagas
34. Urahay
35. Irak Türkleri
36. Suriye Türkleri
37. Kıbrıs Türkleri
38. Kaşgaylar
39. Hamse Türkmenleri
40. Karaim Türkleri
41. Kırım Türkleri
42. Avrupa'daki Türkler
43. Kabardin-Balkar Türkleri
44. İran Türkleri